

JILL LOGA

## Inkludering i nærmiljø

En studie av frivillige organisasjoner som  
flerkulturelle møteplasser

Jill Loga

---

## Inkludering i nærmiljø

En studie av frivillige organisasjoner som flerkulturelle  
møteplasser

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

---

Bergen/Oslo 2011

© Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2011  
Rapport 2011:5

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor  
Co/Institutt for samfunnsforskning  
Munthes gate 31  
Postboks 3233 Elisenberg  
0208 Oslo  
[www.sivilsamfunn.no](http://www.sivilsamfunn.no)

ISBN (trykt): 978-82-7763-369-5  
ISBN (pdf): 978-82-7763-370-1

ISSN (trykt.): 1891-2168  
ISSN (web): 1891-2176

Rapporten er finansiert av Kulturdepartementet gjennom prosjektet «Virtuelt senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor». Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom Uni Rokkansenteret og Institutt for samfunnsforskning.

---

# Innhold

Forord.....	5
1. Innledning.....	7
2. Metode og datagrunnlag .....	11
3. Kommunale planer og virkemidler .....	13
Frivillighetsmeldingen «La de tusen blomster blomstre» .....	13
Handlingsplan for integrering og mangfold.....	21
4. Kontekst for foreningslivet på Møhlenpris .....	29
Levekårsundersøkelsen for Bergen.....	30
Innvandrerbefolkningen i Bergen .....	35
Boligområdet før og nå .....	42
Dagens møteplasser .....	63
Tilskuddordninger .....	65
Vitalitetscenterets registrerte aktiviteter .....	68
5. Tilbakemeldinger fra nærmiljøet .....	73
Et sammensatt foreningsliv.....	73
Svært varierende fortellinger .....	77
Om å vektlegge det positive eller det negative .....	78
Inkludering i de tradisjonelle organisasjonene .....	79
«Sportsklubben Djerv er nærmiljøet på Møhlenpris» .....	80
Sterke velforeninger og vektlegging av nabolagsarrangement .....	88
Buekorps – nabolagspatriotisme og disiplinering, uten foreldredeltakelse ....	94
Nyere aktiviteter knyttet til Frivillighetssentralen .....	100
Mange tilbud og tidvis høy deltakelse blant minoritetskvinner .....	101
Lav formaliseringsgrad øker minoriteters deltakelse.....	105
Kulturelle misforståelser og dilemmaer knyttet til inkludering gjennom frivillighet.....	108
Størst behov for tilrettelegging rettet mot ungdom.....	114
Trossamfunn og den religiøse dimensjonen.....	120

6. Oppsummering og konklusjon .....	129
Litteratur .....	137
Sammendrag/abstract .....	139

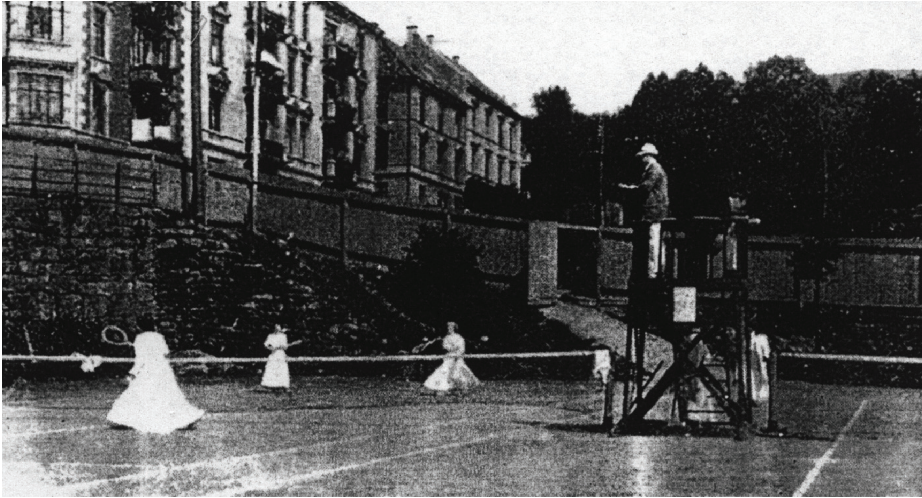
---

## Forord

Rapporten er utgitt som del av publikasjonsserien ved Senter for Forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Senteret er et frittstående forskningsprogram finansiert av flere departementer. Forskerne som samarbeider om senteret er ansatt ved UNI Rokkansenteret i Bergen og Institutt for Samfunnsforskning i Oslo. En del av senterets satsningsområder omhandler minoriteters deltakelse i foreningslivet og spørsmål knyttet til integrasjon. Dette arbeidet startet med en kunnskapsoversikt (Hagelund & Loga 2009) og senere har flere publikasjoner kommet til. En av disse er Ødegård (2010) som er en direkte parallell til studien som her foreligger. Mens Ødegård har foretatt en kvalitativ studie av foreningslivet i Veitvet i Groruddalen er den foreliggende rapporten en tilsvarende studie av foreningslivet på Møhlenpris i Bergen. Foruten disse studiene er Ødegård og Loga i gang med å utvide komparasjonen til også å inkludere et flerkulturelt lokalmiljø i Trondheim og et i Kristiansand. Denne komparasjonen skal resultere i en bok med formål å være relevant for det praktiske arbeid med integrasjon blant ansatte i offentlig forvaltning og for studier knyttet til integrasjon.

Det må rettes en stor takk til alle mine kollegaer ved Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. En særlig takk til Kristin Strømsnes som har gitt kommentarer på selve utkastet og til Guro Ødegård for diskusjonene. Videre vil jeg også rette en stor takk til mine informanter i kommunen og i foreningslivet på Møhlenpris. En spesiell takk til ildsjeler i Djerv som blant annet gjorde meg oppmerksom på den interessante historikken omkring foreningene i dette området. Takk til Rolf Eriksen og Roy Tore Jensen for bildene. Videre rettes en takk til våre oppdragsgivere som ser betydningen av forskning på lokalt foreningsliv og integrasjon. Takk også til Meltzerfondet som også har støttet prosjektet. Til slutt en takk til administrasjonen ved Sivilsamfunnssenteret og særlig til Trude Løw Hansen for hjelp til produksjon av rapporten.

Bergen mars 2011  
Jill Loga



Det første norgesmesterskapet i tennis ble avholdt på Møhlenprisbanen i 1910 (Kilde: Eriksen 1994, ukjent fotograf).

### Rolf Eriksens beskrivelse av Møhlenpris anno 1912: <sup>1</sup>

I september hadde Møhlenpris skole åpnet sine porter for 1028 elever. Trikkestallen og Trikkebyen var nettopp tatt i bruk. Kvartalene mellom Olav Ryes vei og Professor Hansteens gate var formet, og hele det rutete gatemonsteret var anlagt. Fra 1911 skranglet trikken seg klemtende gjennom gatene. Utbyggingen hadde startet i 1880 årene. Leiegårdene huset den særegne blandingen av overklasse, middelklasse og arbeidsklasse, som Torborg Nedraas har skildret så levende i Herdis-bøkene. Nygårdsparken hadde alt i 30 år vært tumleplass, og hos Mjellem & Karlsen hadde dampsluggen dundret i 20 år. På Møhlenpris Lekeplass hadde byens fotball- og tennisspillere utkjempet spennende dyster i mange år. «Gammelosten» kunne se utover en delt bydel; til venstre lå de strenge murkvartalene, foran og til høyre lå staselige villaer i parklignende hager. Langs strandkanten lå Seilforeningens vakre anlegg, og lenger borte, som et illevarslende tegn; den nyanlagte Møhlenpriskaien.... I sør boltret selene seg i byens Aquarium. Enda litt lenger syd lå Marineholmen, hvor marinen alt hadde holdt til i hundre år.

(Eriksen 1994: 12)

---

1. Rolf Eriksen er SK Djervs «grand old man». Han har forfattet flere bøker om klubben og har blant annet samlet et stort fotoarkiv omkring Djerv, bydelen og Møhlenprisbanen.

---

## Innledning

Det første norgesmesterskapet i tennis ble avholdt på Møhlenprisbanen for nøyaktig hundre år siden. Fotografiet som vitner om denne begivenheten viser Valborg, Molla og Anna som konkurrerer i «double» i sine hvite, fotside kjoler. Dette fotografiet forteller mye om Møhlenpris, om sosiale boligstrukturer og foreningsliv i området rundt denne idrettsbanen som før var hovedstadion for Bergen. Fotografiet avspeiler også en fordums storhetstid i første halvdel av 1900-tallet, da området var langt mer befolket enn nå og da publikum sto i tusentall på tribunen både sommer og vinterstid. Og ikke minst vitner bildet om det markante skillet mellom borgerskap og arbeiderklasse blant nære naboer i dette området, et klasseskille med avtrykk i det omfattende foreningslivet som har eksistert her.

Temaet for denne rapporten er foreningslivet på Møhlenpris slik det er i dag og hvordan det fungerer som sosiale møteplasser for beboere i området med særlig vekt på minoritetsbefolkningens deltakelse og spørsmål knyttet til sosial utjevning. I Levekårsundersøkelsen for Bergen 2008 finner man nemlig i dag de dårligste levekårene nettopp i disse områdene rundt Damsgårdsundet. Det vil si boligområdene Møhlenpris, Årstad, Nygård, Laksevåg og Danmarks plass. Dette er samtidig også områdene som regnes som Bergens flerkulturelle bydeler. Områdene rundt Damsgårdsundet har i nærmere hundre år vært rekrutteringsbasen for foreningene med tilholdssted på Møhlenprisbanen. Det å studere foreningslivet i et bestemt område kan fungere som et prisme som forteller om nye og eldre sosiale strukturer i et nærmiljø. Dette gjelder ikke minst for dette boligområdet som er spesielt i Bergens bys historie.

Mange av foreningene her er blant de eldste i Bergen, og mange av Bergens foreninger andre steder i byen har sitt utspring fra det som fra før århundreskiftet ble kalt «Møhlenpris lekeplass». Den største foreningen på Møhlenpris, Sportsklubben Djerv med ca. 650 medlemmer, ble stiftet i 1913 og omfatter i dag fotball, innebandy, basket, badminton og turn. Andre typer foreninger utenom idrett har imidlertid også stått sterkt her. Verftsindustrien og klasseskillet med-



førte sterke politiske organisasjoner og særlig en aktiv arbeiderbevegelse med tilholdssted i kvartalene i den nordlige delen av Møhlenpris. Både i forbindelse med bybrannen i 1916 og andre verdenskrig, har Bergen kommune drevet sosial boligbygging i dette området og oppført såkalte nødbaraker. På 20-tallet bygget kommunen det store kvartalet i nordvestlige hjørnet kalt Møhlenpris-komplekset. Det er særlig i dette kvartalet minoritetebefolkningen er bosatt på Møhlenpris, samt i de nærliggende områdene på Danmarks plass og Laksevåg. Forfallet i området på 60- og 70-tallet, medførte at kommunen utover på 80- og 90-tallet solgte ut flere av de kommunale boligene. På dette tidspunktet var området kjennetegnet av utfordringer knyttet til levekår og sosial skjevhet. Det var også kjennetegnet av misfornøyde beboere i stadig konflikt med kommunen knyttet til bo- og nærmiljø. Det gjør at det finnes sterke velforeninger her.<sup>2</sup>

Dette er et område med lang erfaring med «innflyttere» blant annet knyttet til industrien og marinen langs stranden i sør, og senere også knyttet til utdanningsinstitusjonene. Flerkulturelle innslag ses også i områdets ulike og til dels aktive trossamfunn, med borgerskapets trossamfunn i Johannes menighet, arbeiderklassekirken St. Jacob på Nygård og et større katolsk trossamfunn i tilknytning til St. Pauls kirke. Sistnevnte har både en tilhørende barne- og ungdomsskole og et gammelt nonnekloster, og representerer i dag en stor og viktig sosial møteplass for mange med minoritetsbakgrunn. Bevisstheten omkring det flerkulturelle i dette området kan også knyttes til sterke historier fra andre verdenskrig og om de jødiske beboerne på Møhlenpris. Under krigen overtok nazistene militærbasen på Møhlenpris og flyttet inn i området. Deportasjonen av de jødiske familiene og deres eiendommer markeres fremdeles årlig i lokalmiljøet med fakkeltog i gatene på Krystallnatten den 9. november.

Selv om kvartalene som omfattes av navnet Møhlenpris i dag ikke har mer enn ca. 6000 beboere,<sup>3</sup> er det likevel særlig to grunner til at en rapport om foreningslivet i dette området kan være interessant. For det første er dette et utsatt boområde med synkende levekår og utfordringer knyttet til miljø (trafikk og forurensning knyttet til hovedinnsfartsåren til byen) og livskvalitet i Bergen. Samtidig er Møhlenpris et naturlig sentrum for kulturaktiviteter for flere omkringliggende områder på grunn av beliggenhet og den kulturelle og idrettslige historien. For det andre

2. Sterke interesser i områdeforeninger avspeilet også klasseskillene. Frem 1980-tallet fantes det for eksempel et «grasrotengasjement» fra Nygårdshøydens kondisjonerte beboere i kamp mot «universitetets herjinger av arkitektur og bomiljø» rettet mot både kommunen og kirke- og utdanningsdepartementet (Skare 2009).
3. Dette er tallet som gjentas av flere av informantene. Det finnes imidlertid ulike tall for hvor mange som bor i dette området, blant annet fordi alle studentene ikke nødvendigvis er folkeregistrert på sin adresse.

handler den interessante kulturhistorien omkring foreningslivet på Møhlenpris og Damsgårdsundet også om Bergen generelt på grunn av industrien som startet nettopp her. Sosiale prosesser her kan dermed muligens fungere som et prisme som kan informere lignende prosesser i Norge.

De siste hundre årene har området gjennomgått store endringer, både oppadgående tider med sterk ekspansjon i folketallet, og nedadgående med påfølgende forfall og nedgang i folketall. Utbyggingen omkring århundreskiftet var knyttet til den industrielle virksomheten omkring en av kjernebedriftene i Bergen (Mjellem & Karlsen). Annen virksomhet var knyttet til den ekspanderende havnen i Dokken og til aktiviteter knyttet til militærets tilstedeværelse på Marineholmen (inntil den ble flyttet til Haakonsværn i 1962). Det omfattende og sterkt klasseregulerte foreningslivet i dette bomiljøet må også knyttes til disse virksomhetene, og det samme må forfallet som senere skulle komme. Den industrielle virksomheten, med blant annet en økende trafikk knyttet til havnen og et stadig ekspanderende universitet, hadde betydning for bomiljøet og fraflyttingen i perioden mellom 1965 og -85 der hele 2/3 av befolkningen flyttet ut.

Disse prosessene lar seg avlese i foreningslivet og de finnes fremdeles som avleiringer i kultur og identitet omkring foreningene. De senere tiårene er det særlig kunnskapssamfunnets ekspansjon som har preget området, med overtakelse av bygninger og innflytting av studenter og senest med utbyggingen av kunnskapsmuseet «Vil vite», Høyteknologisenteret og naturvitenskaplig fakultets utvidelser på Marineholmen og byggingen av BI på den gamle tomten til nedlagte Mjellem og Karlsen.

På tross av de dystre resultatene fra Levekårsundersøkelsen i 2008 er det mye som tyder på at området kan stå overfor en ny, oppadgående epoke med vekst i folketall i forbindelse med den nye miljøsatsningen rundt hele Damsgårdsundet. Bergen har Norges neststørste minoritetsbefolkning, selv om den utgjør kun omkring 10 prosent av befolkningen. I Bergen er minoritetsbefolkningen i hovedsak bosatt i disse omtalte bydelene omkring Damsgårdsundet. Dette handler også om sosioøkonomiske forhold og blant annet at det er i disse områdene kommunens sosialboliger finnes.

Denne rapporten belyser utviklingstrekk i dette området med fokus på sosial deltakelse i nærmiljøet på tvers av klassemessige og etniske skiller. Rapporten bygger på ulike typer empiri som drøftes i de forskjellige kapitlene. Rapportens hoveddel er kapittel 5 om tilbakemeldinger fra lokalmiljøets foreninger. Denne delen bygger på kvalitative intervjuer med ildsjeler i området og med kommunalt ansatte som jobber med frivilligheten her. Spørsmålene har omhandlet erfaringer med å skape flerkulturelle møteplasser, og terskler og suksesskrite-

rier i et slikt arbeid. Før dette belyses konteksten for foreningslivet. Kapittel 3 omhandler de kommunale planene og offentlige virkemidler for integrasjon og samhandling lokalt. Her er det to politikkkfelt som ses i sammenheng. Først er det frivillighetspolitikken og dernest er det integrasjonspolitikken, eller det som i dette tilfelle omtales som en mangfoldsmelding. Disse kommunale dokumentene vil ses i sammenheng med styringsdokumenter for de tilsvarende politikkkfeltene på nasjonalt nivå, samt også på helsefeltet knyttet til sosial skjevhet. Vi skal så i kapittel 4 se nærmere på konteksten for de frivillige foreningene på Møhlenpris. Først skal vi belyse statistikk fra Levekårsundersøkelsen knyttet til området og så statistikk fra SSB knyttet til innvandrerdemografien i Bergen. Til slutt skal vi også ta et tilbakeblikk i et historisk arkivmateriale som forteller om en spesiell bydel med sterke klasseskiller og ulike etniske innslag, samt et foreningsliv som har variert stort både i omfang og i sosial karakter.

---

## Metode og datagrunnlag

Formålet med dette forskningsprosjektet har vært å identifisere terskler og suksesskriterier for inkludering av minoritetsbefolkning gjennom frivillige organisasjoner i et nærmiljø. Det er foretatt to slike kvalitative studier ved Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, et i Groruddalen i Oslo (Ødegård 2010) og et på Møhlenpris i Bergen. Gjennom to slike nærstudier har man undersøkt de kommunale virkemidlene for inkludering i disse spesifikke nærmiljøene og belyst virkemidlene opp mot kvalitative intervjuer med sentrale aktører i det lokale foreningslivet. Formålet med dette har dermed også vært komparativt for å belyse ulike kommunale strategier i lys av lokale demografiske og strukturelle forskjeller. Prosjektet på Møhlenpris har i omfang tilsvart ca. 6-7 månedsverk i forskningsmidler, selv om prosjektet har gått i perioder i overkant av et år.

Den foreliggende rapporten har til hensikt å få frem ulike fortellinger om utfordringer, lokale erfaringer, suksessoppskrifter og anbefalinger i et nærmiljø. Prosjektet er basert på ulike typer data, henholdsvis kvalitative intervjuer, offentlige dokumenter, arkivmateriale, deltagende observasjon og statistikk knyttet til demografi og levekår. Det er videre også innhentet materiale fra foreningene gjennom deres hjemmesider og arkiv. Intervjumaterialet består av formelle intervjuer og mer uformelle samtaler med omkring 20 personer totalt. 15 av disse intervjuene har vært delvis strukturerte intervjuer med nøkkelpersoner i foreningslivet omkring Vitalitetssenteret på Møhlenpris, det vil si med lagledere, trenere, frivillige og foreldre knyttet til utvalgte foreninger, samt med enkelte kommunalt ansatte ved Bergenhus og Årstad kulturkontor. Tre av disse er ansatt ved kulturkontoret i Bergen kommune, mens en av dem har daglig kontorplass ved Vitalitetssenteret. De mer uformelle samtalene er foretatt med beboere på lokale arrangementer, og det er også rettet spørsmål om miljøet i området til butikkansatte ved de tre nærbutikkene Spilde, Bunnpris og Rema 1000 i Nygårdsgaten.

Videre består materialet av kommunale handlingsplaner knyttet til den gjeldende bydelen, til levekår, planer for kultur og frivillighet og for inkludering

og mangfold i kommunen. Rapporten belyser både de offentlige virkemidlene knyttet til feltet kultur og frivillighet, og virkemidler knyttet til feltet integrering og mangfold. Det er to dokumenter som således har vært mest sentrale; *Frivillighetsmeldingen for Bergen kommune 2006* og *Bergen kommunes handlingsplan for integrering og mangfold 2007*. Begge disse dokumentene forholder seg til både andre kommunale dokumenter og til nasjonale styringsdokumenter, som også delvis vil bli belyse. Et tredje dokument som er svært sentralt i denne sammenheng, og som både lokalpolitikere og kommunalt ansatte forholder seg til, er *Levekårsundersøkelsen for Bergen kommune 2008*. Statistikk og utviklingstendenser i ulike bydeler som fremkommer i levekårsundersøkelser, representerer grunnlaget som mange politiske beslutninger tas ut fra og som også er bakgrunnen for valg av den ene forvaltningsmessige løsningen fremfor en annen. Foruten de kommunale meldingene er dermed også tilskuddsordninger knyttet til kultur, idrett, barn/ungdom og nærmiljø blitt belyst.

Annet publisert empirisk materiale fra Sportsklubben Djerv er, foruten medlemsbladene og årsberetninger, bydelsbøkene for Møhlenpris 2007/2008 og 2009/2010 og kokeboken «Liv og røre. Mat og folk på Møllaren» (2010) som ble lansert i tilknytning til mangfoldsarrangementet Den Europeiske naboskapsdagen i 2010. SK Djerv har videre utgitt en DVD på 5 ulike språk om blant annet norsk frivillighetskultur, om bydelen og fotballklubben. Denne har også vært sentral i samtalene med flere av informantene. I Djervs arkiver finnes også et stort fotoarkiv og bilder som illustrerer de store endringene i dette boligområdet de siste hundre årene. Til slutt har Rolf Eriksens to bøker om Sportsklubben Djerv og Møhlenpris fra 1994 og 2000 vært sentrale kilder for det historiske materialet i rapporten, samt samtale og innspill fra Eriksen selv.

Deltakende observasjon har vært foretatt på enkelte av bydelens nabolagsarrangementer over en periode på vel et år. Hensikten med slik observasjon har vært å få et visst inntrykk av hvem som deltar på arrangementene, om det er gjort initiativ for inkludering av minoritetsbefolkningen og om slike nabolagsarrangementer fremstår som flerkulturelle møteplasser. Arrangementene har blant annet vært Buekorpsenes dag 2010 (på idrettsplassen), Parkdagen (i Nygårdsparken) i 2009 og 2010, markeringen av Den europeiske naboskapsdagen (i Trikkebyen) i 2010, markeringen av Krystallnatten 2010 (fakkeltog fra Vitalitetssenteret) og 17. mai-feiringen (folketog i sentrum og aktiviteter ved Møhlenpris skole).

Det statistiske materialet er hentet fra SSB, primært fra Aalandslid 2007 og fra Levekårsundersøkelsen for Bergen 2008.

---

## Kommunale planer og virkemidler

Før vi går i gang med det som er hovedtemaet i denne rapporten, nemlig foreningslivet på Møhlenpris, skal vi belyse offentlige dokumenter og de kommunale planene for dette politikfeltet. Først skal vi se på den kommunale meldingen som omhandler frivillig sektor. Dette er en melding fra 2006 kalt «La de tusen blomster blomstre». Her skal vi særlig har blick for koblingen av dette politikfeltet til mangfold- og integrasjonsfeltet. Videre skal se på den kommunale meldingen for mangfold og integrasjon i Bergen, og her tilsvarende se på dette politikfeltets eventuelle kobling mot frivillighetspolitikk

### Frivillighetsmeldingen «La de tusen blomster blomstre»

Bergen kommunes frivillighetsmelding «La de tusen blomster blomstre» ble vedtatt 18. september 2006. Ønsket om å utforme en mer helhetlig frivillighetspolitikk har vært under utvikling, og særlig uttalt, de to siste tiårene både på nasjonalt og lokalt nivå i Norge. Frivillighetsmeldingen for Bergen refererer til disse nasjonale initiativene, og signaliserer også et eget ønske om å bedre både kunnskapen om den lokale frivilligheten, synliggjøre dens varierte karakter, endringer og nye tendenser, og ikke minst utvikle en mer helhetlig frivillighetspolitikk. Kommunen understreker et ønske om å bidra til også en nasjonal utvikling av en mer helhetlig tilnærming, samt å bedre samhandling mellom kommunen og frivillige organisasjoner.

Ønsket om å utvikle en mer helhetlig frivillighetspolitikk fremgår av flere nasjonale, offentlige utredninger og da særlig i de siste årenes NOUer om frivillighetspolitikken. Dette er først i St.meld. nr. 27 (1996-97) «Om statens forhold til frivillige organisasjoner» og St.meld. nr. 44 (1997-98) «Tilleggsmelding om statens forhold til de frivillige organisasjonene». I 2000 ble det nedsatt et koordineringsutvalg som skulle se på departementenes forhold til frivillige organisasjoner. Utvalget avleverte sin rapport i 2004 kalt «Forvaltning av tilskudd til frivillige organisasjoner. Kartlegging, vurdering og utviklingsområder». Virkningene

av denne rapporten var at Kulturdepartementet fra 2005 fikk ansvaret med å koordinere den nasjonale frivillighetspolitikken. Fra Kulturdepartementet kom så det siste offentlige styringsdokumentet knyttet til frivillighetspolitikken. St.meld. nr. 39 (2006-2007) «Frivillighet for alle» ble vedtatt 10. august 2007 og er den offentlige utredningen som fortsatt er under gjennomføring. Den gradvis økende ambisjonen om å klare å utforme en mer helhetlig, nasjonal frivillighetspolitikk, både en bedre kartlegging av hva den omfatter, og en mer koordinert sektor- og departementsinndeling som forvalter disse feltene, er tydeligst uttalt i denne siste meldingen om frivillighetspolitikken.

Bergen kommunes frivillighetsmelding refererer til disse nasjonale utredningene med unntak av den siste utredningen som kom et år senere Bergen kommunes egen melding. Dette er antageligvis hovedårsaken til at innholdet i Bergen kommunes frivillighetsmelding er ganske ulikt det man ser i det siste nasjonale styringsdokumentet. Det er en forskjell som muligens bør karakteriseres som politisk fundert, men den kan også sies å omhandle andre faglige referanser. Først og fremst avspeiler Bergen kommunes frivillighetsmelding et eldre perspektiv på frivillig sektor, enn St. melding 36. (2006-2007). Meldingen fra Bergen minner i større grad om den politiske tenkningen på feltet fra tidligere St. meldinger. En hovedforskjell mellom Bergen kommunes frivillighetsmelding fra 2006 og St. melding 36 (2006-2007), er at sistnevnte signaliserer en langt mer aktiv frivillighetspolitikk og en større styringsvilje overfor denne sektoren poengtert gjennom det overordnede slagordet «alle skal med».<sup>4</sup> I I kjølvannet av dette slagordet har også den siste St. meldingen flere nye begreper og tema som før ikke var like sentralt på frivillighetsfeltet, for eksempel begrepene, «inkludering», «mangfold», «likestilling», «møteplass» og «nærmiljø». Det siste nasjonale styringsdokumentet vitner om en oppvurdering av frivillighetsfeltet i tilknytning til samfunnsbyggende aspekt og produksjon av fellesskapsfølelse. I kontrast til dette avspeiler frivillighetsmeldingen for Bergen en langt mer tilbakeholden frivillighetspolitikk med hovedfokus på støtteordninger og tilrettelegging av lokaler.

---

4. Dette slagordet ses gjerne som et uttrykk for Arbeiderpartipolitikk, men når det gjelder det nye fokuset på frivillig sektor så er dette en trend som også kommer utenfra Norge. Året 2011 er det såkalte frivillighetsåret i EU, og i retorikken fra europeisk forvaltning ser man en tilsvarende vektlegging av at alle skal med og at sivilsamfunnet ses som den sentrale arenaen for integrasjon og produksjon av solidaritet.

Bergen kommune skisserer disse funksjonene som sin primære oppgave:

- Tildel tilskudd
- Kontroll av regnskap som følge av tilskudd
- Gi støtte, veiledning og informasjon
- Tilrettelegge for og leie ut kommunale lokaler og anlegg
- Planlegge, bygge og drifte lokaler for idrett og kultur
- Bestille tjenester
- Samarbeidspart i forhold til festivaler, prosjekter og arrangementer etc.

(Frivillighetsmeldingen for Bergen 2006)

Kommunen synes å se sin oppgave som primært tilretteleggende av materiell og økonomiske tilskudd. Den langt mer aktive tilnærmingen man ser i St.meld. nr 39 (2006-2007) «Fritid for alle», er fraværende i Frivillighetsmeldingen i Bergen og i tillegg ser man i Bergen snarere en understreking av at Kommunen velger å anta en passiv, støttende tilnærming. Flere steder i meldingen understrekes farene ved en altfor aktiv offentlig forvaltning overfor frivillighetsfeltet. Et eksempel på det er at man i meldingens innledende, historiske del om utviklingen av det organiserte sivilsamfunnet fra motbevegelsenes tid på midten av 1800-tallet og frem til i dag, avslutter med eksemplet om frivillighetens kollaps i det kommunistiske Øst-Europa:

I de kommunistiske og sosialistiske diktaturene i Øst-Europa var en frivillig sektor fraværende. Alt skulle organiseres gjennom moderpartiet. At samfunnene manglet frivillige organisasjoner førte til store utfordringer da landene skulle transformeres til likeverdige demokratier. En sterk frivillig sektor er således svært viktig i og for et demokrati

(Frivillighetsmeldingen for Bergen 2006: 6).

Bekymringen for å overstyre sektoren knyttes ikke bare til en type (sosialistisk) styringsmodell som viste seg å undergrave frivillig sektor. Tilbakeholdenheten knyttes også til enkeltindividets motivasjon og viktigheten av å opprettholde engasjementet som er så grunnleggende i dette feltet. Kommunens forsiktighet kan med andre ord også være knyttet til signaler fra forskningen om at dugnadsånden er på hell, at individualisering og gradvis rikere nordmenn i stedet kjøper seg ut av plikter overfor fellesskapet. Knyttet til enkeltindividets dalen-



de motivasjon, vil muligens kommunen trå varsomt for ikke å forsterke denne tendensen. Dette utdypes i frivillighetsmeldingen for Bergen:

I tilfeller hvor den frivillige egenarten forsvinner, mister også de frivillige fort motivasjonen og samarbeidet med det offentlige fungerer dårlig. Det beste samarbeidet har en med organisasjoner som i utgangspunktet er engasjert på interessefeltet. Det vil være viktig at det offentlige tar inn over seg denne kunnskapen. Derfor er det svært viktig at i den grad frivillig innsats benyttes som et instrument for å nå politiske mål, må dette skje på organisasjonens premisser. Organisasjoner må ikke være et redskap, men et mål i seg selv (ibid: 9).

Forsiktigheten i Bergens frivillighetsmelding, og den overtydelige markeringen av liten vilje til offentlig styring av sektoren, kan med andre ord også knyttes til den generelle bekymringen i Norge om at motivasjonen for frivillig arbeid skal være på hell.<sup>5</sup>

Meldingen signaliserer også et ønske om et sterkere fokus på betydningen av barne- og ungdomsorganisasjoner, både tilrettelegging av musikk- og idrettslokaler og å bedre søknadsprosedyrer for økonomisk støtte av nyere former og mer ad hoc-pregede ungdomsinitiativ. En bedre bruk av skolens lokaler og stimulering av aktiviteter etter skoletid i nærmiljø vektlegges.<sup>6</sup>

Arbeidet med frivillighetsmeldingen ble satt i gang med bakgrunn i byrådets forord i økonomiplanen for 2005-2008. Her fremgår et tidlig kommunalt initiativ for å øke fokuset på frivillig sektor:

Frivillighet er av stor betydning, blant annet innen kulturlivet. Det skal utarbeides en frivillighetsmelding som vil ha som utgangspunkt å bedre samarbeidet mellom Bergen Kommune og den tredje sektor til det felles beste (Frivillighetsmeldingen for Bergen 2006: 7).

- 
5. Siste rapport fra Sivesind og Wollebæk 2010, det vil si fire år senere enn denne kommunale meldingen, konkluderer for øvrig med at Norge fremdeles er i verdenstoppen for frivillig arbeid. Endringer i frivilligheten tilsier at mengden av frivillighet opprettholdes, men den gjøres av færre personer. Sektoren blir i større grad sosialt skjev der særlig ressursfattige deltar mindre.
  6. På bakgrunn av kommunens frivillighetsmelding fra 2006 ble det vedtatt å opprette en arbeidsgruppe som skulle få oppgaven med å utrede følgende: Gjennomgå støtteordningene og se på samordning av enkelte søknadsprosedyrer. Utarbeide retningslinjer som sikrer en mer likeverdig behandling av barne- og ungdomsorganisasjoner i forhold til fri bruk av kommunale lokaler. Opprettelse av flere samtalefora med frivillige organisasjoner.

Frivillighetspolitikken i Bergen kommune er, som i andre deler av forvaltningen, et politikkkfelt som fordeles over flere sektorer. Dette er naturligvis en av årsakene til at det har vært vanskelig å få et overblikk over politikkkfeltet og overskue omfanget og pluralismen og videre, mer generelt, å forstå hvilken funksjon organisasjonssamfunnet har i den norske demokratimodellen. Frivillighetsmeldingen for Bergen vitner om en interesse for å utvikle mer kunnskap om dette, men signaliserer samtidig også en viss usikkerhet og nettopp et manglende overblikk over det sivile samfunnet og dets funksjon i den norske samfunnsmodellen.

I denne meldingen fremgår det likevel ingen ønsker om å foreta en forvaltningsmessig endring av organiseringen av politikkkfeltet, slik man i 2005 valgte å gjøre på nasjonalt nivå da forvaltningen av frivilligheten ble samlet i Kulturdepartementet. I stedet vektlegger man snarere viktigheten av at ansvaret for frivillighetspolitikken er fordelt på flere byrådsavdelinger.

Det mer overordnede blikket man dermed synes å ha av frivillighetsfeltet fremgår derfor først og fremst gjennom de økonomiske bevilgningene knyttet til de ulike involverte byrådsavdelingene.

I 2005, og året før man utformet denne frivillighetsmeldingen, bevilget Bergen kommune totalt kr. 53.003.000,- i tilskudd til frivillige organisasjoner. Disse var fordelt med følgende summer på fem byrådsavdelinger:<sup>7</sup>

*Tabell 1. Bergen kommunes tilskudd til frivillige organisasjoner i 2005, året man utformet frivillighetsmeldingen.*

Byrådsavdeling for helse- og omsorg	17 347 000,-
Byrådsavdeling fra finans, kultur og næring	17 176 000,-
Byrådsavdeling for oppvekst	12 663 000,-
Byrådsavdeling for byutvikling	5 212 000,-
Byrådsleders avdeling	605 000,-
	53.003.000,-

Flest midler ble altså knyttet til helse og kultur, noe mindre til oppvekst og byutvikling.

Sammenlignet med NOUen «Fritid for alle» som ble lasert året etter Frivillighetsmeldingen for Bergen, er det særlig to markante forskjeller i de to

7. Tallene er hentet fra et foredrag om frivillighetsmeldingen 29.05.05 av Hilde J. Valestrand ved Bergenhus og Årstad kulturkontor.

dokumentene. For det første er som sagt NOUen preget av en langt mer aktiv grunntone gjennom de overordnede begrepene som «inkludering» og «alle skal med». Tonen er tilnærmet motsatt i den kommunale meldingen for Bergen der det primært signaliseres forsiktighet, frykt for å overstyre frivillige organisasjoner og tydelige signal om å skulle være tilbakehold med de offentlige virkemidlene. Den langt mer aktive frivillighetspolitikken i NOUen viser seg videre i temaet innvandring og integrering. Gjennom dette nasjonale styringsdokumentet synes det som om regjeringen vil aktualisere den tredje sektorens betydning for å skape sosialt samhold. Dette ser man blant annet i det teoretiske perspektivet knyttet til begrepet sosial kapital. Dette faglige perspektivet som belyser sivilsamfunnets produksjon av tillitsstrukturer, er blitt sentralt i den siste NOUen. I Bergen kommunes frivillighetsmelding er sektorens rolle som inkluderingsarena derimot lite vektlagt. Det er riktignok nevnt i forbindelse med at det antas at motivasjonen for frivillighet hos voksne er på tilbakegang:

For 30 år siden så vi på deltakelse i frivillige organisasjoner som noe enkeltpersoner gjorde på sin fritid ut fra egen interesse. (...) Det ble ansett som verdifullt både for organisasjonen og nærmiljøet at foreldre engasjerte seg. Samtidig ble foreldre kjent med andre voksne og kom med i nye sosiale fellesskap. En har imidlertid de senere årene sett at det har skjedd en holdningsendring, og en hører oftere at foreldre ser på det å ta ansvar i frivillige organisasjoner som en plikt og et ork (Frivillighetsmeldingen for Bergen 2006: 4).

Barne- og ungdomsorganisasjonene står generelt sentralt i Bergens kommunes frivillighetsmelding. Bekymringen om fallende motivasjon for deltakelse, synes primært å være knyttet til foreldredeltakelsen. For ungdoms deltakelse synes man å se en stabil, eller muligens også økende, positiv utvikling:

Likevel ser en fortsatt at ungdom engasjerer seg og starter aktiviteter med bakgrunn i egen fritidsinteresse, dette være seg musikk, idrett, rollespill eller annet. Disse er villige til å stå på for sin interesse og sitt engasjement uten betaling. Her opplever en det samme engasjementet en tidligere så mer tydelig også i de frivillige organisasjonene (ibid).

Det at man i Bergen kommunes frivillighetspolitikk har vektlagt den fysiske tilretteleggingen og forenkling i tildelingsordninger for tilskudd til (nye) ungdomsinitiativer synes å avspeile den overnevnte forståelsen man har av sektoren. Man er bekymret for å representere en altfor aktiv part og slik styre organi-

sasjonene for mye, man vektlegger barne- og ungdomsorganisasjoner som den viktigste delen av organisasjonslivet, og man har en (passivt) tilretteleggende tilnærming knyttet til lokaler og tilskudd. Hovedbekymringen synes slik knyttet til at foreldredeltakelsen, som er den bærende kraften i de fleste barne- og ungdomsorganisasjoner, skal forsvinne.

Bakgrunnen for en passiv tilnærming til frivillighetsfeltet kan knyttes til ulike aspekt. For det første finnes det en politisk konfliktlinje mellom høyre og venstresiden i norsk politikk vedrørende hvor aktiv part staten skal være overfor det sivile samfunn. Dette handler om grensene for staten og et varierende politisk syn om hvor grensen mellom offentlig og privat skal gå. For flere partier på høyresiden representerer nettopp frivillig sektor et frirom der staten i svært liten grad bør gå, og begrunnelsen for det er nettopp at det vil undergrave det frivillige engasjementet. En annen tolkning kan imidlertid knyttes til usikkerhet i forbindelse med fremveksten av et nytt, eller eventuelt mer helhetlig, politisk felt. Det sivile samfunn har selvsagt eksistert i lang tid og det har også vært knyttet politikk til feltet i lang tid. De siste par tiårene er det imidlertid tatt sterkere initiativ til å synliggjøre denne sektoren, kartlegge den og samtidig utforme en mer helhetlig strategi for utformingen av det sivile samfunnet. Ved siden av den politiske dimensjonen, kan det med andre ord også tenkes at passivitet og det delvis uklare innholdet i Bergen kommunes frivillighetsmelding nettopp skyldes det som understrekes innledningsvis, at man ønsker å bidra til å fremskaffe en bedre kunnskap om sektoren og å utforme en mer helhetlig politikk. Det kan med andre ord være at frivillighetsmeldingen fra 2006 avspeiler først og fremst en vilje til å utforme en bedre politikk på dette feltet, men at man foreløpig ikke helt vet hvordan man skal gjøre det. Usikkerheten kan også være bakgrunnen for at man har unngått å tematisere det som i mange sammenhenger er et politisk kontroversielt tema, nemlig styrkingen av minoritetsorganisasjoner versus tilrettelegging for integrering i majoritetsorganisasjoner. Et eksempel på usikkerheten omkring håndteringen av dette, og en slags høyttenkning omkring dilemmaer finnes for eksempel også her:

Frivillig innsats har i noen grad blitt oppfattet som et viktig og effektivt instrument for å virkeliggjøre politiske mål. Frivillige inviteres derfor til samarbeid om tiltak som skal bidra til alt fra sosial integrering i lokalsamfunnet til rus- og kriminalitetsforebygging blant barn og unge etc. Det er viktig å sette fokus på organisasjonenes muligheter til å imøtekomme dette ønsket fra det offentlige. Hva skjer med den frivillige kulturorganisasjonen eller idrettsorganisasjonen når det offentlige initierer slik innsats? Dersom grunnlaget for å dyrke slike

interesser skal legitimeres og vinkles mot realisering av andre målsettinger med ditto gjøremål, svekkes ikke bare kvaliteten i kulturproduksjonen og idrettsprestasjonen, men også den velferdsproduksjonen som ligger implisitt i disse aktivitetene (ibid: 9).

Selv om det blir slått fast flere steder i dokumentet at organisasjonene ikke skal fungere som redskaper for andre politiske formål, men være et mål i seg selv, dukker det med andre ord opp setninger andre steder som kan vitne om en usikkerhet omkring dette temaet. Det virker som om man i Bergen derfor ikke helt har bestemt seg for om man kan/vil bruke frivillige organisasjoner i den offentlige integreringspolitikken eller til rusforebygging, eller om dette ville tilsi å undergrave det man har konstatert som en fallende motivasjon for å engasjerer seg i frivillige organisasjoner, ja og slik også bidra til den type underminering man beskrev gjennom eksemplet fra den kommunistiske Øst-Europa.<sup>8</sup>

Det andre temaet som er slående fraværende i Bergen kommunes frivillighet-smelding, og som til sammenligning er gjort svært sentral i regjeringens NOU året etter, er minoritetenes deltakelse i de frivillige organisasjonenes. Angående temaet minoriteter og frivillige organisasjoner, er det vanlig å belyse to ulike aspekt. Det ene er veksten i minoritetsorganisasjoner og det andre er frivillige organisasjoners funksjon som integreringsarenaer i samfunnet for nykommere.<sup>9</sup>

Frivillige organisasjoner funksjon som flerkulturelle møteplasser og som arenaer for inkludering av minoriteter er likevel så å si fraværende i den kommunale meldingen. Under den historiske beskrivende delen om fremveksten av organisasjonssamfunnet er den integrerende funksjonen så vidt nevnt (om enn i en generell sammenheng). Temaet er igjen hvordan motivasjon for deltakelse i frivillig sektor synes å være i endring:

Mange har kanskje en annen begrunnelse for å være med i organisasjonene i dag enn for noen tiår siden. Men fremdeles har en behov for å være del av et fellesskap og utføre meningsfulle aktiviteter, og mange får dekket dette behovet gjennom å være aktive i ulike organisasjoner. Slik bygges fortsatt sosiale felles-

- 
8. Det er foretatt endringer i sektorinndelingen i Bergen kommune etter at denne meldingen ble laget. De sentrale byrådene for frivillighetsfeltet i dag er følgende:
- Byråd for byutvikling, klima og miljø (Lisbeth Iversen, KrF),
  - Byråd for kultur, kirke, idrett og eierskap (Harald Victor Hove, H) og
  - Byråd for helse og inkludering (Christine B. Meyer, H).
9. For en kunnskapsoversikt om norsk, nordisk og internasjonal forskning om disse to temaene, se Hagelund og Loga (2009).

skap, utvikles sosial kompetanse, blir man integrert i samfunnet gjennom å lære samspill med andre (ibid: 6).

Innvandrerorganisasjoner er nevnt ett sted i meldingen, i forbindelse med beskrivelse av frivilligheten i Bergen.

Videre er det en klar økning i organisasjoner startet av ulike innvandrerforeninger med ulike kulturell bakgrunn. Målsettingen til disse organisasjonene er ofte å gi flere etniske grupper innsyn og opplæring i deres kultur, for på den måten å være med å bygge ned redsel for det ukjente og opp trygghet om at ulike folkegrupper kan bidra positivt i det norske samfunnet (ibid: 12).

Sitatet vitner om en relativ positiv holdning overfor innvandrerorganisasjonene, sammenlignet med i nasjonale medier der det ofte knyttes bekymring til en ensidig styrking av minoritetsorganisasjonene på bekostning av inkludering av minoriteter i majoritetsorganisasjoner. Hvorvidt det er en kommunal politikk i Bergen å styrke minoritetsorganisasjoner, hvorvidt man har tanker omkring innholdet i de forskjellige typene innvandrerforeninger, eller hvorvidt man heller vil prioritere styrking av minoriteters deltakelse i majoritetsorganisasjoner er imidlertid ikke tematisert.

Dette er likevel et tema som er mer behandlet i en annen kommunal plan fra Bergen utkommet samme år, nemlig *Handlingsplan for integrering og mangfold 2007-2010*. Vi skal se på denne i det følgende, og fremdeles med fokus på hovedtemaene i denne rapporten som er frivillige organisasjoner som flerkulturelle møteplasser i nærmiljø.

## Handlingsplan for integrering og mangfold

I 2007 ble det vedtatt to handlingsplaner i Bergen bystyre knyttet til det flerkulturelle samfunnet. Den første var *Handlingsplan for integrering og mangfold 2007-2010* og den andre var *Mangfold i praksis. Bergen kommunes handlingsplan for rekruttering og inkludering av arbeidstakere med innvandrerbakgrunn*. Den sistnevnte omhandler primært inkluderingspolitikk knyttet til arbeidslivet, og vil ikke bli nærmere behandlet her. Den første var derimot mer overordnet, rettet mot flere samfunnssektorer og skulle omfatte «et bredt spekter av tiltak der mange aktører ser og tar sitt ansvar» (Bergen kommunes handlingsplan for integrering og mangfold 2007: 2). Andre kommunale dokument av relevans er oppfølgingsrapporter knyttet til denne handlingsplanen. Det foreligger blant

annet statusrapporter behandlet i bystyrets komité for oppvekst og i bydelsstyrene for Bergenhus og Årstad i 2010. Som vi skal komme nærmere tilbake til følger disse statusrapporteringene opp de vektlagte temaene fra *Handlingsplanen for integrering og mangfold 2007-2010*.<sup>10</sup>

På samme måte som med Bergen kommunes frivillighetsmelding, er også den kommunale planen for integrering og mangfold utformet med referanse til nasjonale styringsdokumenter. Særlig gjelder dette St.melding nr. 49 «Mangfold gjennom integrering og deltakelse – ansvar og frihet (2003-2004)». To lovendringer er også sentrale for behovet for utforming av en ny lokal politikk. Først og fremst Introduksjonsloven *Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere*, vedtatt 2003-2005 og Diskrimineringsloven *Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv.*, vedtatt 2005. Det fremgår av kommunens handlingsplan at formålet er å redegjøre for helheten i kommunens integreringspolitikk, samt å sette fokus på utfordringer kommunen har i planperioden. Det fremgår videre at integreringspolitikken vil omfatte tiltak innen flere ulike sektorer i kommunen, og vil avhenge av samarbeid mellom både ulike kommunale sektorer og mellom kommunen og andre aktører. Allerede i innledningen nevnes frivillige organisasjoner som svært sentrale i så henseende: «I tillegg vil mange av utfordringene finne sine beste løsninger i samspillet mellom det offentlige og det frivillige, og Bergen kommune er en viktig aktør i dette samspillet» (ibid: 10).

Selv om frivillige organisasjoner får en fremhevet rolle i innledningen, synes organisasjonenes rolle å få mindre relevans etter hvert i dokumentet. Alternativt får de frivillige organisasjonene en mer uklar rolle i dokumentet og inngår snarere som et underpunkt i behandlingen av blant annet «barn og unge» eller «bomiljø». Handlingsplanen blir i stor grad presentert punktvis, og er fra begynnelsen av avgrenset til 7 ulike såkalte satsningsområder.

Satsningsområdene for Bergen kommunes integreringspolitikk 2007-2010 er følgende:

10. Det er blant annet fortsatt problemstillinger knyttet til bosettingsmønster og morsmålsundervisningen som er i fokus. I bystyrets komité for oppvekst 21.06.10 fremheves imidlertid økte problemer knyttet til ungdomsgjenger i enkelte boligmiljøer og man anmoder om styrket behov for Natteravnere. Bergenhus bydelsstyres behandling 15.02.10 er mer detaljert. I sentrumsbydelen understrekes behovet for å styrke kompetansen ved mottaks- og kompetansesenteret for integrering (MOKS), oppfordring om å ta imot flere flyktninger, behovet for å fremskaffe flere boliger for flyktninger og dessuten sørge for at disse blir fordelt til ulike bydeler i kommunen. Til slutt ønsker man i Bergenhus bydel et styrket fokus på frivillige organisasjoners arbeid med inkludering. Her fremheves også behovet for økte ressurser da man ber byrådet vurdere økt støtte til lag og foreninger som prioriterer integreringsarbeid (Protokoll fra Bergenhus bydelsstyre, 15.02.10).

- Inkludering i arbeidslivet
- Likeverdige offentlige tjenester
- Mangfoldspolitik i praksis
- Bolig og bomiljø
- Barn og unge
- Voksnes kvalifisering
- Helse og omsorg

Når det gjelder særlig bomiljø og barn og unges oppvekstvilkår er disse temaene særlig vektlagt i handlingsplanen. Dette er blant annet knyttet til demografiske aspekt ved innvandrerbefolkningen, som alder, inntekt og landbakgrunn, men også til sentralisering av bosettingsmønsteret til bestemte bydeler. Det fremgår også i denne handlingsplanen, og som tidligere omtalt i denne rapporten i forbindelse med Levekårsundersøkelsen fra 2008, at innvandrerbefolkningen i Bergen i hovedsak er bosatt i bydelene Bergenhus, Laksevåg og Årstad. Videre fremgår det at innvandrere med ulik landbakgrunn er bosatt ulikt. Hoveddelen av ikke vestlige-innvandrere er bosatt i Laksevåg og Årstad. Dette blir videre knyttet til blant annet ressursituasjonen som varierer mellom innvandrere med ulik bakgrunn. 1 av 3 kommunale boliger i Bergen er i følge handlingsplanen bebodd av personer med utenlandsk opprinnelse (ibid: 26).<sup>11</sup>

Kommunens bekymring synes knyttet til at bosettingen av de mest ressursfattige innvandrene skjer i bestemte bydeler, særlig Laksevåg og Årstad, fordi det er her de kommunale boligene befinner seg. Hele 46 % av kommunens ordinære kommunale boliger befinner seg i Årstad bydel. Kontrakten for en kommunal bolig er tidsbegrenset på tre år og ved utløp av kontrakten vurderes vilkårene for eventuell fornyelse av kontrakt. Både nyankomne innvandrere og etterkommere er med andre ord overrepresentert i den kommunale boligmassen i forhold til den andel innvandrerbefolkningen utgjør av innbyggertallet i Bergen. Bergen kommunes bekymring er videre knyttet til at innvandrerbefolkningen er overrepresentert i den gruppen som blir boende i den kommunale boligen utover tre år. Dette knyttes blant annet til at denne delen av befolkningen er underrepresentert blant husstander som søker om støtte til hjelp med finansiering av egen bolig. Selv om 1 av 3 kommunale boliger er bebodd av personer med utenlandsk opprinnelse, utgjør de mindre enn 20 % av husstander som har fått kommunal hjelp til finansiering av egen bolig. En forklaring man

---

11. I følge handlingsplanen tildeler Boligetaten 25 % av alle ledige kommunale boliger til nyankomne flyktninger. Av de som står på venteliste for tildeling av ordinær kommunal bolig har 42,7 %, det vil si nesten halvparten, bakgrunn som innvandrer/ flyktning (ibid: 26).



knytter til dette er at villigheten til å ta opp boliglån synes lavere blant enkelte minoritetsgrupper sammenlignet med majoritet.

Et vektlagt aspekt i denne handlingsplanen er derfor å bygge nye kommunale boliger i andre bydeler enn de nevnte, samt at man ved tildeling av kommunal bolig søker å spre ulike målgrupper geografisk. Til slutt vektlegges også informasjon for å kunne øke andelen av minoritetsbefolkningen som kjøper egen bolig, både informasjon knyttet til kommunale støtteordninger og til problemstillinger generelt omkring det å ta opp gjeld (ibid).

Det fremheves som sagt innledningsvis i handlingsplanen at man kan finne «de beste løsninger i samspillet mellom det offentlige og det frivillige» (ibid: 10). Frivillig sektor ble også fremhevet i forbindelse med vedtaket av denne planen i Bergen bystyre 22.01.07, sammen med andre tema som styrking av kompetansen ved MOKS, iverksetting av en omfattende holdningskampanje rettet mot Bergens befolkning og vektleggingen av morsmålsundervisningen i skolen. Det refereres til relevansen av frivillig sektor på tre punkter, 1. man vil arbeide for at Natteravnene gis ressurser til å engasjere foreldre med minoritetsbakgrunn, 2. man anmoder idrettslag om å igangsette tiltak for integrering av ungdom med minoritetsbakgrunn i sitt nærmiljø og særlig rettet mot jenter og 3. man vil engasjere frivillige personer fra kunst- kultur- teater- og musikk-miljøer som pådrivere og inspiratorer for et fellesskap i ungdomsmiljøer som inkluderer både majoritet- og minoritetsungdommer (ibid: 7).<sup>12</sup>

Hovedfokuset er på barn og unge i Bergen kommunes handlingsplan for integrering og mangfold. Hvorvidt man står overfor store eller ubetydelige utfordringer når det gjelder integrering av barn og unge er imidlertid mer uklart. I forbindelse med vedtaket av handlingsplanen, ville man også å styrke støtten til Natteravnene særlig med tanke på å engasjere minoritetsforeldre. Det at det primært er Natteravnene man fokuserer på som relevant frivillig organisasjon i integreringsarbeidet, kan imidlertid tilsi at fokuset synes rettet mot ungdomsgjenger og kriminalitetsforebygging. I handlingsplanen sies det på den ene side at minoritetsungdom ikke skiller seg særskilt ut fra majoritetsungdom, mens i andre avsnitt viser man til betydelige utfordringer knyttet til minoritetsungdom. Spørsmål knyttet til dannelser av ungdomsgjenger synes med andre ord å være en delvis sterk underliggende bekymring, selv om man ikke har en klar og entydig dokumentasjon på omfanget av dette. Man viser for eksempel ett sted til rapportering fra Utekontakten:

---

12. Dette siste punktet kan muligens relateres direkte til prosjektet «Fargespill» som vil bli omtalt senere.

Utekontakten treffer alle grupper av ungdommer som oppholder seg over tid i Bergen sentrum. Det er tett samarbeid mellom Utekontakten, politiet, kulturkontorene og frivillige organisasjoner når det gjelder forebyggende strategier som gjør at en tidlig kan fange opp og sette inn tiltak ved negativ utvikling i enkelte ungdomsmiljøer. Det er lite slike tendenser i Bergen, og de etniske minoritetene skiller seg ikke ut i forhold til annen ungdom (ibid: 23).

Men i forlengelsen tegner man et mer negativt bilde som knytter seg til frafall av unge gutter og opphold i byrommet:

I perioder har over halvparten av de ungdommene Utekontakten kommer i kontakt med minoritetsbakgrunn, og de fleste er gutter. Dette er en overrepresentasjon som kan ha flere forklaringer (ibid).

I denne sammenheng nevnes ekskluderingsmekanismer knyttet både til bolig, arbeid og nærmiljø, utfordringer knyttet til liten grad av sosialt nettverk, samt kulturforskjeller knyttet til bruken av det offentlige rom. Bekymringer gjelder også jentene:

Når det gjelder minoritetsungdommen Utekontakten er i kontakt med rapporterer jentene om ensomhetsfølelse, isolasjon, bekymring for fremtiden, og søvnproblemer (ibid).

I slike mer bekymringsfulle beskrivelser er det særlig ekskluderingsmekanismer knyttet til fritidssektoren man fremhever i handlingsplanen. Man synes å knytte utfordringer med gjengdannelser, altså ikke kun til kulturforskjeller eller til utstøtingsmekanismer på bolig og arbeidsmarkedet. Det fremheves at utstøtingsmekanismene også har et sosialt aspekt. Manglende inkludering i majoritetens sosiale nettverk blir videre også knyttet til ekskludering fra arbeidsmarkedet:

Generell erfaring med minoritetsungdom er at det for mange er en høy terskel i forhold til å benytte de generelle eller allment tilgjengelige tilbudene innen kultur, idrett eller andre organiserte tilbud, og at det er stor frafallsprosent for dem som har påbegynt en aktivitet. Dette tilsier et større behov for individuell oppfølging for å få til en deltakelse. For mange er også jobbmulighet vurdert som mer viktig enn «fritidssysler». Lite nettverk og lite kontakt med etnisk nor-

ske medfører at det er vanskelig å realisere ønsker om deltidsjobb ved siden av skole (ibid).

Utfordringene knyttet til minoritetsungdommers deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter knyttes først og fremst til førstegenerasjon. Man utvider imidlertid også omfanget til å omhandle ikke kun språk og botid, men også økonomiske aspekt. Det vil si et aspekt som også kan fungere som en terskel for andregenerasjon. Det vises til at minoritetsfamilier er overrepresentert i gruppen som kommer inn under fattigdomsgrensen i Norge, og at dette er et tema som skal bli grundigere utredet i forbindelse med en fattigdomsmelding som er under bearbeidelse.

Det at man er såpass uklar, og tidvis selvmotsigende, i handlingsplanen med henhold til situasjonsbeskrivelsen av minoritetsungdoms deltakelse, ekskludering og eventuell gjengannelser, kan ha bakgrunn i at man faktisk mangler konkret dokumentasjon på dette på kommunalt nivå. Dette er for øvrig en utfordring for hele landet.<sup>13</sup> På nasjonalt nivå finnes det noe forskning, men den er primært foretatt for Oslo-regionen.<sup>14</sup> Handlingsplanen synes derfor å være basert på ulike, og også motstridende, rapporteringer fra ulike sektorer og ulike deler av kommunen. Mens det for oppvekstetaten foreligger en bedre oversikt og flere tall for barn og ungdoms deltakelse i barnehage og skole, og dermed et bedre grunnlag for å kartlegge behovet for blant annet morsmålsundervisning for minoritets elever, vises det i handlingsplanen til mangelen på slike tall for fritidssektoren:

Det er ikke gjennomført egne brukerundersøkelser som viser faktisk deltakelse fra minoritetsspråklige i de kulturaktiviteter som er i kommunal regi, idrettsaktiviteter, bruk av SFO, kulturskoletilbud, bibliotekstjenester osv. Det antas at gruppen er underrepresentert når det gjelder alle disse tilbudene, bortsett fra bibliotek som er en ofte brukt arena for minoritetsspråklige innen alle aldersgrupper. I det videre arbeidet med integreringstiltak vil vi aktivt følge opp om tilbudene treffer målgruppen. Siktemålet må være å få til en økt deltakelse (ibid: 24).

Bergen kommunes handlingsplan for integrering og mangfold kan med andre ord kanskje best beskrives som en handlingsplan basert på både uklar diagnose og uklar strategi. Frivillig sektors rolle er tilsvarende diffus i ulike passasjer i dokumentet. I selve vedtaket er det Natteravnene som er fremtredende, og

---

13. Det kan i denne sammenheng nevnes at undertegnede har fagansvar for temaet «deltakelse i politikk og sivilsamfunn» i regjeringens inkluderingsutvalg. Utvalget er tverrpolitisk sammensatt og skal fremlegge en NOU i mai 2011.

14. Jfr. Kunnskapsoversikt om inkludering i frivillige organisasjoner (Hagelund & Loga 2009).

øyensynlig da fordi man er bekymret for gjengdannelser og unge gutters utenforskap. Andre steder er det frivillige innen idrett og ulike kulturarenaer man berømmer viktigheten av, men da uten at det snakkes om økte bevillinger. I den grad frivillig sektor er vektlagt som en sentral arena for inkludering og mangfold, synes det altså primært å være knyttet til at frivilligheten er en uutnyttet ressurs i arbeidet med integreringen, fremfor at det er snakk om å øke de økonomiske ressursene til de frivillige organisasjonene for å styrke integreringsarbeidet som gjøres av frivillige. Spørsmål om ressursbruk i handlingsplanen synes mer å være knyttet til tiltak knyttet til arbeid, skole og utdanning, og til styrking av kompetanse på blant annet MOKS. Man har imidlertid øyne for at nærmiljøet er av stor betydning for integreringsarbeidet, men man synes først og fremst å vektlegge og berømme nettopp den frivillige karakteren ved denne sektoren og som dermed ikke er en kommunal utgiftspost. Et avsluttende eksempel er dette:

Dialog og kontakt som oppstår ved at ulike folk møtes gir et godt grunnlag for å få til mangfoldspolitikk i praksis. Foruten arbeidslivet er enkeltindividets deltakelse i eget nærmiljø – bomiljø, idrettslaget, skolen – avgjørende arenaer for å bli kjent med det norske samfunnet, opparbeide sosialt nettverk osv. Det er viktig å tilrettelegge for deltakelse av så vel majoriteten som minoriteten på disse arenaene. Frivillige organisasjoner gjør en stor innsats på dette området (ibid: 25).

Handlingsplanen for integrering og mangfold i Bergen kommune har som sagt vært fulgt opp av statusrapporteringer fra blant annet to bydelstyrer og fra bydelsutvalget fra oppvekst. Bekymringer som delvis fremgår i handlingsplanen ble i disse statusrapporteringene vektlagt og fremhevet. Det må naturligvis knyttes til at det i perioden som denne handlingsplanen var gjeldende, fra 2007 til 2010, utkom en ny Levekårsundersøkelse for Bergen i 2008 som dokumenterte økte sosiale forskjeller i kommunen og økte sosiale utfordringer knyttet særlig til bestemte bydeler.

Hvordan det frivillige arbeidet i nærmiljøet faktisk arter seg i et område som omfattes av de bekymringsfulle utviklingstrekkene fra Levekårsundersøkelsen 2008, er hva vi skal se nærmere på nå. Først skal vi i det kommende kapitlet (4.0) belyse boområdet Møhlenpris, både statistikk knyttet til levekår og demografi og den historiske konteksten for foreningslivet og de sosiale strukturene som viser seg her. Dette er et område som har gjennomgått store demografiske endringer de siste 40-50 årene, endringer som også er avspeilet i foreningslivet.



---

## Kontekst for foreningslivet på Møhlenpris

I dette kapitlet skal vi belyse konteksten for foreningslivet. Først skal vi se på Levekårsundersøkelsen for Bergen fra 2008. Denne gir et bilde av en kommune med skjeve levekår i ulike bydeler, og den viser at området som blir behandlet i denne rapporten har enkelte bekymringsfulle trekk. Videre skal vi belyse statistikk fra SSB om minoritetsbefolkningen i Bergen. For å få et bedre bilde av innvandringen til Bergen den senere tid kan det være nyttig å belyse tall som viser hva slags omfang det er snakk om, hvilken landbakgrunn som dominerer i den bergenske innvandrertilflyttingen og hva slags innvandringsgrunnlag som preger de største innvandringsgruppene. Minoritetsbefolkningen i Bergen er bosatt, i likhet med i mange andre norske storbyer, i bestemte deler av byen. For Bergens del er dette særlig sentrumsbydelene Bergenhus og Årstad. Dette er også bydelene som både historisk og i dag er rekrutteringsgrunnlaget for foreningslivet på Møhlenpris.

Det andre vi skal belyse i dette kapitlet omhandler selve dette området. Historisk sett er det såkalte Vestre Sydneset som det het før i tiden, det vil si halvøyen som omfatter Møhlenpris, Nygårdshøyden, nedre Nygård, Sydnes og Dokken, vært sentrum for store deler av foreningslivet i Bergen. Fra århundreskiftet og frem til omkring 1965 var dette et svært folkerikt område, og på grunn av industrien var det også et område med mange innflyttere. Området er kjent for ikke bare et rikt foreningsliv, men også et svært klassesdelt et. Omkring 1950 bodde omkringing halvparten av Bergens barn i dette området. Møhlenprisbanen var i denne perioden ikke bare hovedstadion for Bergen, men flere av landets største idrettsarrangementer ble holdt her. Befolkningstallet sank i raskt tempo fra 1965 og i løpet av 15 år forsvant 2/3 av befolkningen som bodde her. På 1980 og -90 tallet var dette et boområdet preget av store sosiale utfordringer, og som fremdeles i dag er merkbart med det store rusmiljøet som holder til i Nygårdsparken. Det har derfor lenge vært knyttet bekymringer til disse delene av byen, noe som medførte kommunale initiativ og oppgradering utover på 90-tallet. Vitalitetssenteret må ses som en del av ikke bare denne opprustnin-

gen, men også som et svar på det gradvise forfallet i området og et påfølgende politisk press fra beboerne. Vi skal med andre ord belyse de sosiale strukturene med et tilhørende rikt foreningsliv, både slik det er i dag og slik det var før.

På tross av oppgraderinger og ny tilflytting til boområdet utover på 1990-tallet, viste Levekårsundersøkelsen for 2008 at ut fra enkelte indekser er det fortsatt flere utfordringer igjen her. Dette gjelder også for den andre siden av Damsgårdssundet, Laksevåg, og området omkring Danmarks plass som i dag er byens mest forurensede sted. Med tanke på det nå påbegynte Damsgårdsprosjektet kan det være viktig å minne om den sentrale plassen dette området har i historien om foreningslivet i Bergen. Den planlagte og delvis pågående oppgraderingen av hele strandlinjen langs Damsgårdssundet med både en gangbro mellom Laksevåg og Møhlenpris og en oppgradering av Nygårdsparken, kan med andre ord bidra til positive virkninger på ikke bare bomiljøet og levekårene i området, men også dets foreningsliv. Reguleringsplanen viser en omfattende planlagt oppussing av området og moderne arkitektplaner inspirert av det såkalte Eco City-programmet med miljøvennlige lavenergiboliger, og et nærmiljø tilrettelagt først og fremst for sykkel og fotgjengere. Først er det planlagt 15000 nye leiligheter i store leilighetskompleks langs stranden i regi av BOB. Disse skal utformes i ulik størrelse og pris, slik at det tilrettelegges for et sammensatt bomiljø. Kommunens plan kalt «Ny energi rundt Damsgårdssundet» medfører en investering på 35 millioner til byggingen av en ny gangbro over sundet. Det skal videre bygges en sammenhengende strandpromenade rundt hele sundet og etableres ny båthavn. Ny-Krohnborg skole pusses opp, det skal anlegges en ny Fjellvei langs Løvestakken og Nygårdsparken planlegges restaurert. I reguleringsplanen ligger også tanker om utvidelse av næringsvirksomheten i området hvor man planlegger å skape 4-5000 nye arbeidsplasser de neste 10 til 15 årene. Det er særlig knyttet til kunnskapsparken på Marineholmen, men også i tilknytning til messeanlegget Arenum Bergen. Man håper også det vil bli etablert hotell- og restaurantvirksomhet i denne forbindelse innerst i Solheimsviken (Jensen 2007: 28-31).

Sydnes og Nygård omfattes av det som også kalles Nygårdshøyden. På andre side av Damsgårdssundet ligger Laksevåg og innerst i fjorden er Danmarks plass og Årstad.

## Levekårsundersøkelsen for Bergen

Rapporten «Levekår og helse i Bergen» (2008) er datert juli 2008, men ble lansert av byråden for helse og omsorg, Liv Røsland, 20. januar 2009. Rapporten var gjenstand for stor debatt og mange medieoppslag dette året. Oppslagene hadde delvis dramatiske overskrifter knyttet til økte sosiale forskjeller i Bergen, problebydeler og blant annet utfordringer knyttet til de såkalte innvandrerbbydelene m.m. I tillegg ble rapporten også kritisert fra enkelte fagmiljøer på grunn av måten man hadde valgt ut variabler for å måle levekår, og særlig hvordan innvandrertemaet ble behandlet. Rapporten viser imidlertid gode tall for levekårene generelt i Bergen. Den påfølgende interessen sentrerte derimot omkring de økende sosiale forskjellene mellom bydelene og enkelte svært dårlige tall knyttet til noen få bydeler med økende sosiale utfordringer. Fokuset på sosial ulikhet mellom bydeler og forsøk på å måle levekår ut fra utvalgte indekser har vært foretatt med jevne mellomrom og over lengre tid i Norge. Slike målinger foretas nå dessuten på mange nivå, både internasjonalt, nasjonalt, kommunalt og på bydelsnivå og gir med sine tidsserier og panelstudier etter hvert et detaljert komparativt bilde som politiske beslutninger kan tas ut fra. Levekårsundersøkelser viser først og fremst frem sosiale forskjeller, men rapporten fra undersøkelsen fra Bergen i 2008 referer også til politiske styringsdokumenter fra regjeringen knyttet til planlagt forebygging av slike forskjeller, for eksempel Helse og sosialdepartementets St. melding. nr. 20 (2006-2007) «Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller», samt Folkehelseinstituttets rapport og kunnskapsoversikt «Sosial ulikhet i helse. En faktarapport» (Næss, Rognerud og Strand 2007). Den politiske anvendelsen av Levekårsundersøkelsen fra Bergen knyttes med andre ord også opp mot til den nasjonale politikken for å utjevne sosiale forskjeller i Norge.

I Bergen kommunes levekårsundersøkelse for 2008 har man delt Bergen inn i 51 ulike soner. De ulike sonene er forskjellig i størrelse og innbyggertall med et gjennomsnitt på 4800 innbyggere i hver. Denne systematiske målingen av levekår og helse er foretatt ut fra totalt 11 indikatorer der 8 karakteriseres som levekårsindikatorer og tre er helseindikatorer. De valgte levekårsindikatorene i meldingen er disse:



- overgangsstønad
- barnevernstiltak
- lav utdanning
- sosialhjelp
- ikke-vestlige innvandrere
- inntekt
- arbeidsledighet
- kriminalitet

De tre helseindikatorerne var henholdsvis sykefravær, uførhet og dødelighet (Levekårsundersøkelsen for Bergen 2008).

Det at rapporten ble mye debattert i lokalmediene, samt kritisert av enkelte i fagmiljøer, handlet blant annet om at karakteristikken «ikke-vestlig innvandrer» ble gjort til en levekårsindikator sammen med andre indikatorer som gjerne regnes som negative og sosialt stigmatiserende. Når man så sammenlignet ulike bydeler ut fra disse 11 indikatorerne, fremsto det å ha mange «ikke-vestlige innvandrere» i nærmiljøet som negativt for levekårene i bydelen tilsvarende som antall kriminelle eller antall barnevernstiltak i området. De påfølgende medieoppslag kunne således være av typen «hvor er det best å bo i Bergen?» Implisitt medførte dette at bydeler med flerkulturelle innslag ble regnet som et dårlig sted å bo. Et større innslag av innvandrere i et område ble gjort til et negativt innslag. Vi skal imidlertid ikke her gå mer inn på kritikken av rapporten, men vil i stedet belyse noen av disse tallene. Ved et raskt blikk på bydeler omkring det nærmiljøet som diskuteres i denne rapporten, det vil si Møhlenpris, er tallene overraskende negative på enkelte av indikatorerne. Ved å se nærmere på tallene med tanke på den sosiale sammensetningen i området, og om man for eksempel belyser utdanning versus barnevernstiltak, kan tallene videre antyde at de sosiale forskjellene også innad i dette lokalmiljøet kan synes som svært skjev. Bydelen fremstår som sterkt klassedelt blant naboer som bor i samme gate.<sup>15</sup>

Tallmaterialet som ligger til grunn for denne levekårsundersøkelsen er levert av Statistisk Sentralbyrå. Et unntak er det som omhandler kriminalitet, der grunnlagsmaterialet er levert av Hordaland politikammer. På tross av den vinklingen som ble gitt i enkelte av medieoppslagene om rapporten, det vil si et fokus på gode og dårlige steder å bo, understreket byrådsleder Liv Røssland ved

---

15. Det fremgår ikke av rapporten hvor mange av de faktiske beboerne her som omfattes av denne statistikken. Den store andelen studenter som bor her, og mange av disse er ikke folkeregistrert i studentbyen, er sannsynligvis ikke med i dette tallet.

lanseringen, at det ikke var for å «stigmatisere deler av byen at vi har utarbeidet en slik rapport. Denne rapporten gir oss en unik mulighet til å målrette gode levekårstiltak mot utvalgte områder i kommunen og måle effekten av nye tiltak gjennom regelmessig å gjennomføre lignende undersøkelser i årene fremover».<sup>16</sup>

Møhlenpris er et lite område som ikke utgjør en av de 51 sonene som er utvalgt i denne undersøkelsen. Møhlenpris er derimot innordnet sonen kalt «Nygårdshøyden» som omfatter gater og kvartaler omkring Møhlenpris, byparken, universitetsområdet, Nedre Nygård og Sydnes. Totalt omfavner denne sonen 4040 innbyggere hvorav ca. ¼ bor på Møhlenpris.<sup>17</sup> Det er dermed Nygårdshøyden vi skal forholde oss til i denne rapporten. Når temaet likevel er foreningslivet, vil det imidlertid være relevant å se også til et litt mer utvidet område enn kun denne sonen. Foreningslivet på Møhlenpris, blant annet på grunn av idrettsplassen, parken, Vitalitetscenteret m.m. omfavner ikke kun beboere i sonen «Nygårdshøyden». Vi skal derfor også se litt på tilliggende levekårssoner som berører områdene Bergenhus, Larsevåg og Årstad. Dette er sonene kalt «Sentrum», «Solheim», «Kronstad» og «Vågen» i Levekårsundersøkelsen. Disse sonene hvor det bor flere med minoritetsbakgrunn utgjør også rekrutteringsområdet for foreninger og aktiviteter på Møhlenpris.

Vi skal belyse utvalgte indikatorer. Først og fremst de av indikatorene der Nygårdshøyden rangeres i det nederste sjiktet blant de 51 levekårssonene. Videre skal vi belyse disse opp mot enkelte indikatorer der bildet er motsatt og forsøke å si noe om hvorfor man finner slike kontraster i denne levekårssonen.

Blant de 11 indikatorene rangerer Nygårdshøyden i nedre del av listen over de 51 sonene på følgende 6 indikatorer:

*Tabell 2. Levekårssonen «Nygårdshøyden» sammenlignet langs seks indikatorer med gjennomsnittet for Bergen og høyest rangerte sone.*

	Nygårdshøyden	Gj.snitt	Høyest rangering
Barnevernstilfeller	82,6	39,0	14,6 (Bønnesskogen)
Sosialhjelpstilfeller	7,4	3,9	1,4 (Bønnesskogen)
Median bruttoinntekt	225 000	266 741	320 600 (Nattland)
Arbeidsledige	2,7	1,8	0,6 (Øvre Fyllingen)
Kriminalitet	18,2	12,6	6,1 (Hordvik)
Dødelighet	1 143	719	394 (Godvik)

16. Sitatet er hentet fra hjemmesiden til Bergen Kommune der levekårsundersøkelsen er presentert.

17. Det må som sagt understrekes at tallene kun omfatter folkeregistrerte beboere, slik at det reelle tallet for hvor mange som bor i denne sonen er mye høyere.

Som vi ser av disse tallene har Nygårdshøyden over dobbelt så mange barnevernssaker som gjennomsnittet i Bergen. Sosialhjelpstilfellene er også nesten det dobbelte av gjennomsnittet. Bruttoinntekten befinner seg under gjennomsnittet og tallene for arbeidsledige er høyere enn gjennomsnittet for byen. Ut fra disse seks indikatorene rangerer Nygårdshøyden blant de fem nederste sonene og vanligvis fulgt av de omkringliggende sonene som Solheim, Laksevåg, Slettebakken, Sentrum og Vågen. De ulike tallene som her er gjengitt viser hvordan Nygårdshøyden skiller seg ut fra gjennomsnittet av alle sonene. Det overraskende her er muligens at dette området rangerer såpass alarmerende dårlig langs enkelte indikatorer, og det på tross av at dette er et område som også er kjent for å ha et relativt høyt prisnivå og relativt høy kulturell aktivitet.

Når det gjelder målinger av levekår, både i nasjonale og internasjonale sammenligninger, vektlegges ofte økonomiske forklaringer fordi økonomi har sammenheng med utslag på flere av disse indikatorene. Høy grad av kriminalitet, sosialhjelpstilfeller og dødelighet er indikatorer som vanligvis korrelerer sterkt med inntekt og materiell velstand. Ved siden av økonomiske forhold er imidlertid *utdanning* en enkeltfaktor som tilsvarende fremheves i forskning som en korrelerende faktor for gode levekår. Høy utdanning korrelerer vanligvis med lav dødelighetsrate, få sosialhjelpstilfeller og lite kriminalitet. På indikatoren for bruttoinntekt i Bergen kommunes levekårsundersøkelse rangerer Nygårdshøyden også blant de dårligste. Lavere inntekt finner man kun i Sentrum, Solheim og Fantoft. I lys av de gunstige effektene som gjerne knyttes til utdanning er det derfor interessant å fremheve Nygårdshøydens gode uttelling nettopp på denne indikatoren. Foruten indikatorene «sykefravær», «uføretrygd» og «overgangsstønad» der Nygårdshøyden rangerer relativt bra, er det på utdanningsindikatoren andel «Personer med lav utdanning» (det vil si personer med barne- og ungdomsskole som høyeste fullførte utdanning i alderen 30-39 år), at Nygårdshøyden rangerer bra. Prosentandelen med lav utdanning i sonen Nygårdshøyden er på 11,9. Det er tilnærmet 7 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittet for Bergen som er på 19,2. Flaktveit er den sonen med flest lavutdannede i alderen 30-39 der prosentandelen utgjør 34,3. Nygårdshøyden rangerer blant de øverste syv sonene i kommunen på denne utdanningsindikatoren.

Tallene gjengitt over viser som sagt hvordan Nygårdshøyden skiller seg ut fra et gjennomsnitt av de 51 sonene, og det viser også at Nygårdshøyden rangerer overraskende langt nede på hele seks av disse indikatorene. Videre, i lys av at dette er et område som rangerer i det øvre sjiktet når det gjelder utdanning, det vil si at det er et område med få lavutdannede i 30 årene, er det desto mer overraskende at rangeringen likevel er så dårlig på de nevnte 6 indikatorene.

Den markante forskjellen på Nygårdshøydens rangering på utdanning versus disse 6 andre indikatorene kan være et signal om at det her er snakk om betydelige variasjoner innad i denne sonen.

Hvis vi så belyser Nygårdshøydens rangering på de samme seks indikatorene opp mot sonene som rangerer øverst på de samme indikatorene i Bergen, ser man at forskjellene også er betydelige mellom ulike områder i Bergen. En generell karakteristikkk av disse forskjellene er at sentrumsbydeler kommer dårligere ut enn de mindre sentrumsnære bydelene. Videre ser man at det tydelig er tendens til opphopning av flere bekymringsfulle trekk knyttet til bestemte sentrumsbydeler. Dette er som sagt soner omkring bydelen Bergenhus, Laksevåg, Solheim og Årstad. Møhlenpris utgjør mindre enn en bydel i denne sammenligningen, og inngår som sagt derfor kun som en del av levekårssonen Nygårdshøyden.

Denne rapporten belyser imidlertid ikke den totale tilstandsrapporten for et område, men snarere et foreningsliv. I så henseende er Møhlenpris et sentralt «sentrum» for slik aktivitet, og er dessuten lokalisert «i midten» av bydeler og levekårssoner som rangerer dårlig på sentrale indikatorer i Bergens levekårsundersøkelse.

## Innvandrerbefolkningen i Bergen

I følge SSBs sammenligning av innvandreres demografi og levekår i 12 norske kommuner fra 2007, er ca. en av tolv bergensere registrert med såkalt innvandrerbakgrunn.<sup>18</sup> Bergen har den nest største innvandrerbefolkningen av kommunene i Norge selv om det er 33 kommuner som har en større andel innvandrere enn Bergen. Av de 242 200 som var bosatt i Bergen 1. januar 2006, utgjorde innvandrebevolknigen 8.1 % eller 19 500 personer (Aalandslid 2007).<sup>19</sup> Med «innvandrerbefolkning» siktes det i denne kommunesammenligningen fra 2007 både til førstegenerasjonsinnvandrere og til de som er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre. Selv om innvandrerbefolkningen utgjør under 10 % av befolkningen i Bergen er det et tall som har økt betraktelig de siste tiårene. Fra 1986 til 2006 har innvandrerbefolkningen blitt femdoblet i omfang. Det er særlig gruppen innvandrere med ikke-vestlig landbakgrunn som har økt. Fra å utgjøre 3,6 % av befolkningen i kommunen i 1986 utgjorde

---

18. Rapporten vil primært referere til Aalandslid og SSBs kommunesammenlignende rapport fra 2007 selv om disse tallene nå er noen år gamle og dermed ikke helt oppdaterte. Dette fordi dette er den eneste oversikten med sammenligninger av tall på tvers av kommuner. Jeg vil supplere i fotnoter enkelte steder med nyere tall der disse finnes.

19. Per 1.1 2008 bodde det 23.682 personer med innvandrerbakgrunn fra 169 ulike land. Det utgjør 9,6 % av befolkningen i kommunen, i følge SSB.

denne gruppen 6 % av befolkningen i 2006. Til sammenligning er landsgjennomsnittet på 6,1 %, mens det i Hordaland fylke er en andel på 4,3 %. Andelen innvandrere med såkalt vestlig bakgrunn har vært stabil i Bergen på ca. 2 %.

Innvandrerbefolkningen i Bergen kommune er videre en svært sammensatt gruppe med bakgrunn fra 164 land. Sammenlignet med hele landet er det en lavere konsentrasjon av personer med bakgrunn fra Norden og Øst-Europa i Bergen.<sup>20</sup> Det er imidlertid en høyere konsentrasjon av personer med bakgrunn fra Sør- og Mellom-Amerika, og særlig er chilenerne og personer med bakgrunn fra Sri Lanka sterkt representert i Bergen sammenlignet med landet for øvrig.<sup>21</sup> Den største enkeltgruppen i 2007 var imidlertid irakere, etterfulgt av vietnamesere før chilenerne og srilankere følger på tredje og fjerdeplass.<sup>22</sup> Tre fjerdedeler har hva SSB kategoriserte som «ikke-vestlig bakgrunn».<sup>23</sup>

Innvandrerbefolkningen i Bergen består primært av personer som selv har innvandret til landet. Det vil si at 85 % av innvandrerbefolkningen i Bergen er såkalte førstegangsinnvandrere (ibid). 40 % av disse har bodd i landet kortere enn 6 år, mens 20 % har bodd i Norge mer enn 20 år. Innvandrergrupper som har en viss andel etterkommere i Bergen er pakistanere, sri lankere og indere. I 2006 hadde videre 2,6 % av alle bosatt i Bergen såkalt flyktningebakgrunn.<sup>24</sup> De fleste av disse er fra Irak, Chile og Vietnam.

Sammenlignet med majoritetsbefolkningen i Bergen er minoritetsbefolkningen en relativt ung gruppe mennesker. Dette får et statistisk utslag først og fremst fordi personer over 50 år er langt færre blant minoritetene enn i majoritetsbefolkningen. Gjennomsnittsalderen er altså signifikant høyere i majori-

20. Dette har endret seg de senere årene med innvandringen fra Polen.

21. Det kan i denne sammenheng være relevant å referere til en annen rapport utgitt ved Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. I følge Enjolras & Wollebæk (2009: 13) er personer med bakgrunn fra Sri Lanka og Chile de to gruppene blant innvandrerbefolkningen i Norge som har høyest organisasjonsdeltakelse i organisasjoner med sterkt innslag av majoritetsbefolkningen (fagforeninger, yrkesorganisasjoner, idrettslag og norske partier). Deltakelse i majoritetsbefolkningens organisasjoner ses ofte som tegn på inkludering i sivilsamfunnet.

22. På grunn av stor innvandring fra Polen de aller siste årene er denne rekkefølgen nå som følger: 1. Polen 2. Irak 3. Vietnam 4. Chile 5. Sri Lanka.

23. Dette omfatter områdene Asia inkludert Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Øst-Europa. Øst-Europa består videre av følgende land: Albania, Bosnia-Hercegovina, Bulgaria, Estland, Hviterussland, Kroatia, Latvia, Litauen, Makedonia, Moldova, Polen, Romania, Russland, Serbia og Montenegro, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia, Ukraina og Ungarn.

24. Betegnelsen «flyktninger» brukes om personer som har kommet til landet av fluktgrunner, men uten hensyn til om personen har fått flyktningestatus eller opphold på humanitært grunnlag. Tallet inkluderer også familietilknyttede til flyktninger, men ikke barn av flyktninger (Aalandslid 2007).

tetsbefolkningen, enn i minoritetsbefolkningen. Når det gjelder befolkningen under 30 år, er det omtrent like mange i minoritetsbefolkningen som i majoritetsbefolkningen. I minoritetsbefolkningen er det imidlertid langt flere barn blant disse. I minoritetsbefolkningen finner man også store forskjeller mellom ulike landbakgrunner med hensyn til andelen barn i gruppen. Personer med bakgrunn fra Afrika og Asia er langt yngre (over 50 % er under 30 år), enn for eksempel personer med bakgrunn fra Nord-Amerika (der 20 % er under 30 år).

Det finnes ulike typer tall hos SSB der man sammenligner forskjellige aspekt ved innvandrerbefolkningen i ulike kommuner. Hensikten med å sammenligne kommuner er for det første at man da kan få et bilde av de store demografiske forskjellene som finnes i ulike deler av landet når det kommer til innvandring. Forskjellene er store både når det gjelder minoritetsbefolkningens omfang og dens karakter. For eksempel har landbakgrunn, alderssammensetning og innvandringsårsak og grunnlag stor relevans for hvordan minoritetsbefolkningen fungerer i samfunnet. Sammenligningen mellom kommuner kan for det andre også gi enkelte signaler om hvorvidt og på hvilken måte minoritetsbefolkningen er integrert i kommunen. Ved å kontrollere for variabler som landbakgrunn, innvandringsgrunnlag og lignende, vil selve sammenligningen mellom kommuner kunne si noe om hvordan kommunens inkludering av nykommere fungerer eller ei. I Aalandslids rapport fra 2007 har man også presentert noen tall som kan gi et slikt grovt bilde.

Når det gjelder populasjonen av minoritetsbarn presenterer Aalandslid (2007) tall for blant annet bruk av kontantstøtte og barnehage. I tillegg til at andelen barn er stor i innvandrerbefolkningen i Bergen, skiller kommunen seg ut når det gjelder bruk av kontantstøtte og barnehage for minoritetsbefolkningen. I sammenligning med de 12 største innvandrerkommunene i landet er andelen minoritetsbarn som er i barnehage i Bergen blant de laveste. Det er kun Fredrikstad som ligger lavere enn Bergen i barnehagebruk for minoritetsbarna. Når det gjelder bruk av kontantstøtte, var det 59 % av alle barn i alderen 1 og 2 år som var brukere av kontantstøtte i Bergen i 2004. Blant barn i kategorien ikke-vestlige innvandrere var tallet 78 %. Dette er for øvrig et tall som er i tråd med landsgjennomsnittet.

Når det gjelder ungdom og yngre voksne skiller ikke Bergen seg tilsvarende ut fra landsgjennomsnittet i omfang og alderssammensetning. Hvorvidt denne aldersgruppen er deltakende i samfunnet, eller hvorvidt de ekskluderes og faller utenom sentrale arenaer kan man belyse med tall fra utdanningsløpet. For Norge som helhet har det den senere tid fremkommet urovekkende tall når det gjelder frafallet i særlig videregående skole (Birkelund & Mastekaasa 2009). Frafallet viser seg å være større enn tidligere antatt og det mest urovekkende er

at man begynner å se en systematikk i frafallet. Det vil si at frafallet ser ut til å ha en klassemessig karakter. Frafallet er lite når det gjelder de mest ressurssterke ungdommene på de mest ressurssterke utdanningsløpene, men tilsvarende stort når det gjelder det motsatte. Birkelund og Mastekaasa utga i 2009 boken *Integrert? Innvandrere og barn av innvandrere i utdanning og arbeidsliv*. Her fremlegges tall knyttet til deltakelse på ulike klassetrinn og til ulike studieforløp i videregående skole. De statistiske analysene omhandler utdanningsvalg, frafall og prestasjoner blant minoriteter i Norge. Man har videre også analysert sysselsetting og inntektsutvikling etter at elevene/studentene har gått ut i arbeidslivet. Analysene forholder seg til en inndeling av tre elevgrupper, henholdsvis 1. majoritetselever 2. førstegenerasjon innvandrerelever og 3. andre-generasjons innvandrerelever. Man finner her blant annet at majoritetselevne (i hovedsak etnisk norske) klarer seg bra på studieforberedende utdanningsløp (15 prosent frafall) mens minoritetselevne sliter mer (30 og 48 prosent frafall for henholdsvis 1.- og 2.generasjons innvandrere). Frafallet i videregående skole er imidlertid større på de yrkesfaglige linjene og frafallet er aller størst blant dem med dårlige karakterer. Birkelund og Mastekaasas studie viser for eksempel at av totalt 3161 elever som startet på yrkesfaglige linjer i Oslo i 2002 og 2003 var det kun halvparten (51,3 %) som fullførte i løpet av fem år. Av dem som hadde mindre enn 30 grunnskolepoeng blant disse var det hele 87,2 % som ikke fullførte. Av de med mellom 30-40 grunnskolepoeng, det vil si et middels karakternivå, var andelen som falt fra på 60 %. Frafallet er med andre ord radikalt blant de med dårligst karakter på de yrkesfaglige linjene, mens frafallet er langt lavere på de studieforberedende fagene. Tallene viser et betydelig frafall blant innvandrerelever, men boken understreker imidlertid to viktige aspekter. For det første er det veldig viktig å skille mellom første og andre-generasjon, da disse er svært ulike grupper særlig med tanke på språkkompetanse, som jo er grunnleggende i en læresituasjon. For det andre viser bokens tall også at andre-generasjon klarer seg svært bra, og delvis bedre i utdanningsløpet når det kontrolleres for skjevhet i sosial bakgrunn.

Hvis vi så går tilbake Aalandslid og SSBs kommunesammenligninger for 2007, finner man også her noen av de samme tendensene. På landsbasis er det generelt større frafall i utdanningsløpet etter grunnskole blant ikke-vestlige innvandrere sammenlignet med majoritetsbefolkningen. Dette gjelder i Bergen så vel som på landsbasis. For alle elever i Bergen er frafallet på 3 %, mens frafallet er på 11 % blant ikke-vestlige innvandrere. Angående deltakelse i videre utdanning, ligger førstegenerasjons innvandrere i alderen 16-18 år noe lavere (70 %) enn øvrige bosatt i kommunen (89 %). Dette jevner seg imidlertid raskt

ut, slik at deltakelsen blant ikke-vestlige etterkommere tilsvarer andre i Bergen i denne alderen. Deltakelsen er videre tilnærmet lik for gutter og jenter.

Når det gjelder høyere utdanning viser undersøkelser på landsbasis at minoritetsungdom, i større grad enn majoritetsungdom, går direkte over i høyere utdanning. Dette gjelder også for Bergen der det er 6 % mer vanlig blant innvandrerungdom å gå direkte over i høyere utdanning sammenlignet med alle elever i Bergen. Her er tallet også noe høyere for jentene enn for guttene. Samtidig er det vanligere at ikke-vestlig innvandrerungdom, i større grad enn majoritetsungdom, ikke er under noen form for utdanning høsten etter fullført studiekompetanse. For 2005 var det 39 % av mennene og 33 % av kvinnene i gruppen ikke-vestlige innvandrere i Bergen som ikke var under noen form for utdanning etter fullført studiekompetanse. For etterkommere er situasjonen motsatt og med et bedre utfall enn majoritetsungdom. Ikke-vestlige etterkommere i alderen 19-24 i Bergen tar høyere utdanning i langt større grad en øvrig befolkning. Dette gjelder særlig for kvinnene.

Når det gjelder å sammenligne tall mellom kommuner kan som sagt dette gi en viss pekepinn, om enn på langt nær et uttømmende bilde, på hvor godt man har klart å inkludere minoritetsbefolkningen på ulike arenaer i samfunnet. Det kan med andre ord til en viss grad brukes til å vurdere hvor vellykket kommunens integreringsarbeid har vært. Før vi går over til å belyse foreningslivet, skal vi imidlertid også se på enkelte tall knyttet til sysselsetting, som er det målet man vanligvis refererer til når man skal vurdere om integreringen er vellykket eller ei. På tross av at denne rapporten belyser inkludering i en langt videre betydning enn dette, det vil si inkludering i nærmiljø og deltakelse i sosiale fellesskap, er det vanligere å vurdere integrasjon på hvorvidt en nykommer deltar i arbeidslivet og er selvforsørget eller ei. Hvorvidt en person er i arbeid har til nå vært hovedfokuset i norsk inkluderingspolitikk. Mye tyder imidlertid på at inkludering i sivilsamfunnet vil få økt oppmerksomhet fremover.

I en kommunesammenlignende rapport fra SSB (2009) har Silje Vatne Pettersen (red.) belyst demografi og levekår blant innvandrere med 17 forskjellige landbakgrunner opp mot deltakelse i arbeidsstyrken i ulike kommuner. I følge Pettersen (2009) vil det i kommuner hvor det bor mange nyankomne *flyktninger* være lavere gjennomsnittlig sysselsetting i innvandrergruppen som helhet, enn i kommuner hvor det bor mange *arbeidsinnvandrere*. Hensikten med kommunesammenligningen i denne rapporten var således å redusere «sammensetningseffekten» som ofte skjer i debatter omkring innvandrerbefolkningen, og komme nærmere et svar på hvilken betydning trekk ved kommunene har for innvandrernes integrering på arbeidsmarkedet. Dette er med andre ord en rapport som



også søker å belyse relevansen av bosted i bestemte kommuner og for effekten av forskjellig integreringspolitikk i ulike kommuner. Det har til nå som sagt vært vanlig å måle grad av integrasjon primært på arbeidslivsdeltakelsen. Med tanke på denne rapportens tema, og med støtte i forskning som vi senere skal belyse, må det understrekes at også andre trekk ved en kommune har betydning for hvor raskt en nykommer blir fullverdig del av samfunnet (inkludert arbeidslivet). Mye tyder for eksempel på at det kan ha stor betydning for en nykommers trivsel og inkludering hvorvidt det fra før eksisterer et innvandrer miljø (og minoritetsorganisasjoner) som den nyankomne kan bli del av ved ankomst. Flere såkalte etnisk-kulturelle innvandrerorganisasjoner fungerer nettopp som slike introduksjonsmiljøer der nykommeren kan bli møtt av et veletablert sosialt miljø og møte andre som snakker eget morsmål. Foreningene kan bidra med kunnskapsoverføring og relevant informasjon for en som ankommer et fremmed land. Guro Ødegårds (2010) rapport fra Veitvet i Groruddalen, som er en tilsvarende undersøkelse av inkludering gjennom foreningslivet som denne fra Møhlenpris, vektlegger nettopp den inkluderende rollen det utbredte nettverket av minoritetsorganisasjoner på Veitvet har for ulike minoritetsgrupper. Et etablert sosialt miljø av både første- og andregenerasjons innvandrere kan ha en sentral brobyggende, og således også integrerende, effekt for en nyankommen førstegenerasjons innvandrere, hevder hun. Selv om deltakelse i arbeidsliv er en viktig indikasjon på grad av integrering, må man også minne om at det sosiale medborgerskapet, det å bli inkludert i sivilsamfunnet også kan ha en effekt for deltakelse på andre samfunnsarenaer. Det å være del av mange sosiale nettverk har ofte en stor relevans for om man blir inkludert også på andre samfunnsarenaer, som for eksempel i arbeidslivet. Samtidig har minoriteters integrering og deltakelse på fellesarenaer med majoritet en potensielt viktig holdningsskapende virkning på majoritetsbefolkningen ettersom felles deltakelse bidrar til tillitsbygging og til reduksjon av mistillit.<sup>25</sup>

25. Dette refererer til perspektivet om sosial kapital i tradisjon fra den amerikanske statsviteren Robert Putnam (2000). I forbindelse med mottakelsen av Skytteprisen i 2006 publiserte Putnam (2007) en artikkel i *Scandinavian Political Studies* basert på denne forelesningen. Her argumenterte han for at etnisk mangfold på kort sikt bidrar til å redusere den sosiale tilliten i et samfunn. «Diversity, at least in the short run, seems to bring out the turtle in all of us» (Putnam 2007:151). For en diskusjon av denne tesen med tall fra norske forhold og med sammenligninger mellom norske byer, se Strømsnes og Ivarslåten (2011). De siterer Putnams funn som følger: »...innbyggere i heterogene lokalsamfunn har en tendens til å trekke seg tilbake fra sosialt liv, til å være skeptiske til naboene - uansett hudfarge, til å trekke seg bort selv fra nære venner, til å vente seg det verste fra samfunnet sitt og dets ledere, til å delta sjeldnere i frivillig arbeid, gi mindre til veldedige formål og bidra sjeldnere til lokalsamfunnsprosjekter. De registrerer seg i mindre grad for å stemme, argumenterer oftere for

I Pettersens (2009) sammenligning av innvandrere fra 17 ulike land i Bergen er sysselsettingen lavere enn landsgjennomsnittet når det gjelder 10 av disse gruppene. Lav sysselsetting i Bergen finner man blant innvandrere fra Afghanistan, Bosnia-Hercegovina, Chile, India, Irak, Sri Lanka, Tyrkia, Vietnam, Marokko og Pakistan. Innvandrere fra de resterende 7 landene som er sterkt representert i Bergen, det vil si Filippinene, Iran, Kosovo, Marokko, Polen, Russland og Somalia, har en høyere sysselsetting sammenlignet med disse gruppens landsgjennomsnitt. Polen og Somalia skiller seg mest ut der begge har en sysselsetting som er 6 % høyere enn landsgjennomsnittet. Somalierne i Bergen har med andre ord ikke like dårlig sysselsettingsgrad som for eksempel i Oslo og dette selv om somaliere har kortere botid i Bergen enn i landet forøvrig. Det er særlig somaliske menn i Bergen som deltar mer i arbeidslivet sammenlignet med somaliere i andre deler av landet. I Bergen er 59 % av somalierne sysselsatt, mot 49 % på landsbasis. Kvinnene befinner seg også over landsgjennomsnittet, men kun 2 %. I motsatt ende har innvandrere fra Irak og Afghanistan dårligere sysselsettingsgrad i Bergen sammenlignet med resten av landet, med henholdsvis 10 og 8 prosentpoeng lavere sysselsetting. Dette skyldes ikke at disse gruppene har kortere botid enn i andre deler av landet, da botiden er omtrent på landsgjennomsnittet. Det kan i den sammenheng også være relevant å minne om at irakere er den nest største minoritetsgruppen i Bergen i alderen 25-54 år. Det er med andre ord ikke slik at irakere som kommer til Bergen står uten et potensielt nettverk fra eget land. Oppsummert kan man si at sysselsettingstallene er sprikende for særlig *nye flyktningegrupper* i Bergen. Selv om flest innvandrere i Bergen er fra Polen, er det viktig å huske at dette er en gruppe som kommer som arbeidsinnvandrere. Foruten Polen er de største innvandrergruppene flyktninger. Dersom man skal vurdere grad av inkludering i samfunnet ut fra sysselsettingsgrad, går det med andre ord bedre for somalierne (særlig somaliske menn) enn for irakere og afghanere. Mens somalierne ligger godt over landsgjennomsnittet for deltakelse i arbeidslivet, ligger irakere og afghanere godt under landsgjennomsnittet (Pettersen 2009: 339).

---

*sosiale reformer, men har mindre tro på at de faktisk kan påvirke samfunnsforholdene, og de sitter oftere duknakket og ulykkelige fremfor tv-skjermen»* (Putnam 2007:150-1 sitert og oversatt i Ivarsflåten og Strømsnes 2011). Forfatterne har i sin artikkel også foretatt tillitsmåling ned på bydelsnivå innad i byer, deriblant i Bergen. De finner delvis støtte for Putnams tese, men understreker at det er skjevhet i de sosioøkonomiske forholdene, ikke etnisk mangfold i seg selv, som påvirker tilliten. Ivarsflåten og Strømsnes (2011) anbefaler således at undersøkelser basert på Putnams tese ikke utelukkende bør forholde seg til etnisitet, men bør fremheve de sosioøkonomiske forholdene som i mange tilfeller eksisterer i kjølvannet av innvandringen særlig knyttet til enkelte landbakgrunner.

Når vi nå har belyst trekk ved innvandrerbefolkningen i Bergen skal vi i det følgende gå over til boområdet på Møhlenpris og sosiale strukturer før og nå.

## Boligområdet før og nå

Klasseaspektet i et boligområde er sentralt når man skal studere foreningsliv. De sosiale fritids- og interessepolitiske deltakelsesformene følger ofte klassemessige trekk ved befolkningen. Fra Sivesind & Wollebæks (2010) rapport om endringer i den norske frivillige deltakelsen vet vi også at den sosiale skjevheten i det frivillige arbeidet er økende i Norge. Her i landet har mange frivillige deltakelsesarenaer vært ansett å representere en potensielt klasseutjevne arena. Deltakelse på fotballaget koster ikke all verden og fremmes ofte som et eksempel på en slik arena. På Møhlenpris har det historisk vært store klasseskiller og et tilsvarende klassesdelt foreningsliv. Selv fotballklubbene som det før fantes mange av på Møhlenpris, fulgte slike sosiale strukturer.

Bydelen Møhlenpris er et kvartalsstrukturert område som er plassert mellom Puddefjorden, Nygårdsparken og universitetsområdet Nygårdshøyden på vestsiden av Bergen sentrum. Det er i dag først og fremst et rolig boligområde, med kun noen få butikker, lite industri og annen forretningsmessig aktivitet. Slik har det imidlertid ikke alltid vært. Som et sentralt område for den industrielle aktiviteten i Bergen fra tidlig på 1900-tallet, vitner bydelen også i dag om områdets rike forhistorie. Området har fått sitt navn fra Jørgen Thor Møhlen som startet utbyggingen på området i 1671 med blant annet saltbrenneri, såpekokeri og reperbane langs Puddefjorden. Dette var starten på industribyggingen i Bergen og det medførte at det vokste frem en liten forstad i dette området. Møhlenpris ble innlemmet i Bergen i 1877.

Både arkitektur og sosiale strukturer på Møhlenpris avspeiler fortsatt den industrielle forhistorien med et tilhørende sterkt klassesdelt samfunn. Det samme har man kunnet se i det aktive foreningslivet her som både før og nå avspeiler disse klassestrukturene. Bergens tradisjonsrike verft Mjellem & Karlsen har siden etableringen i 1891 vært beliggende i enden av Møhlenpris, på nedsiden av parken og langs Puddefjorden. Verftet var en sentral årsak til den bestemte type arkitektur og sosiale struktur på Møhlenpris ved at det blant annet var verftet som sørget for å få reist leiegårdsbebyggelse for sine arbeidere. Etter den store bybrannen i Bergen sentrum i 1916 bidro dessuten kommunen med å få reist flere kvartal på grunn av bolignød i sentrumskjernen. Hovedutbyggingen skjedde da i de omkringliggende områdene til sentrum, det vil si blant annet på Møhlenpris. Slik beskrives dette i en historiebok om sportsklubben Djerv på Møhlenpris:

I 1877 ble Møhlenpris, Nygård, Lungegården og Sandviken innlemmet i Bergen. Før denne utvidelsen bodde 34.388 mennesker i byen. Da sportsklubben Djerv ble stiftet i 1913, bodde det over 78.000 mennesker innenfor bygrensene. I løpet av 36 år økte altså befolkningen med over 100 %. Befolkningsveksten skapte behov for flere boliger. Hovedtyngden av boligveksten kom i områdene som ble innlemmet i byen i 1877. Det er denne utbyggingsperioden, med sine skorsteinshus i strengt regulerte gater, som dominerer boligmassen i Djervs rekrutteringsområde. Den store befolkningsveksten skapte sterkt press på tomteprisene. Spekulanter kjøpte opp store arealer og stykket dem ut til boligbygging. I løpet av en tiårsperiode ble tomteprisen tidoblet. Forhold som ble fastlagt i forbindelse med utbyggingen la rammer som har påvirket de sosiale forhold innen bydelene. Ulikheten i boligmassen la grunnlaget for sosiale skiller i området. Kulturelt kan dette avleses i fremveksten av lørdags- og søndagsbuekorps og ved lokalt grunnlag både for overklasseidretter som seiling, ridning, tennis og rosport, for vanlige idrettslag og for arbeideridrettslag (Eriksen 1994: 25).



Bergen Skøiteklubb ble stiftet i 1883 og Møhlenprisbanen ble sprøytet med vann og islagt første gang i 1899. Dette bildet er tatt mellom 1906 og 1911. Kvinnen på bildet står i Professor Hansensgate i den delen av Møhlenpris hvor borgerskapet bodde. Dette er også rett før Møhlenpris skole ble bygget ved hjørnet av banen (i 1912) og før det ble reist boliger for arbeiderklassen i andre enden av denne gaten. Til venstre i bildet ses kvartalet som ble revet av kommunen i 1969. Dette medførte etableringen av Møhlenpris velforening og kravet om erstatningsboliger. Vitalitets-senteret står i dag på denne tomten. Foto: Hagelsteen, ulånt av SK Djerv.

I kontrast til trehusbebyggelsen i store deler av Bergen sentrum, domineres Møhlenpris derfor av mursteinsbygninger på tre til seks etasjer. Husene, som for det meste ble bygget mellom 1900 og 1920, ble reist både for (leiende) arbeidere i industrien og deres ledere. Det sterke klasses skillet mellom nære naboer ser man fortsatt i kontrasten mellom de større bygårdene ved Nygårdsparken i øst der leilighetene er store og bygningene gjerne har engelskinspirert hage og port i fronten, og de mindre og billigere bygningene i vest og sør nær havnen og den tidligere aktive industrien. Nygårdsparken, som er karakterisert av en fornem engelsk landsskapsstil med bøketrær, rhododendron og flere dammer med aktivt fugleliv, åpnet i 1885. Parken har vært aktivt i bruk av Bergens befolkning både før og nå. Akvariet i Bergen, som i dag ligger på pynten av Nordnes, lå ved århundreskiftet på «Sydneset» det vil si ved inngangen til Nygårdsparken foran Mjellem & Karlsen. Biologiske Stasjon som akvariet den gang ble kalt, og som ble drevet av Bergen Museum, åpnet i 1892. Seks år senere åpnet også en selpark like ved. Populariteten til Biologisk Stasjon gjorde at man også på et tidspunkt vurderte å gjøre hele Nygårdsparken om til en dyrepark. Nygårdsparken er fortsatt et område som brukes aktivt til idrettsarrangement, utstillinger, konserter, festivaler og andre underholdningsarrangement. De senere år er imidlertid deler av Nygårdsparken blitt området for byens rusmiljø. Begrepet «Nygårdsparken» gir med andre ord ikke lenger primært assosiasjoner til en fornem engelsk landsskapsstil. Tilholdsstedet for rusmiljøet er i den ene enden av Nygårdsparken, den som vender mot Møhlenpris og Nygårdshøyden. Det som altså ved århundreskiftet var byens overklassegater, Villaveien/Parkveien på Nygårdshøyden, samt de øvre kvartalene på Møhlenpris, er i dag med andre ord preget av den åpne narkotikaomsetningen, tilhørende kriminalitet, politio og ambulansetrafikk og kundetrafikk knyttet til omsetningen.

I Nygårdshøydens storhetstid gikk det også en trikk fra Bergen sentrum og over Nygårdshøyden og ned til Puddefjorden. Trikkens endestasjon, Trikkehallen, lå på nedre del av Møhlenpris i Thormøhlensgate. Trikken kom i 1911 og var frem til 1928 det eneste offentlige transportmiddel i Bergen. Trikkehallen, også kalt «Trikkestallen», eies i dag av Bergen kommune og disponeres av Bergen Tekniske museum som også ligger her. Ved Trikkebyen ligger også et større bygg kalt Trikkebyen som fra gammelt av var et borettslag for sporveisfunksjonærene. Alle disse byggene er nå fredet av riksantikvaren. Selv om trikken hadde sin siste offisielle tur på nyttårsaften i 1965, går det fortsatt en trikk på godværsdager og søndager på restene av en kort skinnestrekning på et par hundre meter i Thormøhlensgate, Wolfsgate og Olav Ryes vei, det vil si fra Trikkehallen ved skolen, forbi Vitalitetssenteret og opp til studentenes rocke-

klubb Hulen. Museet, velforeningen og lokale entusiaster jobber for å legge ned nye skinner over Nygårdshøyden og ned til sentrum igjen for å kunne ha den gamle trikken gående i sommerhalvåret som turistattraksjon.<sup>26</sup>

Boligområder som gjennomgår en transformasjon fra å ha vært regnet som arbeiderklassestrøk til gradvis bli bebodd av innflyttere fra middelklassen, betegnes gjerne som gentrifiserte boligområder. En slik transformasjon følges gjerne av endring i tilbud knyttet til blant annet kulturtilbud og med påfølgende økte boligpriser. I Oslo refereres det gjerne til Kampen og Grünerløkka som eksempler på dette, og hvis man skal snakke om noe lignende i Bergen så er det gjerne Møhlenpris som trekkes frem. Parallellen er imidlertid ikke helt korrekt ettersom Møhlenpris ikke har vært et rent arbeiderklassestrøk, men tvert imot alltid har hatt et stort klasseskille blant beboerne. For det andre er Møhlenpris i dag først og fremst et rolig boligområde, mer enn et område som preges av mye ny aktivitet. Dette er blant annet knyttet til at Møhlenpris ikke er noen gjennomfartsåre som gjør at mange tilbud, som forretninger og kafeer, lar seg drive. Området hadde faktisk langt flere butikker, kafeer og lignende før, da det fortsatt var en viss gjennomfartsrafikk der og da området ikke var regulert med soneparkering. På tross av at Møhlenpris i dag primært er et rolig boligområde, er det likevel på grunn av beliggenheten et aktivitetssentrum knyttet både til idrett og kultur. Foreningslivet og aktiviteter her deles av folk som også bor i de omkringliggende områdene som Danmarks plass, Laksevåg og Årstad. Både Nygårdsparken, den gamle og tradisjonsrike idrettsplassen og det nyere Vitalitetssenteret gjør at Møhlenpris fungerer som et kulturelt aktivitetssentrum.

I den grad man skal karakterisere Møhlenpris som et gentrifisert område, det vil si at boligprisene stiger fordi middelklasse flytter inn og overtar tidligere arbeiderklasseboliger, så må det i så fall understrekes at dette området først og fremst gjennomgikk en kraftig nedgangstid fra århundreskiftet og frem til 1980-årene da nedgangstrenden igjen snudde noe. Fra å ha vært startstedet for byens industri, til å gjennomgå omfattende utbygging ved århundreskiftet og ha et tilsvarende befolkningstall, bomiljø og utstrakt kulturliv – har boområdet gjennomgått en kraftig nedgang i folketallet der hele 2/3 av befolkningen forsvant fra området kun i løpet av en periode på 15 år. Nedgangen skjedde særlig i 60- og 70-årene. Befolkningsutviklingen kan man for eksempel se i folketellingene i menighetene. Johannes og St. Jakob menighet regnes å tilsvare området som har vært rekrutteringsområdet for sportsklubben Djerv både før og nå. Det vil si Møhlenpris og omkringliggende områder.

---

26. Den lokale popgruppen Kings of Convenience har blant hold støttekonsert og innsamlingsaksjon for å få utbygd trikkeskinnene.

Tabell 3. Folketelling registrert i menighetene Johannes og St. Jakob, 1910-1993.

Årstall	1910	1920	1930	1946	1954
Befolkn	14.725	15.491	14.542	15.709	14.551
Årstall	1956	1958	1968	1980	1993
Befolkn	15.698	14.812	12.113	5.877	5.714

(Kilde: Eriksen 1994: 110)

Nedgangen i befolkningstallet skjedde med andre ord hovedsakelig mellom 1965 og 1980. Det var særlig i etterkrigstiden det var en svært stor befolkning på Møhlenpris og Nygårdshøyden. Dette hadde blant annet sammenheng med at mange hus i den øvrige delen av byen ble ødelagt under krigen, slik at utbygging og nødløsninger for husløse foregikk i dette området. På 50-tallet ble det også foretatt utbygging på Dokken der flere nye barnefamilier flyttet inn. I etterkrigstiden var antallet barn under 17 år omkring 3.000 i følge menighetstellingen. I toppåret 1956 var antallet 3.386 barn og ungdom, og i 1963 var tallet 2.814 (ibid: 81). På 60-tallet skjer det også større endringer i området knyttet både til trafikk og skolemønster. Nygård skole ble i 1961 gjort om fra barne- til ungdomsskole. Møhlenpris ble dermed barneskole for hele dette området etter det. I 1956 åpnet også Puddefjordsbroen som skapte en direkteforbindelse mellom Møhlenpris og Laksevåg. Samtidig forsvant grunnlaget for ferjene som gikk fra Dokken og Wolfsgate på Møhlenpris. Seilforeningen og kajakkklubben som også hadde tilholdssted her forsvant også med havneutbyggingen. Det samme gjorde Sydnes sjøbad som åpnet i 1887 og ble nedlagt i 1960. Den tradisjonsrike roklubben ble flyttet til Nordåsvannet. Utvidelsen av havnen langs Møhlenprisstranden medførte gradvis at alt foreningsliv knyttet til vannet ble flyttet fra området. Den kraftig økende trafikken i området gjorde også at boområdet ble redusert. Gjennomgangstrafikken, blant annet knyttet til transportvirksomhet i havnen, reduserte miljøkvaliteten og gatenes egnethet for barnelek, ettersom tungtrafikken til havnen ble ført rett inn i hovedgatene på Møhlenpris.

Forfallet på 60-70-tallet medførte en mobilisering blant beboere i kamp mot næringsinteressene, den økte gjennomgangstrafikken og universitetets stadige utvidelser. Dette har medført at Møhlenpris (og omegn) har svært sterke velforeningen som har stått i bresjen for sterkt press mot lokale politikere og byråkrater fra 70-tallet og frem til idag.

Ved siden av den ekspanderende havnen på Møhlenprisstranden, er det vel så mye universitetets ekspansjon som har vært gjenstand for de lokale beboer-

nes frustrasjon. Utvidelse av universitetet har redusert boligområdet og særlig gjelder dette Nygårdshøyden som i dag primært er bebodd av studenter og universitetsansatte. Universitetet representerer på mange måter en ghetto også sosialt sett, med et eget foreningsliv uten særlig grad av lokal forankring. Dette har også medvirket til utarming av det lokale foreningslivet i dette området.

I 2008 åpnet det nye Studentsenteret på Nygårdshøyden. Dette erstattet det gamle studentsenteret som lenge har vært kritisert både for sin dårlige funksjonalitet og arkitektoniske utforming. Studentsenterets beliggenhet er Parkveien, som i dag er en av hovedveiene inn til rusmljøet i Nygårdsparken, men som frem til 60-tallet var regnet som en av byens fineste strøk. Det var beboerne her som omkring 1960 etablerte den første beboerprotestforeningen i dette området, et grasrotopprør fra byens mer fornemme del av befolkningen og en forening kalt «Protestaksjonen Nygårdshøyden». Ulv Tore Skaar (2009) skriver følgende i en artikkel om denne foreningen:

Oppgaven kunne i utgangspunktet virke temmelig håpløs med en så formidabel motpart som universitetet og staten, men protestaksjonen viste stort engasjement, og skulle komme til å bestå i mange år. Det var rett og slett for mye som sto på spill til at man kunne la være å reagere. I medlemsfortegnelsen fra 1972 vil man raskt nikke gjenkjennende til mange kjente bergensnavn. Som medlem var også Søsterkongregasjonen av den hellige Frantz Xaver og Gassverkfunksjonærenes Byggeselskap. Dette var knapt et tverrsnitt av befolkningen ellers i byen, men samtlige av Nygårdshøydens beboere var engasjerte. De fant det nødvendig å gå sammen i en aksjon for å bli hørt (ibid: 58-59).

Mye tyder på at man i dag kan takke engasjementet i denne nærmiljøforeningen, som holdt det gående frem til cirka 1980 da de fleste av dem hadde gitt opp og flyttet, for at planen om å rive både de eldre mursteinsbygårdene og villaene i sør på Nygårdshøyden og trehusbebyggelsen i nord og erstatte dem med et gigantbygg i samme utforming og arkitektur som det første studentsenteret og realfagbygget beliggende like bortenfor. Universitetet i Bergen var i kraftig ekspansjon allerede fra starten i 1948, men det var i forbindelse med et nytt utvidelsesvedtak i 1964 at det ble lagt frem et nytt forslag fra byplansjefen 26. mai 1964 der universitetet skulle overta eldre bygg og villaer, og samtidig få tillatelse til å reise nybygg på store deler av Nygårdshøyden. Det ville i praksis medføre at Nygårdshøyden, som da var befolket av mange gammelrike familier og «viktige» personer i byens nærings-, politi- og kulturliv, ble avfolket. Protestaksjonen Nygårdshøyden» kjempet mot universitetsledelse, kommunepolitikere



og –byråkrater og staten i brevform og gjennom aktiv bruk av media. Bare i løpet av årene 1964-67 overtok Universitetet i Bergen hele 17 eiendommer i strøket (ibid). Universitetet befinner seg i dag med andre ord på hele dette området som denne rapporten omhandler, det vil si fra Dragefjellet og Sydneshaugen i nord, ned til Nygårdsgaten, til ytterste på Marineholmen og ned i Dokken.

Senere skulle det også komme flere sterke nærmiljøforeninger som skulle sloss mot Bergen kommune. Først Sydnes og Nøstet velforening, og senere Møhlenpris velforening som ble stiftet i 1977 i forbindelse med en miljøsak knyttet til tomten der dagens Vitalitetssenter nå står.<sup>27</sup> Beboernes engasjement, de sterke velforeningene og gradvis også et nærmiljøengasjement fra Sportsklubben Djerv og etter hvert også flere andre frivillige organisasjoner, bidro til at man klarte å snu deler av den negative trenden på 80-tallet. Barne- og ungdomsavdelingen i Djerv tok blant annet initiativ til dannelsen av «Kontaktutvalget for de frivillige organisasjonene på Møhlenpris» der man samlet interessene for det lokalpolitiske arbeidet. Utvalget jobbet for trafikkspørsmålet, ungdomsklubb, bydelshus og byfornyning. SK Djerv tok initiativ til etableringen av et slikt kontaktutvalg i forbindelse med rivingen av et helt kvartal bygårder i området mellom idrettsbanen, Mjellem & Karlsen og skolen. Rivingen av boligkvartalet skjedde i hast og på grunn av dårlig planlagt kommunal politikk, der man senere gikk tilbake på planen som hadde begrunnet rivingen (Eriksen 1994). Som en utløsende faktor for et kommende lokalt opprør, er det interessant å merke seg at det er på denne tomten Vitalitetssenteret i dag står, med skolen på den ene side og bukten for Mjellem & Karlsens skipshall på den andre.<sup>28</sup>

Kontaktutvalgets engasjement økte gradvis utover 80-tallet på grunn av manglende respons i kommunen og medførte blant annet flere sivile ulydighetsaksjoner i 1984. Først okkuperte man Møhlenprisbanen med krav om å øke SK Djervs brukstid på banen til fordel for tilreisende lag. Noen måneder senere ble det arrangert en aksjon på Puddefjordsbroen med krav knyttet til den økte «trafikkforslummingen» i området. I den forbindelse skrev Bergens Tidende følgende om aksjonen i 1984:

Grunnen til at det blir tinglyst en ny aksjon på Møhlenpris, er at byens politiske ledelse ikke har svart på et brev der de frivillige organisasjonene ba om et møte med kommunen for å diskutere bydelens krav for et bedre boligmiljø. Dette brevet var undertegnet Møhlenpris velforening, Barne- og ungdomsavdelingen i

27. Disse vil bli nærmere belyst i det neste kapitlet.

28. Og med nedleggelsen av Mjellem & Karlsen ble skipshallen senere revet og er nå erstattet av det store nybygget til BI.

SK Djerv, Foreldrerådet ved Møhlenpris skole, Foreldrestøttelaget, Møhlenpris skolemusikkorps, Møhlenpris husmorforening og Jokuf, Johanneskirkenes kristelige ungdomsforening. Aksjonskomiteen vil ikke røpe hva som vil skje i en ny aksjon. Det er innkalt til pressekonferanse 13. juni, der alle organisasjonene bak aksjonen vil være representert. Det har knapt hendt før i Bergen at organisasjoner med så ulike formål og med så stor yrkes-, alders-, og interessemessig spredning blant sine medlemmer har stilt seg bak en ulovlig aksjon, rettet mot byens folkevalgte myndigheter (sitat fra Bergens Tidende 09. juni 1984, referert i Eriksen 1994: 172)

Mobiliseringen for nærmiljøet på Møhlenpris utover på 80-tallet, medførte mange medieoppslag og flere førstesider i Bergens Tidende. Det ble utover høsten i 1984 avholdt flere folkemøter knyttet til en ny vegplan som ville ramme den siden av Møhlenpris som lå ned mot Sydnes og Dokken. I anledningen byggingen av ny motorvei, ville man måtte rive nok et kvartal på Møhlenpris og flere bygårder som omfattet 228 leiligheter. Dette var for øvrig et område i det gamle arbeiderklassestrøket på Møhlenpris og et kvartal med stort Djervengasjement. I november i 1984 ble det arrangert folkemøtet om den såkalte «Bymuren», det vil si et krav om stengning av de traffikerte innfartsårene til bydelen og som man ville ha markert med en høy mur. Innenfor en slik bymur fremmet man så planer for å gjenskape et yrende kulturliv knyttet til idrett, musikk, lek og aktivitet i gatene. Cirka 300 beboere møtte på folkemøtet, som senere skulle mobilisere 900 av beboerne i aksjonen. Bergens Tidende siterer frustrasjonen rettet mot kommunen, gjennom en følelsesladet tale en eldre dame som hadde bodd på Møhlenpris i 60 år holdt på møtet:

Under krig så vi flyene slippe bombene sine uten å tenke på hva de traff. I vår tid sitter de ute på Vegkontoret i Fyllingsdalen, tegner med tusjpenner og raderer vekk både hus og folk med en strek uten å tenke på at alt dette har vi bygget opp. Nå skal hundrevis av mennesker her nede tvinges ut i «brunebyene». Ja, jeg kaller dem det, disse nye drabantbyene, fordi alt er likt der ute. Så må vi stå i bilkø og ta bussen når vi vil noe sted. Nei, la oss bo her. Da kan vi gå i parken, dra til by'n, gå langs kaien, ja, til og med fiske pale fra Dokkeskjærskaiet hvis vi vil (Dolly Dyrdal i BT, 22. 11.1984 sitert i Eriksen 1994: 174-75).

Engasjementet og frustrasjonen mot kommunen blant beboerne på Møhlenpris på midten av 80-tallet, og som omhandlet kommunens vegplaner, gjennomgangstrafikk, fraflytting og riving av to hele kvartal, var starten på en 20 år

lang kamp som skulle ende med byggingen av Vitalitetssenteret. Det ble likevel en langvarig interessekonflikt og drakamp, som blant annet mobiliserte nesten 1000 aksjonister og tilsvarte nesten halvparten av beboerne på selve Møhlenpris. Drakampen og aksjonene medførte blant annet at Kontaktutvalget lanserte ideen om en kompensasjonspakke som omfattet erstatning av leilighet som forsvant med rivningen av bygårder i området ned mot Dokken og Puddefjordsbroen. I mai 1984 ble en kompensasjonspakke vedtatt av kommunen, et vedtak som Kontaktutvalget for Møhlenpris sa seg relativt fornøyd med. I dette vedtaket skulle rivearbeidet erstattes av nye leiligheter som skulle bygges omkring skolen og idrettsplassen på rivetomten fra 1969 og videre utover på Marineholmen. Dette skrev Bergens Tidende om vedtaket:

Vegkontorets forslag for vestre innfartsåre til Bergen ble vedtatt enstemmig i Hovedutvalget for teknisk utbygging i går. Vedtaket innebærer at 302 mennesker må flytte. Politikerne lover erstatningsboliger på Møhlenpris. Essensen i vedtaket fra Hovedutvalget er at det verste alternativet – sett fra Møhlenpris-beboernes synspunkt – ble vedtatt. Men politikerne har også vedtatt kompensasjoner som demper den verste irritasjonen. Et hovedankepunkt i beboermotstanden har vært at mange boliger forsvinner, og at boligområdet blir mindre. Her kommer politikerne beboerne i møte, og foreslår like mange nye boliger i området. I vedtaket ble Marineholmen og området der den gamle Trikkehallen står nevnt som byggeområder. I tillegg vedtok politikerne at det bør opprettes friluft- og rekreasjonsområder, og at det er nødvendig å gjennomføre trafikksanering i områder (BT 08. mai 1985, referert i Eriksen 1994: 175-76).

Det skulle ikke bli nye leiligheter på verken tomten til den gamle Trikkehallen eller utover på Marineholmen. Trikkehallen står fortsatt som et slags uberørt «museum» eller spøkelsespark med vrakgods, men den er blant annet blitt tatt i bruk til sosiale arrangement som den årlige markeringen av Den europeiske naboskapsdagen i slutten av mai.<sup>29</sup> Marineholmen skulle i stedet tilrettelegges for utbygging av en kunnskapspark for universitet og høyskolen BI. Tomten man i stedet valgte for nye leiligheter var kvartalet som ble revet i 1969 ved skolen og idrettsplassen. I juni 1992 la daværende barneombud Trond Viggo Torgersen ned grunnsteinen til det planlagte Vitalitetssenteret på denne rivetomten mellom fotballbanen i skipshallen til Mjellem & Karlsen. I følge planene skulle senteret romme idrettshall, samfunns- og kulturhus, og på toppen skulle det bygges

29. Denne vil bli belyst i det neste kapitlet.

leiligheter. Det skulle imidlertid gå 11 år etter vedtaket før planene ble realisert. Vitalitetssenteret åpnet imidlertid i tråd med planene september 2003.<sup>30</sup> .

Møhlenpriskomplekset, som omfattet 139 leiligheter, var i sin tid Bergen Kommunes største boligsatsning da dette ble reist i den nordlige delen av Møhlenpris på 20-tallet. Kvartalet ble imidlertid stående nesten uforandret i over 50 år, før man på 80-tallet foretok en oppgradering. Det kommunale komplekset er fortsatt kommunale utleieboliger og leies ut av Bergen Bolig og Byfornyning (BBB). Institutt for Byfornyning satte i gang et større rehabiliteringsprosjekt i denne delen av Møhlenpris, blant annet med utbedring av uteareal. Oppgraderingen kan knyttes til beboernes protester som særlig omhandlet gjennomgangstrafikken og behovet for gatetun og lekeplasser som kunne øke attraktiviteten overfor barnefamilier. Det ble også satt i gang et prosjekt kalt 3-bys prosjektet der det ble valgt ut 9 eiendommer på Møhlenpris som skulle rehabiliteres. Ved utvidelsen av Puddefjordsbroen på 90-tallet måtte en del av det nordligste kvartalet rives. Vestbo reiste i den sammenheng et mindre nybygg med små utleieboliger på samme sted. De kommunale boligene på Møhlenpris har med andre ord primært vært beliggende i dette nordlige kvartalet, og etter pådriv fra lokalbefolkningen på 80- og 90-tallet ble det gjort en delvis oppgradering av dette området.

Idrettsplassen og Vitalitetssenteret på Møhlenpris er beliggende i den sørlige delen, ved inngangen til Nygårdsparken. Ved denne inngangen finnes det i dag også en lekeplass og barnehage, en bane til bruk for skateboard og en ballbinge som på vinteren også brukes som skøytebane. Fotballbanen er mye i bruk både av idrettslaget Djerv (som i dag har mellom 6-700 medlemmer) og de mindre klubbene Nordnes og Møhlenpris IL, men også av studenter fra Universitetet. Om kort tid åpner også BIs nybygg som ligger vegg i vegg med Vitalitetssenteret og idrettsplassen, noe som vil øke studentenes tilstedeværelse på Møhlenpris og bruk av kulturtilbud ytterligere.

Idrettsplassen på Møhlenpris er som sagt byens tidligere hovedstadion, og fungerte som det frem til Brann stadion ble bygget. Fra tidligere tider har idrettsplassen vært brukt til omfattende arrangement og for beboere i hele Ber-

---

30. Det vil si, helt i tråd med planene ble det ikke. Senteret måtte stenges for en periode på et halvt år allerede året etter åpningen, fordi bygget var for dårlig lydisolert for de planlagte kulturaktivitetene i de to første etasjene og opp mot leilighetene i etasjene over. Selv om senteret åpnet igjen er problemene med lyd fortsatt ikke løst og det har medført en begrensning i senterets bruksområde, og at lydskrevende aktiviteter, som korpsøvinger og avholding av konserter, ikke har kunnet gjennomføres som planlagt. Kommunen planlegger imidlertid å kompensere dette ved å sette ut noe såkalte «musikkbinge» på Marineholmen (Kilde: BT, og intervju med ansatte på kulturkontoret for Bergenhus og Årstad).

gen. Det var først med aksjonene for nærmiljøet på Møhlenpris at beboerne gjorde krav på at Møhlenprisbanen skulle være en nærmiljøbane og forbeholdes beboerne i området.

Møhlenprisbanen har vært sentrum for mange store begivenheter i Bergen. Rundt århundreskiftet ble banen islagt hver vinter. Det var på denne tiden også en isbane på den tidligere Rakkerdammen som lå der botanisk hage ved museet ligger i dag. Det var likevel banen på Møhlenpris som ble mest brukt og det har for eksempel vært registrert omkring 8.000 brukere av denne banen i løpet av en dag (Eriksen 1994: 69). Foruten skøyteløp og bandykamper arrangerte SK Djerv også isfester på Møhlenprisbanen der blant annet Sonja Henie flere ganger ga oppvisninger. Skøytebruken på banen var sentralt om vinteren til langt opp på 70-tallet, og skøytearrangementer kunne samle mange tusen tilskuere. I 1940 ble det for eksempel satt verdensrekord på 5000-meteren, og norgesrekorder på 500 meteren, 1500 meteren og 3000 meteren.

De aller første idrettsforeningene på Møhlenpris ble etablert omkring 1870. Den første foreningen var Bergen Seilforening som ble stiftet i 1872. Denne hadde beliggenhet i Dokken frem til 1956.



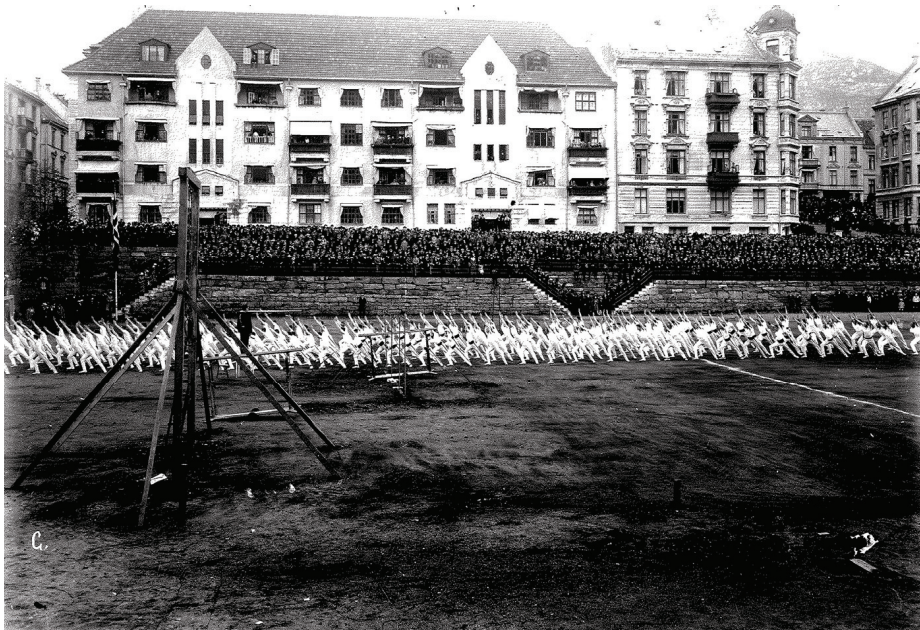
Det lå to seilforeninger som begge holdt til i Dokken ved Møhlenprisstranden. Byens første idrettsforening, Bergen seilforening, ble stiftet i 1872, og båtlaget Ran ble stiftet i 1894. Disse to båtlagene tilhørte ulike sosiale lag. Tilsvarende var det med roklubbene. Bergen roklubb ble stiftet i 1879 og roklubben Njård ble stiftet i 1880. Foto: Herman Dahl, utlånt av SK Djerv.

Litt lenger inn i sundet ble det etablert en roklubb, Bergen roklubb, i 1880 med Kristoffer Lehmkuhl som første formann. Roklubben vokste gradvis og fikk etter hvert lokaler på Marineholmen. Kvinner var også med i idretten, særlig innen turn og tennis. Bergen Turnforening fikk en egen kvinnegruppe i 1889 og det var seks kvinner som stiftet Bergen Lawn Tennisclub i 1898. Klubben hadde eget ansatt banemannskap og hentet inn profesjonelle instruktører fra utlandet. I 1910 ble det første norgesmesterskapet i tennis avholdt på Møhlenprisbanen. På dette tidspunkt hadde klubben over 100 medlemmer. Kvinnene deltok også i svømming. Bergen Svømme Club ble stiftet i 1908 i Sydnes sjøbad, ikke langt fra seilklubbens lokaler. Ridesporten var også tilstedeværende i dette området. Ridehuset ble bygget på Nedre Nygård i Nygårdsgaten i 1889. Her ble det avholdt stevner i sprang og dressur og man leide også her inn utenlandske instruktører (ibid). Rytterne brukte både Nygårdsparken til turridding og Møhlenprisbanen.

Møhlenprisbanen ble drenert og planert i forbindelse med verdensutstillingen, «Bergensutstillingen», i byen i 1898. Banen ble på dette tidspunkt kalt

Møhlenpris Lekeplass og var blant annet tilrettelagt med tennisnett og lekeapparater. Mellom 1902 og 1917 var banen delt i to, med fotballbane på den ene siden og to tennisbaner på den andre. Det lå dessuten også en privat tennisbane på familien Frieles eiendom ved Møhlenprisstranden (som nå er havnen). Gradvis ble fotball en mer sentral aktivitet på Møhlenprisbanen og det ble stiftet flere klubber i tilknytning til banen blant annet Bergen Fotballklubb i 1906 og Ski og Fotballklubben Brann i 1908. Sportsklubben Djerv ble stiftet i 1913 (Eriksen 1994: 35-42).

Tidlig på 1900-tallet og frem til 50-tallet var det turn som stod sterkest som idrettsaktivitet i Bergen. De folkerike landsturnstevnene ble avholdt på Møhlenprisbanen. Landsturnstevnet i 1922 var et gigantisk arrangement og ble åpnet med kongelig tilstedeværelse av Kong Haakon og Kronpris Olav. Det deltok 1339 turnere og Møhlenprisbanen hadde for anledningen blitt oppgradert og utbygd slik at man fikk plass til 10.000 tilskuere på tribunen. Turn var på dette tidspunktet svært populært i Bergen og den høye tilskuermengden vitnet også om at tilnavnet «turnerernes by», var treffende for Bergen.



Bildet er fra Det Vestlandske turnstevnet i 1921. Selv om arrangementet dette året var noe redusert på grunn av en pågående streik, var det ca. 5.000 tilskuere på tribunen. Foto: John Losnedal, lånt av SK Djerv.

Banen har imidlertid også blitt brukt til arrangementer utover idretten. I mellomkrigstiden var det særlig mange politiske aktiviteter som medførte samling på banen. I 1917 samlet for eksempel 20.000 mennesker seg her i aksjoner mot de økte boligprisene og eiendomsspekulantenes store inntekter. Utbyggingen mellom 1900 og 1920 viste seg både i et økt antall store leiligheter, men også i antallet store seilbåter liggende ved strandlinjen på nedsiden av idrettsbanen.<sup>31</sup> Fagorganiserte arbeidsløse og husmødre demonstrerte under faner med påskrift som «Brød, frihet og fred» (Eriksen 1994: 42). Klasseskillene i dette området, og som ble forsterket i denne perioden omkring 1929, skapte også skarpere linjer mellom borgerskap og arbeiderklasse i idretten og som dermed utspilte seg på idrettsbanen. Konfliktene medførte også strid om bruken av idrettsanlegget. Man motarbeidet for eksempel opptak av nye fotballag i fotballkretsen, som var det som medførte tilgang til banen. Arbeidermiljøet

31. I følge Eriksen (1994) steg tallet på båter i seilforeningen i tidsrommet 1914 og 1918 fra 64 til 108 båter (ibid: 42).



i dette området omkring idrettsbanen, og med beboere fra særlig Trikkebyen og Bredalsmarken (nødsbygårdene som ble reist etter krigen), omfattet både fagforeninger og idrett. Mens Møhlenpris arbeidersamfunn ble stiftet i 1924 og Møhlenpris AUF noen år senere, ble Møhlenpris Arbeideridrettslag stiftet i 1928. Denne idrettsklubben holdt til på Møhlenprisbanen og sto i direkte rekrutteringskonkurransen med SK Djerv. Det var en forening som drev med både fotball, boksing, løp og svømming. Mange av dens medlemmer var arbeidsledige og drev sin hovedaktivitet på banen på formiddagen. Innen både idrett og det politiske foreningslivet lokal, fantes det med andre ord et sterkt klassesdelt foreningsliv. Beboere fra ulike gater og sosiale lag spilte på forskjellige fotballag med tilholdssted på samme bane. På samme måte som i dag var det også et skille mellom kvartalene i den sørlige- versus den nordlige delen av Møhlenpris med en overvekt av arbeiderklasseboliger i nordre del og borgerskap i sør mot Nygårdsparken. Arbeiderbevegelsen vektla idrett som fotball, turn, friidrett, skøyter, bryting og boksing, og særlig rettet mot barn og ungdom. De var også opptatt av å inkludere kvinner i flere av disiplinene. Den første arbeideridrettsforeningen på Møhlenpris het Arbeidernes turn og idrettsforening (ATI) og ble stiftet i 1922 og to år senere ble Arbeidernes idrettsforbund (AIF) stiftet i 1924. Splittelse i AIF mellom sosialdemokrater og kommunister førte så til at kommunistene gikk ut av AIF og dannet sitt eget idrettsforbund, Kampforbundet for rød sport, i 1930.



Foreningslivet på Møhlenpris avspeilet de sosiale lagene og det sterke klasses skillet mellom arbeidere og borgerskap i området. 1.mai-arrangementet var en viktig del av arbeidernes foreningsliv også innen idretten. Dette bildet er av kvinnetroppen i Arbeidernes idrettsforbund i oppvisning på Møhlenpris 1. Mai 1934. Foto Aimar Olsen, utlånt fra SK Djerv.

Flere arbeideridrettsforeninger stilte da ved Trikkebyen og i Dokken ved Bredalsmarken og marsjerte med røde faner til Møhlenprisbanen. Ved 1.mai-mønstringen i 1935 deltok 6.000 idrettsutøvere i denne marsjen. Idrettsplassen har fra 1900 og frem til i dag også vært eksersisplass for buekorpset Nygaards Bataljon. Buekorpssene er fortsatt en viktig del av det tradisjonelle foreningslivet lokalt på Møhlenpris. Nygaards Bataljon har opprinnelse fra 1857, det vil si også før den første idrettsforening, Bergen seilforening, ble stiftet. I dette boligområdet fantes det to buekorps, Nygårds Bataljon og Sydnes Bataljon. I likhet med idretten var også buekorpssene delt langs klasses skillet og med tilknytning til ulike kvartal i nord og sør på Møhlenpris. Borgerskapets buekorps, Nygård Bataljon er et såkalt lørdagskorps for gutter som ikke måtte arbeide på lørdager, mens Sydnes Bataljon er et søndagskorps. Møhlenprisbanen brukes i dag også til Buekorpssenes dag som arrangeres hvert fjerde år for alle buekorps i byen.



Fra 1900 og frem til i dag har Møhlenpris idrettsplass vært eksersisplass for Nygårds Bataljon. Bildet er fra bataljonens 50-årsjubileum i 1907. Foto: Henrik Gjertsen, utlånt av SK Djerv.

Møhlenprisbanen har både før og nå vært brukt til flere andre kulturarrangement enn idrett. For eksempel i 1961 holdt Cliff Rickard konsert på banen. I følge fortellinger om arrangementet måtte imidlertid artisten gå av scenen etter kort tid på grunn av kaotiske tilstander. Uregjerlige gutter ved scenekanten truet med å rive artisten av scenen, og gjerdene ble klippet i stykker og revet ned av publikum som ikke hadde fått billett (Jensen 2007/08: 80-83). Møhlenprisbanen har altså vært brukt av et stort antall brukere og av varierte aktiviteter fra etableringen omkring århundreskiftet og frem til i dag. Ettersom bruken av banen har vært registrert, kan man se tall på omfanget av bruken både til trening, stevner og tilskuertall. Man kan for eksempel sammenligne de mest aktive 50-tallsårene med bunnårene omkring aksjonene på midten av 80-tallet:

Tabell 4. Bruken av Møhlenprisbanen 1954, 1955 og 1985:<sup>32</sup>

År	Treningsbruk	Stevnedeltakelse	Tilskuere	Totalt
1954	35.709	7.625	62.380	105.714
1955	51.655	8.375	38.825	98.855
1985	20.324	8.858	11.600	40.782

Nedgangen i treningstiden på banen må først og fremst tilskrives at folketallet ble redusert med 2/3 mellom 50-tallet og 80-tallet. Bruken av banen har med andre ord gått opp dersom man tar høyde for det reduserte folketallet. En annen stor endring er imidlertid nedgangen i tilskuertall som er mer enn halvert. Ved siden av reduksjonen i folketallet, kan nok dette først og fremst tilskrives at Møhlenprisbanen som idrettsanlegg gradvis ble forbigått av andre og mer moderne idrettsanlegg. Det kan imidlertid også sies at nedgangen i publikumstall også går parallelt med at det kom TV-sendinger med overføringer av idrettsarrangement i dette tidsrommet. Den gamle grusbanen på Møhlenpris ble regnet som bakevje i idrettslige sammenhenger fra 80-tallet. Dette ble der imidlertid en endring på i 2005 da grusbanen ble gjort om til gunstgressbane med økonomisk støtte på 11 millioner fra Trond Mohn.<sup>33</sup>

Ved idrettsplassen og Vitalitetssenteret ligger barneskolen Møhlenpris skole som også er brukere av både idrettsplassen og idrettshallen. Møhlenpris skole ble grunnlagt i 1911 og står i dag som et monumentalt bygg på nedre del av Møhlenpris. I 2010 hadde skolen 12 klasser fordelt på 1.-7. skoletrinn, 179 elever og 21 ansatte. Ca. 35 % av skolens elever er flerspråklige (ibid). I likhet med reduksjonen i antall beboere i området har elevtallet på Møhlenpris gradvis minket.

Tabell 5. Elevtall på Møhlenpris skole fra 1971 til 2010.<sup>34</sup>

Årskull	1971/72	1975/76	1980/81	1985/86	1990/91	1993/94	2010
Elevtall	439	309	273	225	183	169	179 <sup>35</sup>

32. Kilde: «Nils Martinussens arkiv» referert i Eriksen 1994: 100.

33. Kildene her er både bydelsbøkene for 2007/2008 og 2009/2010, informasjon om områdets historikk på Velforeningens hjemmeside, samt intervjuer med beboere.

34. Eriksen 1994: 152.

35. Kilden til tallet fra 2010 er ikke Eriksen 1994, men hjemmesiden til skolen.

Foruten Møhlenpris skole ligger også Nygård skole nær Møhlenpris, nærmere bestemt ved nedre del av Nygårdshøyden. Den ble etablert i 1921, det vil si i den mest aktive utbyggingsperioden for hele dette området. Nygård skole er i dag ingen vanlig barneskole, slik Møhlenpris skole fortsatt er, men en kommunal barne- og ungdomsskole for flerspråklige og skole for voksenopplæring. Nygård skole har siden 1985 vært byens mottaksskole for alle nyankomne fremmedspråklige elever. Skolen består av tre avdelinger, 1.-10. skoletrinn for barn og ungdom, grunnskole for voksne over 16 år og norskopplæring og introduksjonsprogram. Nygård skole har omkring 2000 elever, der ca. 300 av disse er barn. En tredje skole i området er den katolske grunnskolen St. Paul skole som er beliggende på Nygårdshøyden og rett ved siden av det flerkulturelle katolske trossamfunnet i St. Paul kirke. St. Paul skole er en barne- og ungdomsskole (1.-10. trinn) med 340 elever fordelt på 13 klasser (7 på barnetrinnet og 6 på ungdomstrinnet). Skolen ble grunnlagt som menighetsskole i 1873 og eies i dag av Oslo Katolske bispedømme. Skolen har et eget styre og drives i henhold til Lov om private skoler med rett til statstilskudd (privatskoleloven). St. Paul er regnet som en ressurssterk skole med over 70 ansatte og der søkere må stå flere år på venteliste for å få plass. I likhet med Møhlenpris skole har St. Paul en stor andel flerspråklige elever sammenlignet med andre skoler i Bergen. Med tanke på det flerspråklige innslaget i dette området kan det være viktig å understreke elevtallene ved disse tre skolene. Nygård skole har 300 flerspråklige barn, den flerkulturelle katolske skolen St. Paul har 340 elever og Møhlenpris har 179 elever. Mange av de flerspråklige elevene i dette området går med andre ord ikke på Møhlenpris skole.

Vegg i vegg med Møhlenpris skole ligger Vitalitetscenteret som ble åpnet i 2003. Huset fungerer både som kulturhus, samfunnshus og idrettshall. Kulturdelen av huset består av kontorer for lokale organisasjoner, tre grupperom, to kulturverksteder og en forsamlingsal. Huset er også planlagt for musikalsk aktivitet, både korpsøvinger og konserter, men på grunn av akustiske problem har denne virksomheten ikke blitt avholdt i huset og man planlegger som sagt i stedet å sette opp øvingslokaler, eller musikkbinger, ved siden av.<sup>36</sup> Kulturdelen drives av kommunen, det vil si av Bergenhus og Årstad kulturkontor. I første etasje finnes også en kafé med lange åpningstider og matservering til 22 på fredager og 23 på lørdager. Idrettsdelen består av tre saler, et styrkerom og garderobes. Den største salen har også klatrevegg. Leie av rom og bestilling av tider i Vitalitetscenteret skjer via Bergen Kommunes nye internettportal «Aktiv

36. Jfr. Intervju med ansatte ved Bergenhus og Årstad kulturkontor.

by». Foruten kultur og idrett fungerer Vitalitetssenteret også som samfunnshus. Det huser kontorfasiliteter for Møhlenpris Vel, SK Djerv, Frivillighetssentralen og det tidligere Møhlenprisprosjektet i samarbeid med New Page og barnevernet. Husets ulike rom er tilgjengelig både for organisasjoner, kulturaktører, idrettslag og enkeltpersoner, og brukes også til generalforsamlinger for områdets mange borettslag.<sup>37</sup>

Vitalitetssenterets ulike aktivitetsrom foregår i byggets to nederste etasjer. I etasjene over rommer nybygget flere etasjer med private leiligheter. Ved siden av senterets hovedinngang, kafeen og barneskolen, ligger det også en nærbutikk. Foruten etableringen av Vitalitetssenteret som bidrar til økt kulturell aktivitet i området, har det de siste årene foregått en utvidelse av næringsvirksomhet som i fremtiden også vil medføre økt aktivitet i bydelen. Foruten nybygget til BI utvides Høyteknologisenteret til å omfatte hele strandkanten mot Puddefjorden, også kalt Marineholmen. Universitetet har dermed fått en større del av sin virksomhet lagt ned til Møhlenpris. Det er her også nylig åpnet et vitensenter for Bergen kalt «Vil Vite» som både inneholder kunnskapsaktiviteter og underholdning for barn og unge, samt kontorlokaler og foredragssal for universitetets virksomheter.<sup>38</sup> Andre institusjoner (og enkelte gamle praktbygg) på Møhlenpris er to eldresenter, Monclairhuset (gamle Bergen Husmorskole), Møhlenpris hovedgård, Fastings Minde og studenthuset Hulen. Forvaltningen av den akademiske æresutnevnelser Holbergprisen og menneskerettighetsstiftelsen Raftoprisen er også beliggende på Møhlenpris.

Foruten at Møhlenpris har vært kjennetegnet av et sterkt klassedelt lokalsamfunn i lang tid, og fremdeles er kjennetegnet av dette, er innslaget av flerkulturalitet heller ikke av ny dato i dette området. Forskjellen knyttet til klasse-skille, men også knyttet til innflytting og flerkulturalitet, kan vises i følgende tall fra århundreskiftet (1900):

På Nygårdstangen disponerte hver husstand gjennomsnittlig 1,8 rom. I Villaveien/Parkveien var gjennomsnittet pr. husstand 8,7 værelser. I Villaveien/Parkveien hadde hver husstand i snitt to tjenestepiker, i Allégaten holdt annenhver husstand

37. Lån av lokaler i senteret er ikke gratis, men prisene er lave. For eksempel koster det kr. 250,- per time for lån av kultursal og 200,- for aktivitetsrom. Utstyr knyttet til lyd og lys kan også lånes. Det finnes rabattordninger for barn og unge under 26 år og for eldre. Foreninger med faste aktivitetstider, som kor og korps, betaler 400,- per time for lån av storsal. Faste aktiviteter som spillgrupper og dans betaler 300,- per time for leie av aktivitetsrom. For private selskap koster leie av lokaler for barneselskap kr. 450, og leie for større arrangementer som dåp, konfirmasjon og minnestund koster kr. 2.500. Jfr. Bergenhus og Årstad kulturkontor.

38. Herfra forvaltes blant annet Holdbergsprisen.

tjenestepike, mens ingen på Tangen hadde tjenestepike. Nygårdstangen var et strøk for innflyttere, her var snaut 20 % av beboerne født i Bergen. På Nygårds-høyden var det annerledes. Utenom tjenestepikene var over 50 % av de voksne i Allégaten og 73,5 % i Villaveien/Parkveien født i Bergen (Eriksen 1994: 26-27).

Innvandringen til Bergen kommune kan leses gjennom foreningslivet på blant annet Møhlenpris ettersom dette i lang tid har vært et område med flerkulturelle innslag. Fra perioden som gjerne kalles den moderne innvandringen fra 70-tallet og fremover, var det først vietnamesiske båttflyktninger som kom til Bergen og deltok i det organiserte foreningslivet på Møhlenpris. I 1983 stilte vietnamesiske innvandrere i kretsserien med et eget lag og de deltok i fem år. Uover på 90-tallet har Det felles innvandrerråd i Bergen (DFIR) arrangert internasjonal fotballturnering på Møhlenprisbanen der det har blitt spilt cup mellom ulike «landslag».<sup>39</sup>

Flerkulturelle innslag og bevissthet på Møhlenpris fantes før også i kraft av at det bodde en jødisk befolkning her. Tyske soldater var markant til stede på Møhlenpris under 2. ettersom de okkuperte sjøforsvarets base på Marineholmen. Slik beskrives okkupasjonen av en Møhlenpris-veteran:

9. April 1940 landet tyske styrker i Dokken. Syngende på «den wir fahren gegen Engeland» marsjerte de på morgenkvisten mot Møhlenpris skole, som de til vårt store raseri okkuperte. Mye dramatisk utspant seg under okkupasjonen, men la nå det fare i denne omgang. Men en sak må jeg likevel nevne. Det var da jødene på Møhlenpris så skammelig ble tatt av norsk rikspoliti. En av dem, 14-årige Oscar Müller, var vår klassekamerat på Sydneshaugen skole. For åpen scene og lamslåtte medelever ble han arrestert, bortført og senere gasset i hjel (Heming Luthro i bydelsboken 2009/2010).

På Møhlenpris i dag markeres denne hendelsen årlig i november da det arrangeres et fakkeltog som starter ved Vitalitetssenteret. Denne historiske erfaringen med tyskernes sterke tilstedeværelse både på Marineholmen og i lokalmiljøet på Møhlenpris, kan ses som en viktig del av de historiske forutsetningene som ligger til grunn for mye av engasjementet og viljen til å skape et godt naboskap på tvers av både klasse og kulturforskjeller blant beboerne i dette området. Dette er et lokalsamfunn som har lange historiske erfaringer med å håndtere forskjeller både knyttet til kultur, etnisitet og økonomiske og store sosiale forskjeller. På bakgrunn av industrien har det lenge vært innslag av (arbeids-)innvandring

---

39. Fra 1991 ble det også etablert et eget lag for psykisk utviklingshemmede.

og de sosiale forskjellene har vært enda større enn de er i dag. Dette har vært avspeilet i foreningslivet, for eksempel innen idretten som i mange disipliner har hatt egne foreninger for borgerskapet og arbeiderklassen. Det samme også for buekorpsene som har vært sentrale for produksjon og ivaretagelse av nabolagsidentiteten. Det klassesdelte foreningslivet må videre også ses i sammenheng med de sterke politiske foreninger i dette området. Møhlenpris har med andre ord et fortidig politisk foreningsliv som aktivt jobbet med spørsmål knyttet til blant annet klasse, kultur og etnisitet. Møhlenprisbanen har derfor vært en viktig arena for mange politiske arrangement. Innvandringsrelaterte spørsmål har heller ikke vært et tema kun de siste 30-40 årene, men også før 2. verdenskrig. I juni i 1929 hadde for eksempel det høyreorienterte «Fedrelandslaget» et politisk arrangement på Møhlenprisbanen med omkring 2000 deltakere. Dette var et såkalt «Nansen-stevne» hvor hovedpersonen selv var en av talerne. Temaet var blant annet de store folkeforflytningene i Europa der Nansen hadde jobbet blant annet med forflytninger av tyrkere, grekere og armenere. Nansen hadde forøvrig vært student og forsker ved Naturhistorisk museum og Universitetet i Bergen før han ble polfarer og senere internasjonal hjelpearbeider for Folkeforbundet.

## Dagens møteplasser

I følge regjeringens frivillighetsmelding for 2006-2007 «Frivillighet for alle», er etableringen av lokale møteplasser et sentralt forslag til tiltak for å utvikle en mer helhetlig frivillighetspolitikk. I dette nasjonale styringsdokumentet fremmer man med andre ord ikke kun en frivillighetspolitikk der det gjelder å opprettholde autonomien, selvstendigheten og den enkeltes frivillige motivasjon. Snarere er tilrettelegging for sosiale møteplasser ment å skulle ha en integreringsfunksjon i nærmiljøer. Argumentasjonen for å tilrettelegge for bedre integrasjon, er videre ikke knyttet til en kulturell form for integrasjon og kulturell homogenisering. Begrunnelsen knyttes i større grad til helse:

Regjeringen vil gjennomføre forsøk med utvikling av lokale møteplasser. Hovedmålet med møteplassene er at alle som ønsker det skal gis mulighet til å finne egenstyrke ved deltakelse i kulturbaserte og naturrelaterte aktiviteter. Intensjonen med møteplassene er å øke deltakelsen i kultur og frivillig baserte aktiviteter for å fremme trivsel, livskvalitet og helse. Deltakelse i slike møteplasser må sees i sammenheng med ulike tiltak og innfallsvinkler for å redusere sosial ulikhet i helse, jf. «St.meld. nr. 20 (2006–2007) Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller».



Gjennom begrep som «helse, livskvalitet og trivsel» knyttet altså St.meld. 39 (2006-2007) «Frivillighet for alle», den fremtidige frivillighetspolitikken i større grad til helsesektorens oppgaver, både til helseforebygging og til forebygging av sosiale forskjeller. Den offentlige tilrettelegging knyttes med andre ord ikke kun til organisasjonens egen virksomhet og aktivitet, eller til organisasjonens rolle som politisk stemme og korporativ kanal – begrunnelsen er snarere her at det offentlige skal tilrettelegge for at frivillig sektor skal produsere samfunnets «sosiale lim»:

Det gode samfunn har mange møteplasser. Folk trenger arenaer for å møte hverandre, dele opplevelser, meninger og erfaringer. I mange kommuner er kultur- og foreningsliv den viktigste møteplassen utenom jobb og skole. Det er der fritiden tilbringes sammen med andre som deler felles engasjement og interesser. Samvær og deltakelse har en egenverdi ut over organisasjonenes primære formål. Å delta gir kontakter og nettverk eller sosial kapital som forskerne kaller det. Det handler om ressurser og omgangsformer, normer, tillit og sosiale nettverk.<sup>40</sup>

Begrunnelsen for den offentlige tilretteleggingen av integrasjon er altså at deltakelse i organisasjonene har en verdi *utover organisasjonens primære formål*. Videre fordi dette har en «egenverdi», det vil si også (må vi anta?) for den enkelte, og ikke kun for samfunnet. I tråd med budskapet i det stadig mer populære forskningsfeltet om helse, trivsel og livskvalitet, knyttes med andre ord frivillig sektor her opp til det såkalte positive helsebegrepet som er blitt mer fremtredende innen flere politikkfelt. Det legges da større vekt på helseforebygging, både fordi forebygging av særlig psykisk helse, inaktivitet og fedmerelaterte helseutfordringer er blitt et mer fremtredende helseøkonomisk argument på samfunnsnivå (forebygging er mer samfunnsøkonomisk enn reparasjon), men også fordi forskning på livskvalitet fremhever betydningen av den sosiale inkludering for enkeltindividets livskvalitet og trivsel. I denne sammenheng er vektleggingen av det sosiale aspektet ved frivillig sektor blitt mer fremtredende, da fritidsorganisasjoner er sentrale for bygging av såkalte sekundære sosiale relasjoner, det vil si sosiale relasjoner utover egen familie.<sup>41</sup>

40. St. melding 39 (2006-2007), pkt. 27.1.

41. For en mer utfyllende redegjørelse av dette, både av fremveksten av politikk og forskning knyttet til livskvalitet og av betoningen av det såkalte «positive helsebegrepet», se Loga (2010). «Livskvalitet. Betydningen av kultur og frivillighet for helse, trivsel og lykke». Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Som tidligere belyst er dette et perspektiv som er lite tilstedet i Bergen Kommunes frivillighetsmelding der man derimot heller vektlegger det motsatte som sektorens og organisasjonenes selvstendighet og autonomi, bekymring for å gripe inn og overstyr, og for slik bidra til å undergrave den enkeltes motivasjon og vilje til å delta. I Bergen kommune har virkemidlene dermed primært vært knyttet til tilrettelegging av anlegg og lokaler, og til å forenkle det å søke tilskudd. Disse skal vi i det følgende se nærmere på.

### Tilskuddordninger

Det å søke om midler til å etablere møteplasser i nærmiljøet fra for eksempel en forening eller enkeltperson på Møhlenpris til kulturkontoret for Bergenhus og Årstad, kan gjøres på ulike måter. Kulturkontoret informerer om ulike typer tilskudd, både ordninger de selv forvalter og andre ordninger. Noen av ordningene er av mer generell karakter, mens andre er konkrete også øremerket bestemte grupper. Når det gjelder de lokale tilskuddsordningene som kulturkontorene i Bergen forvalter selv, gis følgende instruks på (Bergen og Årstad kulturkontors hjemmeside):

Ordningen skal bidra til å stimulere og videreutvikle det lokale kulturlivet. Midlene skal i hovedsak brukes til aktivitets-, frivillige og deltakende kulturprosjekter, men kan og tildeles profesjonelle prosjekter i nært samarbeid med det lokale frivillige kulturlivet. Det er en betingelse at prosjektene er ikke-kommersielle. Ordningen retter seg ikke spesielt mot noen aldersgrupper eller målgrupper, men lokale kulturprosjekter der barn og unge, eldre og ulike etniske grupper er tilgodesett, skal vektlegges innenfor ordningen. Det kan søkes til: barne- og ungdomsformål, etableringstilskudd, kursvirksomhet innen ulike kulturuttrykk, pedagogiske formidlingsprosjekter, produksjonsstøtte, flerkulturell formidling og tiltak, og lokale kulturarrangementer og kulturdager.

Kulturkontorer har videre fire ulike typer tilskuddordninger. Disse er:

- Idrettsmidler
- Kulturmidler
- Nærmiljøtilskudd
- Ungdomsmidler

Alle disse tilskuddordningene er med andre ord midler som kan tilfalle fritidsaktiviteter i nærmiljøet, men er altså knyttet til ulike ordninger. Hver av disse fire ordningene er videre konkretisert til bestemte formål og grupper med flere ulike søknadskjemaer. Idrettsmidlene det er mulig å søke om gjelder for eksempel først en mer generell søknad om tippemidler til støtte av idretts- og friluftsanlegg. Videre finnes en egen ordning for å søke om støtte til stipender og priser, og til slutt en ordning der det kan søkes om opparbeiding og vedlikehold av private idrettsanlegg.

Kulturmidlene er det videre enda flere ordninger for. Disse er videre gruppert i følgende ordninger: 1. Internasjonal kunst- og kulturutveksling, 2. Lokale tilskudd (kulturkontorene), 3. Stipend (etablerings-, arbeids-, og kulturstipend), 4. Tilskudd til amatør og frivillig kultur (dette omfatter blant annet kor, korps, orkester og arrangementer), 5. Tilskudd til profesjonell kunst og kultur og 6. Tilskudd til seniorformål. Vi skal ikke her belyse alle disse ettersom flere av dem i større grad omhandler kunstfeltet og er støtteordninger for mer eller mindre profesjonelle kunstnere.

Ordninger som står under punkt 2. Lokale tilskudd, består imidlertid av flere ordninger som deles ut ved de ulike kulturkontorene og som kan være relevante midler for nærmiljøformål. Ordningen skal mer konkret ha dette formålet: «Ordningen skal bidra til å stimulere og videreutvikle det lokale kulturlivet. Midlene skal i hovedsak brukes til aktivitets-, frivillige og deltakende kulturprosjekter, men kan og tildeles profesjonelle prosjekter i nært samarbeid med det lokale frivillige kulturlivet» (jfr. hjemmesiden til Bergenhus og Årstad kulturkontor). Denne ordningen er spesifisert til følgende delformål med tilhørende søknadskjema:

Kulturformålene det kan søkes om lokalt er følgende:

- Tilskudd til allmenne kulturformål
- Aktivitetstilskudd
- Tilskudd til seniorkultur
- Tilskudd til barne- og ungdomskor, korps og orkester
- Søknad om støtte til arrangement, konsert eller forestilling
- Kulturmidler til samarbeidsprosjekt
- Tilskudd til kulturprosjekt for ungdom

Søknader til disse lokale kulturformålene loves i følge kommunen å være ferdigbehandlet innen en måned.

Foruten kulturmidler, er både de såkalte «nærmiljøtilskuddene» og «ungdomsmidler» også av relevans for tilskudd til inkludering i nærmiljø. Tilskuddene som direkte er knyttet til lokalsamfunnsbygging er kun to:

- Oppstartstilskudd til frivillige organisasjoner
- Spillemidler til idretts- og friluftsanlegg.

Den sistnevnte er samme ordning som forvaltes av Kulturdepartementet og som også er nevnt under kommunens idrettsmidler. Den førstnevnte ordningen gjelder for nystartede kultur- og fritidsorganisasjoner for barn og ungdom opp til 26 år. Denne ordningen gjelder med andre ord ungdomsaktiviteter, og ikke alle former for frivillige foreninger:

Kommunen vektlegger i så måte også at ungdomssatsningen har som formål å styrke ungdoms autonomi, selvstendighet og kreativitet: Hensikten med støtteordningen er at ungdom skal kunne starte opp prosjekt som de selv skal ta ansvar for å planlegge og gjennomføre. Slik vil kommunen legge til rette for at ungdom kan få reell innflytelse på egen fritid; det legges vekt på at prosjektet sikrer ungdom mulighet til å utvikle egne interesser og aktivitet på egne premisser. Ungdom skal ha mulighet til utprøving og eksperimentering og derfor vil det bli vektlagt at prosjektinnholdet er av nyskapende karakter slik at aktivitetene kan gi ny innsikt/kunnskap og bidra til utvikling av nye kulturuttrykk. (ibid).

Til slutt er det også mulig å søke om det som kalles «ungdomsmidler». Her vises det til samme ordning nevnt over, det vil si til «Oppstartstilskudd til frivillige organisasjoner» (for personer opp til 26 år). Men videre finnes også en annen ordning kalt *Kjapt svar*, som skal være del av kommunes satsning på både ungdom og på forenkling av tilskuddordninger, jfr. fremhevingen av dette i kommunes frivillighetsmelding. *Kjapt svar* er en online søknadsportal for ungdom mellom 14 og 20 år (den ble endret ved årsskifte og var før for ungdom mellom 13 og 25 år). Her loves svar på søknaden innen en uke og pengene skal være på søkerens konto innen to uker. Den øvre beløpsgrensen er satt til kr. 5.000,- og samme søker kan få tilskudd to ganger per år. Støtten skal gå til kunstprosjekt eller kulturaktivitet, til innkjøp av utstyr og materiell, til utvikling av produksjoner, formidling eller til støtte av åpne kulturarrangement. *Kjapt svar* er med andre ord både en ordning som søker å bote på dette kompliserte systemet av tilskuddordninger særlig rettet mot ungdom. Samtidig er det også en ordning som ikke er knyttet til den medlemsbaserte frivillige fritids- og

ungdomsaktiviteten, men som i større grad er forsøkt tilpasset individualisert fritidsaktiviteter og mindre og spontane ad hoc-prosjekter. Når det gjelder for eksempel støtte til utstyr, kreves det imidlertid at søknad om støtte til for eksempel en gitar forutsetter at enkeltpersonen søker om et prosjekt, og ikke kun selve utstyret/instrumentet. Søkeren må med andre ord vise til medlemskap i et band, eller at vedkommende har fått plass på et gitarkurs.

Foruten *Kjapt svar*, som er et forenklet system der man finner et kort søknadsskjema direkte på nettet med en tilhørende «send-knapp», må det sies at systemet omkring de andre tilskuddsordningene fremstår som svært kompliserte. Det vil kreve en del tid for brukere å sette seg inn i de ulike ordningene og for å klare det skal man også ha en god språk- og samfunnsforståelse. Det er derfor trolig at det kompliserte ved systemet fungerer som en ekskluderende terskel for mange, og kanskje også en reproduksjon av søkere som har klart å sette seg inn i systemet.

Foruten *Kjapt svar*, som er et forenklet system der man finner et kort søknadsskjema direkte på nettet med en tilhørende «send-knapp», må det sies at systemet omkring de andre tilskuddsordningene fremstår som svært kompliserte. Det vil kreve en del tid for brukere å sette seg inn i de ulike ordningene og for å klare det skal man også ha en god språk- og samfunnsforståelse. Det er derfor trolig at det kompliserte ved systemet fungerer som en ekskluderende terskel for mange, og kanskje også en reproduksjon av søkere som har klart å sette seg inn i systemet.

### Vitalitetssenterets registrerte aktiviteter

Bergen kommune har begynt å registrere foreningene i kommunen. Lister over foreninger, og som er mer eller mindre oppdaterte, legges også ut på nettet. Frivillige foreninger er en type organisasjon som i mange tilfeller har kort levetid. Mange legges ned kort tid etter at de er opprettet, og dessuten endres ofte kontaktinformasjonen knyttet til foreningen eller også selve organisasjonens navn. Listene som kommuner legger ut på sine hjemmesider over sivilsamfunnets ulike foreninger og totale omfang, er dermed ikke alltid helt presise eller oppdaterte.<sup>42</sup> Bergen kommunes oversikt over foreningslivet finnes i portalen kalt *Aktiv by*. Her kan man også finne informasjon knyttet til de ulike kommu-

42. Dette gjelder også på landsbasis, jfr. Hordalandsundersøkelsen, samt de foreløpige manglene ved registreringene i Brønnøysundregistret.

nale idretts- og kulturanleggene. Det er videre knyttet lister over foreninger og aktiviteter til de ulike anleggene.

*Tabell 6. Følgende foreninger er oppført på Bergen Kommunes oversikt over brukere av Vitalitetssenteret:*

<b>Navn</b>	<b>Type forening</b>	<b>Aktivitet</b>
Al-anon Klosteret Bergen	Selvhjelpsgruppe for alkoholikere	Møtevirksomhet
All4you	Musikkforening	Indisk tromme
Bergarhus og Årstad kulturkontor		Kulturadministrasjon
Bergen Kammerkor	Kor	Øving
Djerv Sportsklubb	Idrett	Bla. Fotball, badminton
Fjell-Kam	Idrett	Innebandy
Fløyteundervisning	Kultur	Musikk
Fransk for barn	Interesseorg.	Kultur
Golem rollespillklubb	Spill	Kultur
Grupo Uniã na Capoeira	Dans	Latinamerikansk dans/kampkunst
Idësmien	Interesseorganisasjon	Brettspill
Kalliope jentekor	Kor	Øvelser
Kjøkkelvik Håndball	Idrett	Håndball
Møhlenpris IL	Idrett	
Nornen Håndball	Idrett	Håndball
Orion Håndball	Idrett	Håndball
Rabalder Håndball	Idrett	Håndball
Sahaja Yoga		Kultur
Seniordans Bergarhus	Dans	Dans & teater
Somalisk Kvinneforening	Kvinneforening	Møtevirksomhet
SUBUD	Innvandrerorganisasjon (religiøs og internasjonal)	Møtevirksomhet
Vitalitetssenteret Frivillighetssentral	Idrett-, kultur-, og samfunnshus	
Åpen hall	Idrett	

*Tabell 7. Følgende aktiviteter og faste grupper er oppført som brukere av Vitalitetscenteret:*

Gruppe:	Type aktivitet:
Datagruppen Ny sjanse	Møtevirksomhet
Datakurs - seniordata	Kultur
Jentegruppe	Møtevirksomhet
Leksehjelp	
Seniorsurf	Møtevirksomhet
Sjonglering	Kultur
Mobilkurs	Kultur
Internasjonal Kvinnegruppe	Kultur
Møllaren Filmklubb	Kultur
Besøksvenner	Velferd
Leseombud	Velferd
Følgehjelp og praktisk hjelp	Velferd
Internasjonal turgruppe for kvinner	Kultur/trim
Yoga	Kultur
Lokale arrangementer	Årlige arrangement og enkeltarrangement. Eks. juletreff, parkdag, juleball for eldre, halloweenfest, byttemarked, med mer.

Sportsklubben Djerv er den største og mest aktive foreningen på Møhlenpris. Djerv er også den av foreningene som mest aktivt har satt arbeidet for sosial integrasjon på sin dagsorden. Djerv står også for driften, eller er medvirkende, til flere arrangementer i området som ikke direkte omhandler sportsaktivitetene.<sup>43</sup> Eksempler på dette er «Åpen hall» rettet mot lek for små barn, aktiviteter knyttet til 17. mai med blant annet frokost for klubbens medlemmer, Parkdagen arrangeres i samarbeid mellom Djerv, velforeningen og kommunen, Aktivitetsuke for barn i sommerferien og juletreffest m.m.

I følge klubbens årsberetning har man fokusert på arbeidet med integrasjon i nærmiljø i flere år. Fra Årsberetningen fra 2006 lister man følgende aktiviteter som del av integreringsarbeidet i klubben:

43. Dette kommer vi tilbake til i neste kapittel.

- Åpen idrettshall
- Vietnamesisk ungdom
- Møhlenprisprosjektet (i samarbeid med New Page)
- Multietnisk gruppe (hovedsakelig somaliere)
- Innføring i klatring
- Fredagstreff for ungdom
- Aktivitetsuke
- Turnering «Fargerik fotball»
- Skoleturnering i fotball og basket (Møhlenpris/Nordnes/St.Paul)
- Trenerkurs «aktivitetslederkurs»
- Fotballskole
- Afrikansk dans
- Idrettsskole, ballspillturnering og badminton.

Foreningene og aktivitetene som her er presentert, er hva kommunen selv har registrert av aktiviteter i tilknytning til Vitalitetssenteret.

Til nå har vi belyst først de kommunale planene på politikfeltene integrering og frivillighet i kapittel 3, og dernest har vi belyst konteksten for det frivillige foreningslivet på Møhlenpris, boområdet og enkelte tall om blant annet demografi i kapittel 4. Det neste kapitlet bygger på det kvalitative datamaterialet og omhandler fortellinger og tilbakemeldinger fra beboere og deltakere i foreningslivet på Møhlenpris. Dette utgjør hoveddelen av rapporten og diskusjonen vil være strukturert ut fra type foreningsliv, de tradisjonelle foreningene, nyere aktiviteter knyttet til Frivilighetssentralen og trossamfunn og den religiøse dimensjonen.





---

## Tilbakemeldinger fra nærmiljøet

I dette kapitlet skal vi gå nærmere inn på utvalgte foreninger og arrangement på Møhlenpris. Her belyses datamaterialet fra det lokale feltarbeidet. Det vil si de kvalitative intervjuene som er gjort med lagledere, trenere, foreldre og offentlige ansatte ved Vitalitetscenteret og kulturkontoret for Bergenhus og Årstad. I tillegg til intervjuene består det lokale feltarbeidet også av deltakelse på lokale arrangementer og uformelle samtaler med deltakere på slike arrangementer.

### Et sammensatt foreningsliv

Frivillige foreninger i et nærmiljø omfattes av svært ulike typer aktiviteter. Det kan av den grunn ofte bli noe unyansert å omtale «deltakere i frivillige foreninger» som én homogen enhet. Formaliseringsgraden er varierende mellom ulike foreninger, arrangement og aktivitet. Deltakelsen kan i én sammenheng bestå i medlemskap eller et forpliktende verv. Annen deltakelse kan være uten et fast medlemskap, men være knyttet til et enkeltstående arrangement som igjen kan være arrangert av en medlemsforening. En medlemsforening som Sportsklubben Djerv har både mange faste medlemmer og tar ansvar for mange arrangementer der det deltar flere frivillige som ikke er medlemmer. Det samme gjelder for velforeningene i området der noen har faste verv i foreninger, noen betaler kontingent i foreningen, mens andre bidrar med frivillig arbeid i forbindelse med foreningenes arrangementer. Frivillighetssentralen er ikke en medlemsforening, men har derimot enkelte lønnsinntakere og tiltrekker seg et større antall frivillige deltakere og også brukere av de frivillige tjenestene som tilbys. Hvorvidt man deltar som leder, trener, foreldre, frivillig eller bruker av de frivillige foreningene medfører altså svært ulike roller og også ulikt omfang og grad av engasjement. Når temaet i denne rapporten videre omhandler minoriteters deltakelse, må det understrekes at det i denne sammenheng blir unyansert å snakke om minoritetene som én homogen gruppe. Dersom man for eksempel omtaler deltakelse i Sportsklubben Djerv, Frivillighetssentralen eller det katolske tros-

samfunnet som også finnes i dette området, vil det være snakk om svært ulike former for deltakelse. Hensikten med den rapporten er like fullt å forsøke å gi en viss beskrivelse av aktiviteter og organiserte tilbud i et lokalsamfunn. Det vil si å forsøke å tegne et bilde av det sivile samfunnet i et flerkulturelt lokalmiljø, og belyse hvilken rolle frivilligheten spiller som deltakelsesarena for minoritet- og majoritetsbeboere i nærmiljøet og området rundt. Av denne grunn vil svært forskjellige typer engasjement, foreninger og typer frivillighet bli omtalt i en samlet og noe unyansert kategori.

Som vi har sett i den kommunale oversikten over aktivitetene i Vitalitetssenteret, er det svært ulike former for aktiviteter som foregår her. Ettersom det ville vært for omfattende å belyse hele bredden av foreninger og aktiviteter, vil vi her måtte nøye oss med å gjøre et utvalg. Vi skal belyse enkelte av de tradisjonelle foreningene som har eksistert i opptil 100 år, og vi skal se på nyere foreninger og mer enkeltstående aktiviteter og arrangement.

Utvalget er foretatt ut fra flere vurderinger, blant annet ut fra hvilke foreninger og aktiviteter som er sentrale i nærmiljøet og som også eventuelt har mange deltakere. Foreninger der det er en viss andel minoriteter som deltar er også vektlagt, samt foreninger og aktiviteter som de utvalgte informantene er knyttet til. Noen av informantene som er intervjuet i denne rapporten er nærmiljøets ildsjeler. De er således personer som er drivkraften i flere av foreningene og aktivitetene. Det må her også understrekes at rapporten, er basert på enkelthistorier fra utvalgte personer. Dette bygger med andre ord ikke på et representativt utvalg. Det har heller ikke vært rom og kapasitet i dette prosjektet til å intervju et knippe informanter fra hver forening for slik å få frem både positive og mer negative fortellinger om tilstanden. Presentasjonen som gis må slik leses som en rapport om ulike, og delvis sprikende, versjoner av inkluderingsarbeidet i dette nærmiljøet. Det kan allerede understrekes at det finnes til dels sterke, og svært delte, meninger blant informantene både når det gjelder hele nærmiljøet og den enkelte forening.

Følgende foreninger og aktiviteter er vektlagt i intervjuene med respondenter:

- **Vitalitetssenteret**

Senteret fungerer både som idrettshall, kulturhus og samfunnshus og er dermed først og fremst den viktigste sosiale arenaen i nærmiljøet ved siden av idrettsplassen. Senteret huser kontorer for flere av foreningene i nærmiljøet. Mange av de frivillige aktivitetene innen både kultur og idrett foregår her. Frivillighetssentralen holder til i dette huset, og kulturkontoret i Bergenhus og Årstad har også kontorplass for en ansatt koordinator. Det finnes en kafé

i første etasje som er en gradvis viktigere sosial møteplass og som både har middagservering og take away. Som samfunnshus fungerer senteret både i form av at det finnes møtelokaler som brukes av velforeninger og til generalforsamlinger for borettslag. Det er også mulig å leie lokale og utstyr for foreninger eller enkeltpersoner. Videre foregår også sosiale arrangement her, som for eksempel juletreffest, juleball for eldre, halloweenfest, byttemarked mm.

- **Sportsklubben Djerv**

Djerv er en av de eldste idrettsklubbene i Bergen. Den ble stiftet i 1913 og klubben har tilholdssted på idrettsplassen som før har vært hovedstadion for Bergen. Djerv er den mest sentrale foreningen på Møhlenpris, både fordi den har ca 650 aktive medlemmer, men også fordi en stor andel av foreldrene er mer eller mindre engasjert i klubben via sine barn. Klubbens hovedaktiviteter er fotball, badminton og innebandy med både aldersbestemte lag og lag for voksne. SK Djerv har lenge drevet med inkluderingsarbeid, og har en halv stilling i klubben knyttet spesifikt til dette. Klubben har et flerkulturelt preg og en større andel minoriteter enn hva representasjonen i området tilsier. Flere lag er eller har i perioder vært uten etnisk norske deltagere. Klubben har blant annet utgitt en informasjons-DVD på fem språk som et tiltak for å øke inkluderingen mot fremmedspråklige. Klubben driver et medlemsblad og nettside, og eier også en hytte på Ulriken som ble reist på dugnad av klubbens medlemmer i 1931.

- **Nygaards Bataljon**

Buekorpsset er et såkalt lørdagskorps<sup>44</sup> og dekker områdene Møhlenpris, Nygårdshøyden og Nygård. Eksersisplassen er Møhlenprisbanen. Buekorpsset er for gutter i alderen 9-20 år. Aktivitetene i et buekorps er ikke kun knyttet til marsjering og tromming, men også ulike former for idrett og friluftaktiviteter. Buekorpsene drives av guttene selv og er i liten grad foreldredrevet. Flere av buekorpsene i Bergen har jobbet med rekruttering gjennom skolen, blant annet knyttet til minoritetsgutter. På grunn av nærheten til Marineholmen er Nygaards Bataljon kjent for sin nære tilknytning til marinen.

- **Møhlenpris Velforening**

Sammen med Sydnes og Nøstet velforening, har Møhlenpris Velforening vært svært sentral i nærmiljøarbeidet i bydelen fra aksjonene på midten av 80-tallet og frem til i dag. Det er velforeningene, i samarbeid med Sports-

---

44. Forskjellen på lørdags- og søndagskorps, og den klassemessige dimensjonen i inndelingen av korps i Bergen, vil bli belyst senere.

klubben Djerv som arrangerer den årlige parkdagen i Nygårdsparken. Denne har vært arrangert i mange år, men har fått en viss renessanse de senere år. Ved den årlige parkdagen vektlegges tilbud og underholdning rettet mot minoritetsbefolkningen. Velforeningen er også involvert i andre arrangementer som den årlige juletreffesten og juleverksted, Fakkeltog for markeringen av Krystallnatten, Møllaren filmklubb og Seniorballet. Sentrale saker for eningen har jobbet med de siste årene er rusproblematikken i Nygårdsparken, nedleggingen av postkontor og forebygging av kriminalitet og tagging. Velforeningen drives primært av beboere med lang botid i området, men omfavner flere frivillige gjennom enkeltstående arrangementer.

- **Frivillighetssentralen**

Frivillighetssentralen i Vitalitetscenteret fungerer både som nærmiljøsentral for Møhlenpris, men tilbyr også aktiviteter rettet mot deltakere for Bergen sentrum. Sentralen er eid av Bergen kommunen (Bergenhus og Årstad kulturkontor), Møhlenpris velforening, Syndnæs og Nøstet velforening, Nygård velforening og Sportsklubben Djerv. Sentralen har hatt 1-3 ansatte koordinatorer til enhver tid. Frivillige som deltar er både beboere i området og studenter. Eksempel på aktiviteter er datagruppe for minoriteter, datagruppe for eldre, mobilkurs, leksehjelp, internasjonal kvinnegruppe (matlaging), filmklubb, besøksvenner, leseombud, følgehjelp, internasjonal turgruppe for kvinner, yoga mm.

- **2gether**

2gether er et samarbeidsprosjekt mellom Frivillighetssentralen på Vitalitetscenteret og Det felles innvandrerråd i Hordaland (DFIRH). Prosjektet er rettet mot ungdommer med og uten utenlandsk bakgrunn og står for arrangementer som holdes enten på Vitalitetscenteret eller på Bergen Internasjonale kultursenter (BIKS). Eksempler på arrangementer er Åpent hus (en gang i uken), diskotek (en gang i mnd.) og kvinnetrim. Prosjektet finansieres av Bergens kommune og MOKS.<sup>45</sup> Det innebærer en fast stilling, to stillinger i 80 % og timebetaling til ungdommer/rollemodeller.

- **Trossamfunn**

Det finnes tre større trossamfunn i området Møhlenpris/Nygårdshøyden. Det største som er tydelig i nærmiljøet er det katolske trossamfunnet med tilknytning til St. Paul kirke på nedre Nygård. Videre finnes det protestantiske trossamfunnet Bergen Domkirke menighet med Johanneskirken på

---

45. MOKS står for Mottaks- og kompetansesenter for integrering av innvandrere og flyktninger i Bergen kommune.

Nygårdshøyden og St. Jakobs kirke på Nygård. Videre finnes Bergens største muslimske trossamfunn, Bergen Moské, som i 2008 flyttet fra Nøstet til Jekteviken på Møhlenpris.

- **Minoritetsorganisasjoner (og aktiviteter)**

Vitalitetssenteret er i liten grad preget av et stort tilfang av minoritetsforeninger. Registrerte aktiviteter hos kulturkontoret er blant annet latinamerikansk dansegruppe, indisk trommeforening, somalisk kvinneforening og SUBUD- religiøs interesseorganisasjon.

Det er først og fremst disse foreningene som regnes som sentrale av informantene som er intervjuet. Det er som sagt ikke foretatt systematiske intervjuer med representanter for hver av disse organisasjonene og aktivitetene. I mange tilfeller er det samme personer som er involvert i flere av disse foreningene, og noen av aktivitetene er også overlappende.

## Svært varierende fortellinger

Spørsmålet som stadig oftere stilles når det gjelder innvandringen og integrering både i den norske offentligheten generelt og i mindre lokalmiljøer ulike steder i landet omhandler situasjonsbeskrivelsen: er integreringen god eller dårlig? Og hvordan skal man avgjøre hvorvidt den er god eller dårlig? Mangelen på tilstrekkelig dokumentasjon og mangelen på kunnskap som tar høyde for de store variasjonene regional og lokalt vedrørende dette, samt også ulike syn på hvordan man skal kunne avgjøre og måle hvorvidt integreringen er god eller dårlig - gjør at innvandringsdebatten ofte blir unyansert og gjenstand for mange påstander. Det er med andre ord ingen enkel oppgave å fremskaffe en korrekt situasjonsbeskrivelse, verken for landet som helhet eller vedrørende mer lokale forhold som en drabantby utenfor Kristiansand versus en sentrumsbydel i Bergen. Innvandringen er svært forskjellig ulike steder i landet og inkluderingen er også tilsvarende varierende. Mens én innvandrergruppe kan være godt integrert ett sted i landet, kan den samme gruppen være lite inkludert andre steder. Statistikk er verktøyet for å kartlegge det store bildet og for å finne skjevheter mellom for eksempel grad av inkludering i ulike kommuner, mellom ulike typer innvandrere som har kommet hit på forskjellig grunnlag eller forskjeller knyttet til innvandreres landbakgrunn og variabler som botid, alder og kjønn. Det er med statistikk og sammenligninger vi kan fremskaffe et bedre kunnskapsgrunnlag om dette. Kvalitative studier gir imidlertid en annen type informasjon. Fordelen med et feltarbeid og kvalitativ datainnsamling er at man kommer «tettere på»,

og man får frem nyanser i de statistiske tallene, man kan få frem erfaringer, råd og identifikasjon av terskler. Ulempen er imidlertid at kvalitative intervjuer er enkeltvis og subjektive fortellinger. De sier med andre ord ikke noe om det generelle bildet. De er enkeltpersoners erfaringer og inntrykk og de vil dermed avspeile forskjellige erfaringer og ulike inntrykk. Nettopp dette preger de kvalitative intervjuene i denne rapporten. De avspeiler svært sammensatte erfaringer og fortellingene er til dels svært sprikende. Rapporten dekker dessuten ikke alt foreningsliv og aktiviteter, men består kun av et mindre utvalg. Dette gjør at det kvalitative datamaterialet i denne rapporten ikke er egnet til å gi en overordnet diagnose om tilstanden for integreringen på Møhlenpris og omegn. Denne rapporten er med andre ord begrenset og består av for få informanter til at den kan være grunnlag for en fullstendig situasjonsbeskrivelse. På den andre side er det her foretatt intervjuer med personer som både har flere års erfaring med foreningsliv i møte med minoriteter, og det er personer som også har mange synspunkter, erfaringer med tiltak og forslag til hva som er bra og hva som kan bli bedre.

I den grad det finnes en samstemthet i de ellers varierende fortellingene fra dette lokalmiljøet, er det at det synes å eksistere både en svært positiv fortelling om dette flerkulturelle nærmiljøet og en mer negativ fortelling med til dels store utfordringer. På den ene side har mange av informantene gitt et svært positivt bilde av et velfungerende og multikulturelt lokalsamfunn med beboere som er både stolt og svært lojale til sitt lokalsamfunn. Bydelen har flere beboere som «aldri kunne tenke seg å bo et annet sted i byen», og ser på nettopp denne bydelen som en moderne bydel og et fremtidig sentrum for vitaliteten i Bergen. På den andre side finnes det også fortellinger om svært uheldige trekk, bekymringer for utviklingen, følelse av håpløshet og fortvilelse rettet mot kommunen, samt også tristhet omkring et forfall som ikke kun går tilbake til 80-tallet da de sosiale problemene her var på sitt verste, men også sammenlignet med bydelens storhetstid omkring 1920-65.

### Om å vektlegge det positive eller det negative

I tilbakevendende tema både i dette prosjektet og i forskning og debatt om innvandring generelt, er hvorvidt man velger å *vektlegge det positive eller det negative*. Innvandringsfeltet er et av de mest moralsk ladete politikk- og forskningsfelt i Norge for tiden og det gjør at det er et sterkt engasjement og følelser involvert. Et dilemma man dermed blir stilt overfor er hvorvidt man fremlegger de positive fortellingene eller heller fokuserer på utfordringene. Begge deler

kan ha bakgrunn i et ønske om å forbedre, men i et felt som dette kan man med et fokus på utfordringene også bidra til å forsterke fordommer og holdninger som virker negativt for integreringen. Det gjør at både de positive fortellingene og historiene om utfordringene kan bli tydeliggjort i én retning og muligens også karikert og overdrevet. Det gjør også at begge typer fortellinger kan vekke engasjement og protester, fordi man frykter at selve fortellingen som gis kan få betydning for den fremtidige utviklingen. Den positive versjonen om nærmiljøet på Møhlenpris kan med andre ord vekke harme, fordi det er en fortelling som overser til dels alvorlige brudd på trivselsbildet som gis. Motsatt, kan beretninger om alle utfordringene skape harme, fordi det er en dyster fortelling som i verste fall kan bidra til å forsterke motsetninger i miljøet. Det sammensatte bildet og de varierende fortellingene i informantmaterialet fra Møhlenpris må med andre ord ses i dette lyset.

## Inkludering i de tradisjonelle organisasjonene

I dette avsnittet skal vi ta for oss tre av de mest sentrale foreningene som har eksistert lenge i dette området. Først er det den mest sentrale foreningen i området både i dag og i løpet av de siste hundre år i dette området, nemlig Sportsklubben Djerv. Dernest skal vi se på velforeninger, og enkelte arrangementer som holdes av velforeningene. Det er flere velforeninger som er tilknyttet Vitalitetssenteret, men i denne rapporten er det først og fremst Møhlenpris velforening som vil bli vektlagt. Til slutt skal vi belyse buekorps. Dette er kanskje den mest typiske «bergenske» forening med lange røtter i byen og med stor identitetsbyggende betydning for bergensere. Med tanke på at denne rapporten omhandler inkludering og identitet kan det være spesielt interessant å se på buekorpene, fordi de nettopp forbindes med sterke sosiale strukturer. Forbindelsen til sosiale strukturer, og de lange historiske tradisjonene til disse foreningene, gjør at noen også karakteriserer buekorpene som en «sosialt ekskluderende» form for forening der det gjelder å verne om tradisjonen, unngå forandringer som likestillingsprosesser og inkludering av jenter, og å verne og forvalte de «ekte bergenske verdier». Nettopp av slike grunner kan det være spesielt interessant å belyse buekorpene som inkluderingsarenaer. Representerer de noe typisk og særegent ved det bergenske foreningslivet, eller er de snarere et kulturminne som skiller seg fra alt annet foreningsliv?



### «Sportsklubben Djerv er nærmiljøet på Møhlenpris»

Med tanke på at rekrutteringsområdet omkring Møhlenprisbanen hadde en storhetstid i perioden 1920-1965 med en befolkningsstørrelse som var tre ganger så stor som i dag, er dette et område med rike tradisjoner for foreningsliv. I likhet med landet for øvrig har mye av det sosiale livet på Møhlenpris foregått innenfor foreningenes strukturerte aktiviteter, og det gjør at det er foreninger i dette området med lange og stolte tradisjoner. Sportsklubben Djerv regnes ikke kun som den eldste og viktigste foreningen i dette nærmiljøet, for mange representerer Djerv selve det sosiale limet i dette området. Den sentrale betydningen Djerv har må videre knyttes til at det er idrettsklubben som tilbyr flere av sportsaktiviteter for ikke bare barn og ungdom, men også voksne. Foruten de aldersbestemte lagene innen flere idretter, har man innen fotball både seniorlag og veteranlag både på kvinne og herresiden. Badminton er videre en gren med mange voksne medlemmer. Foruten utøverne selv, er Djerv også en arena som et stort antall foreldre er involvert gjennom sine barn.

Det bor mange studenter i dette området. Studentene har først og fremst egne studentforeninger og sportstilbud, men når det gjelder særlig innebandy og fotball er dette også en arena der studenter som bor i området deltar. Djerv er dermed er sosial brobygger ikke bare til minoritetsbefolkningen, men også til den stadig økende andelen studenter som bor i «ghettoen» på universitetscampusen. Studentenes deltakelse i foreningslivet fremheves med både positive og negative sider. De negative sidene er knyttet til studentenes midlertidighet som beboere i nærmiljøet, noe som medfører ustabilitet omkring lagene. Den ene sesongen er det stor tilstrømning til et lag, mens neste sesong kan man ha problemer med å stille et lag. De positive sidene som trekkes frem er at Djerv også bidrar til å skape kontakt mellom lokalbefolkning og studenter. I den grad det eksisterer mangel på tillit og integrasjon mellom majoritetsbefolkning og minoritetsbefolkning i dette området, så må dette i så fall kanskje også sies om forholdet mellom lokalbefolkning og studenter. I mange sammenhenger kan det faktisk være en mer positiv holdning rettet mot nyinnflyttede minoritetsfamilier, enn mot studentene. Skepsisen mot studentene handler om ulike aspekt. Foruten den midlertidige bosituasjonen som skaper et bomiljø med store utskiftninger, handler skepsisen videre om den såkalte hyblifiseringen av gamle og ærverdige bygårder og det kan handle om interessekonflikter mellom småbarnsforeldre og festglade ungdommer. I lys av dette er Djerv en potensielt tillitsbyggende arena og brobyggende møteplass for lokalbefolkningen og studenter. Studentene deltar i klubben ikke kun som utøvere, men i noen tilfeller også som ledere.

Samtlige informanter fremhever den viktige betydningen Djerv har for samholdet som skapes mellom både utøvere og utøveres foreldre, videre for arrangementer Djerv står for, og for det å tilby sunne aktiviteter for oppvoksende ungdom. I likhet med mange norske fotballklubber, er det sosiale samholdet, klubbfølelse, nabolagspatriotisme og det sosialiserende aspektet knyttet til lagspill svært fremtredende i beretningen om Djerv. I klubben skal man ikke kun bli en god fotballspiller, men også et tolerant og inkluderende menneske og en deltaker i et sosialt nettverk. Det snakkes mye om inkludering som ikke primært er rettet mot minoriteter, men mot alle i nærmiljøet, både spillere og støttespillere, gammel og ung. Foruten minoriteter nevnes også jenter spesielt som et prioritert område og også funksjonshemmede. Djerv har blant annet et eget lag for psykisk utviklingshemmede. Som en av laglederne sa det:

Vi er veldig opptatt av at klubben skal være inkluderende og vi jobber alltid med rekruttering. Alle er velkomne. I Djerv er vi fargeblinde, seksualitetsblinde og kjønnsblinde.<sup>46</sup>

Det samfunnsbyggende aspektet i klubbidentiteten beskrives videre som dette:

Djerv er mye mer enn en idrettsklubb. Vi driver ikke kun med idrett, men også sosialt arbeid. Vi lærer barn opp i sosialt ansvar og vi lærer mennesker å bry seg. Det er en vanvittig viktig kunnskap. En idrettstrener og lagleder er en annen type autoritet enn for eksempel en lærer. Vi har unge gutter her som helt har falt utenfor i skolen. Noen av dem kan ikke engang gangetabellen når de går ut av skolen her, men fra kl. 2 av så henger de jo her på banen og rundt klubbhuset. De kommer med andre ord til oss og vi får en annen tilgang til dem enn hva man for eksempel får i skolen.<sup>47</sup>

Vektleggingen av de viktige sosiale aspektene ved deltakelsen i Djerv går igjen i flere av informantenes fortellinger. Deltakelsen i for eksempel fotballklubben handler altså ikke kun om fotball, men også det sosiale. Man vektlegger at tilbud skal rettes mot beboere i alle aldre, og selv de som ikke er så flinke i fotball ønsker man å inkludere gjennom andre typer aktiviteter. Det finnes også sterke ønsker i klubben om å utvide sine tilbud, og det understrekes i klar tale at det finnes et behov for dette. Dermed går fortellingen om hvor viktig deltakelsen

---

46. Lagleder i Djerv.

47. Lagleder i Djerv.

i Djerv er for både den enkelte og for det sosiale miljøet ofte raskt over til et spørsmål om mangel på ressurser og mulighet for å sette ulike ideer ut i live. Eksempler på slike ideer for å øke inkluderingen av både utøvere og støttespillere for klubben er som dette:

Idretts-SFO er et type tilbud vi gjerne skulle utviklet mer i klubben. Vi kunne bidratt med leksehjelp, mat og opplæring i ernæring. Men vi har for lite midler til å få i gang et godt tilbud. Vi ønsker også å lage flere aktiviteter for særlig jenter. Det kan også være aktiviteter rundt fotballen for å inkludere flere. Cheerleading er for eksempel blitt populært flere steder. En annen idé vi har diskutert er å lage et vaskeri i det gamle klubbhuset til Djerv. Tanken er å lage en sosial møteplass. Det kunne kanskje vært en måte å komme i kontakt med flere innvandrerfamilier og særlig minoritetskvinner. Til det ville vi først trengt byggetillatelse og noe midler til å lage det. Prisen for å bruke det ville vært moderat, putte på en tier for eksempel. En slik møteplass kunne vært bra for rekrutteringen. Vi har også engasjert den somaliske kvinnegruppen til matlaging i forbindelse med noen arrangementer. De laget halal-mat og de fikk også timebetaling for det. Vi mener det er viktig å tilrettelegge for halal-mat på turer og arrangementer, men kjønnssegregerende tilbud er vi ikke like positive til.(...) Vi har ønsket om å få finansiert en buss, fordi det er kjøring på kamper som er problemet. Mange innvandrerforeldre har ikke bil. Blant innvandrerfamilier så er det veldig enkelt å komme i kontakt med barna, foreldrene er det imidlertid verre med. Vi har laget en DVD med informasjon om frivillighet på flere språk med informasjon om hva som kreves for at barna kan delta i klubben. Vi har brukt egne midler for å lage denne DVDen, så vi håper det kunne være mulig å tjene noen kroner til klubben dersom den kunne brukes av andre. Vi har også et lavterskeltilbud i kontakt med Nygård skole. Dette fungerer veldig bra til rekruttering og vi kommer lett i kontakt med både gutter og jenter».<sup>48</sup>

I Djerv mener man altså at rekrutteringen av minoritetsbarn går ganske fint, og at dette gjelder både gutter og jenter. Dette kan nok delvis knyttes til at skolen ligger rett ved banen, slik at foreningene kommer lett i kontakt med minoritetsbarn. Større utfordringer knytter man imidlertid til foreldrene, som i noen tilfeller kan være en forhindring for rekrutteringen av barn. I rekrutteringsarbeidet rettet mot særlig minoritetsfamiliene har man i Djerv også gjort enkelte grep knyttet til det økonomiske aspektet:

48. Lagleder i Djerv.

Vi holder lave priser for å bedre inkluderingen av barn av innvandrerfamilier, og vi tar høyde for at flere barn i samme familie kan bli med uten at det koster for mye. Første barn i klubben koster 600 kr per år, andre og tredje barn er halv pris (300 kr), mens fjerde, femte osv. er gratis. Vi har fått noen midler fra idrettsforbundet for å kjøpe sko. Disse kan lånes så lenge man er spiller i klubben.<sup>49</sup>

Foruten slik økonomisk tilrettelegging i klubben som helhet, er det lagledere på de enkelte lagene som også har erfaring med inkluderingsarbeid på det enkelte lag. En av laglederne på et av de aldersbestemte lagene fortalte om at laget i perioder kun har hatt et par, eller også kun en, etnisk norsk deltaker på laget. For slike lag er det tydelig at foreldredeltakelsen er et stort problem<sup>50</sup>. Svært mye av ansvaret blir liggende på trener, lagleder eller eventuelt en ildsjel blant majoritetsforeldrene. Denne laglederen snakket om at det for så vidt ikke var noe problem med rekrutteringen når det gjaldt minoritetsbarn, blant annet fordi klubben legger til rette for å fremskaffe fotballsko dersom det er behov for det. Problemet omhandler i større grad foreldrene. Problemet med foreldredeltakelsen blant minoritetsforeldrene er et tema som lett bringer opp mye frustrasjon blant lagledere og foreldre i Djerv. Det blir vist til at mange tiltak er forsøkt, og man ser ikke hvordan man kan løse dette problemet som hevdes å representere et «umulig problem». Først og fremst gjelder det kjøring til kampene. I mangel på en buss er man avhengig av foreldre som kjører. Denne laglederen fortalte at man her var helt avhengig av de etnisk norske foreldrene, eller andre støttespillere i klubben for at man skal klare å få transportert barna på bortekamper.<sup>51</sup>

I Djerv har man imidlertid forsøkt ulike tiltak for å bedre oppslutningen blant minoritetsforeldre. Først og fremst har man jobbet med dette spørsmålet i form av informasjonsarbeid. Flere av laglederne i klubben sier som dette: «*Det virker nesten helt umulig å få formidlet norsk frivillighetskultur. Det er veldig frustrerende og vi havner i mange dumme situasjoner med misforståelser og irritasjoner*».<sup>52</sup> Det er gjort forsøk med å sende skriftlig informasjon med barna hjem fra trening. Dette kan være papirer som gir informasjon knyttet til en cup, spilleplan eller reiser. Erfaringen er at slik informasjon ikke når frem. Laglederen som har flertall minoritetsbarn på sitt lag forteller at han gjorde erfaringer

49. Lagleder i Djerv.

50. Utfordringer knyttet til minoriteter og foreldredeltakelse (i Oslo) belyses blant i Carlsen & Haaland (2006).

51. Dette er et tema i flere forskningsrapporter om minoriteters deltakelse i foreningslivet. De for eksempel Friberg 2005, Friberg & Gautun 2007, Ødegård 2010.

52. Forelder og lagleder i Djerv på aldersbestemt lag.

med å sende slik informasjon med barna hjem, og sier det var helt fåfengt. Han forsøkte så også oppfølging av slik informasjon per telefon, men på telefon kan språkproblemer ofte være utfordrende. Denne laglederen sa at han derfor gjerne gikk dør til dør dersom det var snakk om å reise med laget. Dette var den tryggeste måten å sikre at informasjonen nådde frem, og for å få forklart hvorfor man skulle reise og hva som skulle skje på reisen. I mange tilfeller kan minoritetsforeldre være restriktive når det gjelder å sende barna av gårde på reiser, selv også kortere reiser. Slike «dør til dør»-runder for en lagleder er imidlertid tidkrevende. Utfordringer knyttet til informasjon er derfor noe flere understreker. Det at informasjonen ikke når frem, gjør at mer av det frivillige ansvaret havner på de andre foreldrene. Og det at noen foreldre i tillegg må ta ekstrarunder for å overbringe informasjon, bidrar til enda mer slitasje.

Slike erfaringer med utfordringer knyttet til informasjon om aktiviteter i klubben, samt informasjon om norsk frivillighet og hva det innebærer og medfører av ansvar og forventninger til foreldre - var bakgrunnen for at man i Djerv laget en informasjons-DVD på 5 ulike språk. Det er en av klubbens medlemmer, Roy Tore Jensen, som har laget DVD'en og den presenteres slik i klubbens medlemsblad:

Dvd'en «Djerv for alle» presenterer Djervs historie og idrettstilbud. Den forteller også hvordan alle – både gamle og unge - kan være med å bidra til at Djerv også i framtiden skal være en levende og aktiv bidragsyter i lokalmiljøet. Dvd'en er femspråklig med tekst og tale på norsk, engelsk, somali, bosnisk og arabisk. «Djerv for alle» er i mange sammenhenger presentert for andre klubber med stort innslag av fremmedspråklige medlemmer. – Mange av dem har ytret et ønske om å kjøpe dvd'en. Og den kommer til å bli lagt ut for salg til eksterne klubber, men akkurat når og hvordan har vi ikke helt bestemt oss for, sier leder i Djerv, Egil Lunde. Djerv er også i samtaler med både Norges fotballforbund og en rekke offentlige etater som arbeider med innvandrere for å få til avtaler om distribusjon (Djervs medlemsblad nr. 2/2008).

Når det kommer til det økonomiske aspektet, knyttes inkluderingsarbeidet også til et spørsmål om økonomi. Det må understrekes at det vises stor vilje i klubben til å representere en inkluderingsarena, ikke kun mot minoritetsfamilier, men også langs andre dimensjoner knyttet til blant annet alder, kjønn og økonomi. Det eksisterer med andre ord en sterk bevissthet i klubben om idrettens betydning som integreringsarena og man viser til flere tiltak og arrangement som omhandler inkludering. Man har også rettet en spesiell innsats mot in-

kludering av jenter.<sup>53</sup> Viljen til å være en inkluderingsarena, synes imidlertid å være møtt av økonomiske bekymringer og slitasje på foreldrene som deltar både som lagledere og som støttespillere i forbindelse med arrangement. Enkelte av laglederne signaliserer også en frustrasjon som synes å handle om en sterk ansvarsfølelse for å oppnå en god inkludering og en økende maktesløshet og bekymring knyttet til manglende foreldreoppfølging både fra majoritet- og minoritetsforeldre. Driften av klubben synes i stor grad å være avhengig av enkelte engasjerte ildsjeler, og bekymringen er knyttet til slitasje på disse og de enkelte foreldrene som stiller opp. De økonomiske utfordringene som nevnes synes å ha sammenheng med dette. Manglende oppfølging fra kommunen, og samtidig en økt forventning om å bistå i inkludering av særlig minoriteter, er en gjennomgangsfortelling. En av informantene, som både er forelder og lagleder, sa for eksempel dette om følelsen av et pålagt ansvar:

Mange peker nettopp på den lokale fotballklubben når det er snakk om integreringsutfordringene i landet. Det er fotballklubben som skal sørge for at ungdom ikke faller på skråplanet, og det er fotballklubben som skal inkluderer innvandrerne. Det er et veldig stort ansvar å legge på frivillige foreldre. Inkluderingsarbeidet i landet kan da ikke baseres på gratisarbeidet til foreldre som tilfeldigvis har et barn som spiller fotball!<sup>54</sup>

Djerv var tidlig ute med å få en bevissthet i klubben omkring inkluderingsarbeid, og flere viser til den såkalte «Vard-modellen» og ønsket om å lage en klubb som jobber systematisk med inkluderingsarbeid. Spørsmål knyttet til manglende ressurser dukker således opp også med referanse til andre klubber og kjennskap man har til en bedre ressursituasjon og en mer kommunal satsning på systematisk inkluderingsarbeid gjennom blant annet fotballklubber. Det vises også til at økonomien i klubben har blitt forverret de senere år, samtidig som utfordringer knyttet til foreldredeltakelsen ikke synes å bli mindre. De økonomiske bekymringene har gått over flere år. I 2006 skrev klubbens økonomiansvarlig om bekymringen knyttet til bortfall av inntekter fra spillautomatene:

Fra midten av neste år er det helt slutt med inntekter fra spilleautomatene. Det er allerede innført seddelforbud på automatene, og det merker vi. Pengene fra spilleautomatene er vår viktigste inntektskilde. Deretter følger prosjektmidler og

53. Spørsmål knyttet til minoritetsjenters deltakelse i idretten belyses i Strandbu, Å. (2010).

54. Forelder og fotballeder i Djerv.

rammetilskudd fra det offentlige. Det meste av dette er knyttet til barn og unge og til integrering. Medlemskontingent er også viktig, men verken dugnader eller sponsorer har gitt vesentlige inntekter de siste årene. Selv om vi har gjort mye for å få til sponsorarbeidet, har det foreløpig ikke gitt så store inntekter. Vi arbeider hele tiden for å ha kontroll over utgiftene og ha et nøkternt forbruk. Det blir fulgt lojalt opp nedover i klubben. Hvis vi skal kunne fortsette de samme aktivitetene, må klubben ha flere inntekter. Vi arbeider med nytt medlemsarkiv og regner med at bedre muligheter for purring vil øke kontingentinngangen. Likevel kommer vi vel ikke utenom å sette opp kontingenten, slik at den bedre avspeiler hva aktiviteten koster. Særlig gjelder dette en del senioraktiviteter. Likevel, vi er avhengig av å finne andre inntektskilder (økonomiansvarlig Kåre Dale i Djervs medlemsblad nr. 3/2006).

Dårlige rammebetingelser fremheves av informantene, både for den generelle driften av klubben og med tanke på klubbens potensiale som flerkulturell deltakelsesarena og et mer systematisk inkluderingsarbeid av spillere og deres foreldre. En av informantene sammenligner det frivillige arbeidet i klubben med lagledelse i andre typer fritidsaktiviteter for ungdom:

Vi har stor slitasje på foreldrene. Det er behov for økt forståelse for at man må administrere idretten og frivilligheten. Vi må forstå at det er selve administrasjonen som er en utrolig viktig kunnskap. Til selve administrasjonen trenger man imidlertid mer ressurser. Djerv er en av ti klubber i området som mottar midler til aktivitetsledelse. Dette er imidlertid ikke mye. Trond Mohn bevilger mye til baner, men kommunen følger ikke opp med midler til drift. Vi har fått store økonomiske problemer etter at midlene fra spillautomatene opphørte. Vi må nå drive inn mer selv. Dirigenter i kor og korps blir jo lønnet og det er ikke en type profesjonalisering som undergraver frivilligheten. Jeg er dypt uenig i at all lønn undergraver frivilligheten. Vi har innført noe trenerlønn på alle nivåer, men dette er en helt symbolsk lønn. Trenerne, lagledere og foreldrekontakten får et standard honorar, og så gir vi kjøregodtgjørelse for lange turer. Trenerens lønn avhenger av nivået og kompetanse, trener 1, 2, 3 osv. I tillegg avhenger lønn også av størrelsen på gruppen. Vi gir også dommere lønn, som også er lite og symbolsk. Vi forsøker slik å beholde eldre gutter i miljøet ved å ha dem som dommere. Det er også de eldre juniorer, gutter og jenter, som rekrutteres til trenerne for de yngre.

«Dette er en drift som er basert på frivillighet, men vi har også utgifter som vi har problemer med å dekke»<sup>55</sup>

Det synes med andre ord som det man etterspør er en bedre offentlig støtte til selve administrasjonen av klubbdriften. Det vil si at man i større grad vurderer å åpne opp for elementer av profesjonalisering med enkelte lønnede stillinger, samt også midler som kan forenkle blant annet kjøring til kamper (buss) fremfor å måtte basere dette på foreldres kjøring. Som det fremgår i sitatet finnes det også noe irritasjon rettet mot kommunen for å være for tilbakeholden med ressurser til klubben med tanke på at det skal undergrave det frivillige engasjementet.

Bekymringen for at det offentlige skal gripe for mye inn i frivilligheten og slik bidra til å undergrave engasjementet er noe vi også har belyst tidligere i denne rapporten i beskrivelsen av Bergen Kommunes frivillighetsmelding. Sammenlignet med den nasjonale frivillighetsmeldingen som i større grad vektlegger inkluderingsaspektet og at «alle skal med», er frivillighetsmeldingen til Bergen kommune fra 2006 tydelig preget av tilbakeholdenhet. Det som imidlertid også fremheves i Bergen kommunes frivillighetsmelding er nettopp det dalende engasjementet i frivilligheten og særlig knyttet til foreldredeltakelsen. I lys av intervjuene referert over, er det imidlertid mulig at man kan se en sammenheng i dette. Synspunktet til en av laglederne her er at frivilligheten ikke undergraves selv om klubben får mer støtte til den administrative driften. Tvert imot mener han at det manglende engasjementet hos foreldrene nettopp skyldes en *for stor belastning*, koblet med en stor ansvarsfølelse. Det er et velkjent aspekt i litteraturen om frivillighet generelt, og blant annet i teori om sosial kapital, at et for sterk offentlig inngripen i sivilsamfunnet kan bidra til underminering av hele sektoren (Svendsen & Svendsen 2006). Dette er blant annet en historisk kunnskap man har fra de tidligere kommunistiske landene som med regimeskiftet oppdaget av den statlige styringen under kommunistregimet hadde bidratt til forvitring av de frivillige strukturene. Det er imidlertid mulig at dette blir et forenklet bilde av den *norske* frivilligheten, og som dessuten ikke er tilpasset den store betydningen barne- og ungdomsorganisasjonene har i det norske samfunnet og ei heller det økende kravet som rettes mot småbarnsforeldre og den delen av arbeidsstyrken som befinner seg midt i karrieren. Presset mot «dagens 40-åringere» er blant annet knyttet til at begge foreldre vanligvis er i arbeid, og mange befinner seg i en viktig del av sin karriere som krever stor arbeidsinnsats. Denne aldersgruppen befinner seg samtidig

---

55. Lagleder i Djerv.



ofte i etableringsfase med småbarn. Når det i tillegg forventes at denne aldersgruppen skal forvalte og drive den store delen av frivillig sektor som er knyttet til barne- og ungdomsorganisasjonene, er det mange som havner i krysspress og en tidsklemme. Blant enkelte av informantene nevnes derfor ikke kun minoritetsforeldre, men også majoritetsforeldrene, når temaet er den dårlige og sviktende foreldredeltakelse. Bekymringen man finner i Bergen Kommunes frivillighetsmelding knyttet til manglende oppslutning blant særlig foreldre, kan med andre ord handle om endringer i arbeidslivet og likestillingsprosesser, og ikke kun om at motivasjonen synker fordi det offentlige er i ferd med å støtte frivilligheten i for stor grad.<sup>56</sup>

### Sterke velforeninger og vektlegging av nabolagsarrangement

Frivillighetssentralen i Vitalitetssenteret eies og drives blant annet av tre velforeninger i området. Disse er Møhlenpris velforening, Sydnæs og Nøstet velforening og Nygård velforening. I tillegg er foreningen Nygårdsparkens venner som ble stiftet i 2006 delaktig. Møhlenpris velforening ble stiftet i 1977 i forbindelse med rivningen av bygårder på tomten der Vitalitetssenteret i dag står. Denne foreningen har siden vært en sterk pådriver for å få erstattet leilighetene som den gang forsvant og for å styrke bomiljøet som på 80- og 90-tallet var særlig utsatt for den økende trafikken omkring havnen. Senere har velforeningen, sammen med Nygårdsparkens venner vært særlig opptatt av rusproblematikken omkring Nygårdsparken. Aktivitetene i velforeningene har før særlig omhandlet det å sette saker fra nærmiljøet på dagsorden i medlemsmøter og å representere et politisk press mot offentlige myndigheter. Den senere tid har velforeningene i større grad gått inn for å vitalisere bomiljøet og parken gjennom enkeltarrangement som omfavner deltakelse for beboere i

56. For mer om dette, se kunnskapsoversikten «Livskvalitet. Betydningen av kultur og frivillighet for helse, trivsel og lykke» (Loga 2010). Her beskrives forskning om ikke kun det helse-fremmende med frivilligheten, men også det trivsels- og helsereduserende ved frivillig arbeid som ofte omhandler krysspress og tidsklemme. En økende bekymring i forskning om frivillighet er blant annet knyttet til tidsklemma til særlig aldersgruppen i 40-årene. Forskning fra USA og Storbritannia fremhever at nedgangen i frivillig arbeid i disse landene må knyttes til økende krav i arbeidslivet og en stadig økende ubalanse mellom arbeid og fritid for deler av befolkningen. Mens noen deler av befolkningen får mer fritid, øker arbeidsmengden på andre. 40-åringene som er midt i sin karriere regnes å være blant dem som jobber gradvis mer og mer, og blant annet knyttes dette til et mer prosjektorientert arbeidsliv med større grad av usikkerhet. Dette er samtidig aldersgruppen som ofte har småbarn og store lån, og samtidig som forventes å delta med oppfølging av sine barns fritidsaktiviteter. Her knyttes med andre ord nedgangen i frivilligheten til endringer i det vesteuropeiske arbeidslivet de siste ti årene.

hele nærmiljøet. Først og fremst gjelder dette arrangementet «Parkdagen» og en vitalisering omkring bruken av parken. Dette er et årlig arrangement som samler store deler av befolkningen og omfatter underholdning og aktiviteter for ulike aldersgrupper. Et annet beboerarrangement som informantene trekker frem som vellykket er «Den europeiske naboskapsdagen». Begge disse arrangementene rettes i stor grad også mot minoritetsbefolkningen og avspeiler et ønske om å skape en flerkulturell møteplass der beboere fra ulike grupperinger kan møtes. Både Parkdagen og Den europeiske naboskapsdagen drives primært av majoritetsbefolkning, både de som har lang botid på Møhlenpris og de nyere tilflyttede familiene. Det er også disse som er aktive i velforeningene. Selve arrangementene samler imidlertid en bred deltakelse fra ulike typer beboere. Vi skal i det følgende fokusere mest på disse to arrangementene blant annet fordi denne rapporten omfatter feltarbeid på Parkdagen både i 2009 og 2010 og på Naboskapsdagen i 2010.

Parkdagen har vært arrangert årlig siden 2001 etter et folkemøte omkring temaet rusproblematikken i Nygårdsparken. Spørsmålet var knyttet til hva man kunne gjøre for at flere følte seg vel i parken. På oppfordring fra politiet kom svaret at flere måtte ta parken i bruk og på denne bakgrunn etablerte man Parkdagen. Rusproblemene i parken er knyttet til den øvre delen på Nygårdshøyden. Parkdagens arrangement foregår derimot på den store gressflaten på nedre del. Arrangementet innebærer aktiviteter for barn som parkorientering, bilrace og andre aktiviteter i regi av VILVITE-senteret, det vil si Universitetets nye kunnskapssenter på Marineholmen. Til underholdning inviteres ulike foreninger i området med dans og musikk. Dette kan for eksempel være opptreden fra kampdans-gruppen Capoeira som holder sine aktiviteter i Vitalitetssenteret. En av informantene fra Djerv beskriver Parkdagen slik:

Parkdagen er beboerdrevet og har vært arrangert lenge av velforeningene. Det har fått en god renessanse i det siste, litt sånn «nå må vi ta parken tilbake» og ikke bare la den handle om rusproblematikken.<sup>57</sup>

Arrangementet har vært regnet som svært vellykket siden det startet, og oppmøtet har vært imponerende begge de to siste årene. Beboerne snakker svært positivt om arrangementet og vektlegger hvordan den flotte Nygårdsparken bør få komme til heder og verdighet igjen. Nygårdsparkens venner er en forening

57. Informant fra SK Djerv.

som tilsvarende har et slikt formål. I en kronikk i Bergens Tidende 25.06.2007 skrev formannen i Nygårdsparkens venner følgende om Parkdagen:

De populære og årlige Parkdagene i Nygårdsparken er en oppslutning om parolen på Møhlenpris om å «Ta parken i bruk». Velforeningene i strøket og Sportsklubben Djerv fulgte opp om initiativet på Møhlenpris og stiftet foreningen Nygårdsparkens Venner i 2006. Formålet med foreningen er å vekke folks interesse for å bruke parken og å få flere med i arbeidet med å rehabilitere den; både konkret og i folks bevissthet. Ikke bare som en soleplass på fine dager, men året rundt. Julemarkedet i parken før jul i fjor, var en suksess som vi håper kan bli årvisst på linje med parkdagene. Parken er til for å brukes og helst under mottoet: «Her er du alltid velkommen såfremt ingen kan se at du har vært her».

Parkdagen er som sagt et arrangement som også er rettet mot inkludering av minoritetsbefolkningen. En stor del av underholdningen har flerkulturelle innslag og arrangementet fremstår derfor også med et flerkulturelt preg. Det er imidlertid i hovedsak majoritetsfamiliene som deltar, og de to siste årene har deltakelsen fra minoritetene fremstår som relativt marginal. En av informantene støtter også dette inntrykket:

Parkdagen er en møteplass der mange av familiene på Møhlenpris deltar, både de som har vokst opp her og nyere beboere. Men det kommer dessverre veldig få blant minoritetene.<sup>58</sup>

Engasjementet omkring Parkdagen har imidlertid ikke et utspring i utfordringer knyttet til minoriteter. Det er med andre ord et arrangement som inkluderer minoriteter, men som ikke har et spesielt fokus rettet mot det å skape en flerkulturell møteplass. Engasjementet bak Parkdagen, og som først og fremst engasjerer beboere med lang botid i området, omhandler det stadig økende rusproblemet i Nygårdsparken og bekymringer omkring småbarns mulighet til å bruke parken. Utfordringene knyttet til rusproblematikken, og som skaper gradvis økte frustrasjoner for mange beboere, kan imidlertid også omfatte inkluderingstemaet. Frustrasjonene knyttes til forfallet i hele boområdet over flere tiår, og blant annet avdekkingen av forverrede levekår i området. I den sammenheng kan mistilliten også skyves over på flere av de nyinnflyttede beboerne som har kommet til i dette boområdet i denne perioden. Den økende omsetningen i parken som

---

58. Jfr. informant fra Frivillighetssentralen.

gjør at tilstrømningen er blitt større, aktualiserer også en bekymring omkring de såkalte «utlendingenes» rolle i rusomsetningen. Et eksempel på den tiltagende bekymringen fra naboer, og også et sterkere språk omkring problemet og med henvisninger til etniske forhold, ble uttrykt i en kronikk i Bergens Tidende 08.04.2009, signert «Nabo» til Nygårdsparken:

Hovedforsyningskildene av stoff til parken er lett å avdekke. En uke langs gjerdeportene skulle være nok til å se mønsteret, med både svarte og hvite mellommenn, noen av dem ganske så nøkterne. Det er mye stoff i omløp. «Salgsbodene» på haugen i dag var på plass før kl. 8. Hvis man lukker øynene og lytter, ville man lett kunne tro man var på et afrikansk marked. Stoff blir gjemt av nøkterne mellommenn omtrent midt i «næringskjeden», under steiner og bak busker i parken. Forsyningskildene er sikret. Har du penger, har du dop. Og det er ingen som stopper deg. Politiet kjører av og til gjennom parken, lett synlig og rolig nok til at en del søker utgangsportene, stoff blir kastet. Man sonderer terrenget fra utsiden. Når kysten er klar, er det på-an-igjen. Handelen gjenopptas. (...)Pengesedler flagrer, bytter eiere, i nabolaget, helst under en lampe der tellingen er enklest. Åpenbar offentlig dealing. Ikke verken på Oslo S, på Plata, i Christiania i København, i Stockholm, i Amsterdam, i Zürich eller Genève, er det en slik åpenlys dealing, og en slik konsentrert ansamling av narkomane. Tok stripen i Oslo i går, rundt Oslo S. og Skippergaten, uten å se en slik konsentrasjon som i Nygårdsparken. Men ifølge vår helseminister forleden er det likevel i Oslo de «store» problemene er, og det er her de ekstra 50 millionene til krisetiltak for narkomane skal gå. Mon tro han har vært på «haugen»?

På tross av en oppgradering av bomiljøet på 80- og 90-tallet, tyder mye på at beboerne fortsatt opplever området som nedprioritert og at den kommunale strategien for opprustning har vært altfor passiv særlig med tanke på Nygårdsparken. Selv om området den senere tid også karakteriseres av oppgradering og økt vitalitet, henvises det fremdeles til forfall. I tilknytning til rusproblematikken refereres det til at manglende vedlikehold av parken gjør at den gradvis har fått preg av å være en bakgård til byen. Denne oppfatningen deles også av lederen for Nygårdsparkens venner:

I tråd med oppfatningen av Nygårdsparken som en ustelt og lite brukt «bakgård», passet det greit for myndighetene og politiet å kunne henvise de narkomane

stoffbrukerne til parken som et avsides «sted å være». Slik sett brukes parken fremdeles som et ledd i kommunens gjeldende men tafatte narkotikapolitikk.<sup>59</sup>

Den europeiske naboskapsdagen er et annet arrangement som retter seg mot alle beboere på Møhlenpris. Dette arrangementet avholdes ikke i parken, men på plassen foran den gamle trikkegarasjen. Selv om ikke Parkdagen foreløpig har mobilisert en stor andel av minoritetsbefolkningen, er Naboskapsdagen langt mer vellykket i så henseende. Dette arrangementet er blitt avholdt siden 2005 etter initiativ fra Bergen Bolig og Byfornyelse. Dette er et arrangement som avholdes samme dag i flere titalls byer i Europa den 26. mai hvert år. I Bergen har arrangementet vært markert ikke kun på Møhlenpris, men også i flere andre bydeler. Arrangementet omfatter lek for barn, underholdning og bespisning på langbord. På tross av regnskurer, hadde arrangementet på Møhlenpris i 2010 stor deltakelse. Foruten at man hadde lansering av den flerkulturelle kokeboken «Liv & røre», som bestod av oppskrifter og bidrag fra flere land blant beboere på Møhlenpris, hadde man for anledningen også forespurt den internasjonale kvinnegruppen ved Vitalitetscenteret om å stå for matlagingen. Somaliske kvinner er en sentral gruppe her og som ved denne anledningen var engasjert for å lage mat.<sup>60</sup> Dette var antageligvis en av årsakene til at dette arrangementet mobiliserte flere minoritetsfamilier til å komme og spise ved langbordene.

En av informantene som bidro ved dette arrangementet i fjor beskrev det som følger:

Vi har tenkt at det er en fellesfest for beboere, med mat. Da kommer for eksempel disse fantastiske somaliske damene som lager sin fantastiske mat. Nabodagen er for øvrig et kommunalt arrangement som BBB står bak. Det heter den Europeiske Naboskapsdagen, og arrangeres samme dag i ulike byer. Det var opprinnelig et fransk initiativ. Vi får 15.000 kroner av kommunen til å arrangere. De går til mat og til underholdning.

Kokeboken «Liv og Røre. Mat og folk på Møllaren» fremheves av flere informanter som et svært vellykket prosjekt som anbefales forsøkt også andre steder, blant annet fordi det bidro til brobygging mellom blant annet minoritetskvinner og mer etablerte institusjoner i lokalsamfunnet. Prosjektet har først og fremst sitt utspring fra Frivillighetssentralen og den internasjonale kvinnegruppen,

---

59. Jfr. Lederen i Nygårdsparkens venner i kronikk i BT 25.06.2007.

60. For en studie som belyser somaliske innvandrere i Norge spesielt, se Fangen (2008).

men er intiert av en av ildsjelene på Møhlenpris, Eli Lea, som er involvert i flere foreninger i nærmiljøet både de nyere aktivitetene ved Frivillighetssentralen og det tradisjonelle foreningslivet som Djerv. Den andre forfatteren er en av drivkreftene på Frivillighetssentralen, Kristi Guldberg.<sup>61</sup> Prosjektet mottok støtte fra Bergenhus og Årstad kulturkontor, Kulturminneåret 2009, Fokus Bank og Helle Bennets Minnefond. Kokeboken består av 57 oppskrifter som er hentet inn fra i overkant 30 ulike beboere på Møhlenpris. Dette er både enkeltpersoner som blant annet har deltatt i den internasjonale kvinnegruppen, og det er oppskrifter fra kjøkkenbesøk på ulike institusjoner i nærmiljøet. Videre er det intervju og reportasjer fra nærbutikkene og en café.

Det var denne boken, med mange av sine bidragsytere, som var hovedtema for arrangementet i mai 2010. Maten som da ble servert var laget av bidragsytere til boken, det vil si den internasjonale kvinnegruppa.

Oppsummert kan man kanskje si at velforeningene på Møhlenpris er en viktig grunnstruktur i området for ivaretagelse av bomiljøet og for å mobilisere omkring ulike arrangement rettet mot forbedring av bomiljøet. Velforeningene har de siste tiårene hatt sitt hovedfokus rettet mot de generelle forfallsproblemene i dette boområdet, og har ikke ansett minoritetene som en sentral del av utfordringene. I den senere tid har man imidlertid ønsket å øke vitaliteten og styrke trivselen mellom beboere og i den sammenheng har man holdt større arrangement som omfavner ulike grupper av beboere. Foruten julebord og halloweenfest, har dette vært arrangementet Parkdagen og nå senest også Naboskapsdagen. Vektleggingen av å inkludere også minoritetene har vært sentralt for begge disse arrangementene, men foreløpig synes Nabodagen å ha bidratt til en bedre mobilisering av minoritetene enn Parkdagen. En bakgrunn for dette er antageligvis at man ved Naboskapsdagen gjorde mat til en kjerneaktivitet i arrangementet og at man således henvendte seg direkte til den etablerte internasjonale kvinnegruppen. Med kvinnegruppens deltakelse fikk man også mobilisert flere av minoritetsfamiliene. Informantene ved Frivillighetssentralen trekker dermed frem særlig Naboskapsdagen som et vellykket arrangement, og vektlegger hvordan mat og et kokebokprosjekt kan fungere som en gunstig invitasjon og henvendelse mot nye beboere.

---

61. Begge er for øvrig informanter i denne rapporten.

**Buekorps – nabolagspatriotisme og disiplinering, uten foreldredeltakelse**  
 For innflyttere til Bergen, og for folk som ikke er bergensere, kan det være vanskelig å forstå hva et buekorps egentlig er. Det har tidligere eksistert buekorps i flere norske byer, men det er kun i Bergen de er blitt bevart og også gjort til et særmerke ved byen. I dag regnes korpssene som et kulturminne. De avspeiler den tradisjonelt sterke nabolagspatriotismen i de ulike bydelene og de har en særlig sentral rolle i hovedprosjekten 17. mai. Den særegne prosjekjonen i Bergen vitner om at feiringen av Grunnloven ikke kun markeres som en «barnas dag». Den bergenske prosjekjonen, med den markante 17.mai-komiteen i fronten og de ulike buekorpsene som sentralt innslag, har snarere preg av å illustrere det sivile samfunnet med dets ulike foreninger som idrettslagene, korene, trossamfunn og andre kulturelle foreninger. Buekorpsene representerer foreninger med lange historiske røtter med vekt på nabolags- og bydelstilhørigheten. De avspeiler med andre ord røttene til den bergenske patriotismen og er slik sett sentrale identitetsbevarende foreninger i byen.

Buekorpsene må altså ses som et kulturuttrykk som avspeiler historiske sosiale strukturer i Bergen, som for eksempel den sterke nabolagsidentiteten og bydelspatriotisme. De er kanskje delvis av denne grunn også gjenstand for både stor begeistring, men også kritikk. Mens særlig eldre bergensere blir rørt av å se de trommende buekorpsguttene, blir andre kritiske og mener de minner mest om en hierarkisk opplæringsanstalt for kommende militære gutter, ispedd nasjonalromantiske og patriotiske ideologi. På folkemunne blant studentene i Bergen brukes gjerne det nedsettende uttrykket «lokal fascistene» om buekorpsene og de innflyttede studentene forbinder dem med ekskluderende sosiale strukturer og et arbeidslivsnettverk som er forbeholdt byens beste gutter. Dette er imidlertid et altfor overfladisk, og dessuten generalisert, bilde av buekorpsene. Når temaet er inkluderingsarenaer for minoriteter, fremstår buekorpsene som ikke bare potensielt godt egnet som inkluderingsarenaer, men flere av buekorpsene er blant foreningene som jobber mest bevisst for å rekruttere minoriteter. Ettersom buekorpsene er blant de eldste og mest tradisjonelle foreningene i Bergen skal vi først gi en rask beskrivelse av deres opprinnelse og funksjon i dag.<sup>62</sup>

Buekorps ble dannet i flere norske byer på midten av 1800-tallet, men finnes altså i dag kun igjen i Bergen. Korpssene er dannet som en imitasjon av den såkalte borgervæpningen som fungerte i byen fra 1400-1500-tallet. Borgervæpningen hadde funksjon som både politi i fredstid og som forsvarskompanier i

62. Kildene for denne fremstillingen er ulike hjemmesider som buekorps.no, Nygaards batalions hjemmeside (<http://nygaards.no/>) og Eriksen 1994.

krigstid. Ved siden av de militære oppgavene sørget kompaniene også for mer sivile oppgaver i byen som å holde vågen isfri vinterstid og være brannvakt for den gamle trehusbebyggelsen. Hver sommer ble borgervæpningen samlet til en eksersis og fremvisning, en tradisjon som i dag også er sentral for buekorpsene. Buekorpsbevegelsen sprang altså ut som en imitasjon av borgervæpningen. Det var unge gutter som hadde fedre i borgervæpningen og som etterlignet sine fedres eksersis i sin lek. Dagens utgave av buekorpsene er barne- og ungdomsorganisasjoner som foruten selve trommingen og marsjering også omfatter idrett, turer og utflukter. Buekorpsene fungerer i dag med andre ord både som idrettsforeninger og som fritidsklubber. Korpsene styres av barna og ungdommene selv gjennom et råd som består av sjefen og offiserene. De menige og underoffiserer bærer buer (armbrøster) eller rifler, og offiserene har sabler. Noen korps har videre også en bajonettropp, øksebærere og hornblåsere. De som går først og bærer trommer er slagerne, tamburmajør og oppslager. Noen korps har også en stokkebærer som går foran slagerne. Selv om korpsene avspeiler en militær organisering og sterk hierarkisering, fremhever korpsene selv at det demokratiske aspektet står sentralt i opplæringen. De hevder selv at opplæringen består i å få innsikt i organisasjonsstruktur, valg og demokrati. Blant annet velges rådet (sjef og offiserer) på demokratisk vis av alle medlemmene, selv om enkelte følger en tradisjon der det forrige rådet velger nytt råd. Det kanskje mest sentrale med opplæringen i buekorpsene er at de er uten foreldreinvolvering. Det viktigste kjennetegnet ved buekorpsbevegelsen i dag er kanskje at den drives av medlemmene selv uten innblanding fra voksne. Dette står i kontrast til mange fritidsaktiviteter for barn- og unge som ofte krever omfattende frivillig deltakelse fra foreldre.

Det finnes i dag 14 buekorps i Bergen. Guttebuekorpsene med lange tradisjoner utgjør 12 av disse, mens det finnes to nystiftede korps som er henholdsvis et jentebuekorps og et blandet korps. Inndelingene av buekorpsene omhandler først og fremst bydelsinndeling og nabolagsidentitet, men som vi skal komme tilbake til er også kjønn og klasse viktige dimensjoner i inndelingen (og i diskusjoner omkring korpsene). Siden 1850 og frem til i dag har det anslagsvis eksistert omkring 200 ulike buekorps i Bergen. Nye er kommet til når andre er blitt nedlagt. Oppslutningen omkring korpsene har også variert og svingninger i deltakelsen har ofte hatt sammenheng med sosiale omstendigheter som blant annet berører identitet og patriotisme.<sup>63</sup>

63. Det er et tilbakevendende diskusjonstema i byen angående hvilket buekorps som er eldst. Skutevikens buekorps viser til en gammel fane datert 1853 som tegn på at de er det eldste korpset. En annen fane datert 1855 ble funnet med navnet «Nøstet Kårdekorps», men dette



I dag finnes følgende 14 buekorps i Bergen:

- Dræggens Buekorps (1856), guttekorps, lørdagskorps
- Fjeldets Bataljon (1857), guttekorps
- Laksevågs Bueskyttere (1894), guttekorps
- Lungegaardens Buekorps (1994), jentebuekorps
- Løvestakkens Jægerkorps (1999), blandingskorps (nystartet av et gammelt korps)
- Markens Bataljon (1859), guttekorps
- Mathiasmarkens Bataljon (1887), guttekorps
- Nordnæs Bataljon (1858), guttekorps, lørdagskorps
- Nygaard's Bataljon (1857), guttekorps, lørdagskorps
- Sandvikens Bataljon (1857), guttekorps
- Skansens Bataljon (1860), guttekorps
- Skutevikens Buekorps (1853), guttekorps
- Sydnæs Bataljon (1863), guttekorps
- Wesselengens Bataljon (1873), guttekorps

Korpsene har hatt varierende oppslutning i løpet av de siste 150 årene. Storhetstiden var på 1930- og 40-tallet for de fleste korpsene som da kunne ha rundt 200 medlemmer hver. Det var nesten ingen aktivitet i korpsene under andre verdenskrig, ettersom de ble ansett som norske og nasjonalistiske av tyskerne. Blant annet deltok også flere buekorpsgutter i motstandskampen under krigen. Den andre storhetstiden for korpsene var rett etter krigen. En ny nedtur var i 60-70-årene, og med et visst oppsving igjen på 80- og 90-tallet. Fra 2000-tallet har man igjen slitt med rekrutteringen og av denne grunn har man de senere årene vært mer aktiv i rekrutteringen. Rekrutteringsarbeidet skjer blant annet gjennom skolen og i den sammenheng har mange buekorps de senere årene fått flere medlemmer blant minoritetsbefolkningen. I 2005 var det ca. 600 gutter og jenter i buekorpsbevegelsen. Det største korpset var Nordnes med ca. 120 medlemmer.

Spørsmålet om kjønn og inkludering har også vært et tilbakevendende tema for diskusjoner omkring buekorpsene. Ettersom tradisjonen tilsier at korpsene er forbeholdt gutter, har dette spørsmålet vært et betent og sterkt emosjonelt spørsmål for mange bergensere. Argumenter i en slik diskusjon varierer mellom de som vektlegger at buekorpsene er kulturminner som må bevares i sin opprin-

---

korpsset eksisterer ikke lenger. Dræggens buekorps har skrevne kilder som daterer korpset til 1856. Utover på midten av 2000-tallet var det dermed flere av buekorpsene som kunne feire 150-årsjubileum.

nelige form, og andre som mener de fungerer også i dag som sosialiseringsarenaer for barn og unge og således må avspeile dagens likestillingsverdier. I dag finnes det kun ett jentebuekorps (Lungegaardens Buekorps, stiftet 1994) og ett kjønnsblandet (Løvestakkens Jægerkorps, stiftet 1999). Tidligere fantes også Vågens Bataljon som var det første jentebuekorpsset i Bergen og som ble stiftet i 1991. Dette ble imidlertid nedlagt i 2008 på grunn av lav oppslutning. Det må imidlertid understrekes at disse sistnevnte buekorpssene er nyetableringer. De er dermed likestilte korps i buekorpsbevegelsen, men de forvalter ikke den samme historiske arven som de mer tradisjonelle korpssene.

Foruten kjønn, er det også et vesentlig klasseaspekt ved buekorpssene. Det skilles mellom lørdagskorps og søndagskorps. Lørdagskorpssene bestod av gutter fra de bedre stille hjemmene der man hadde fri på lørdager. Søndagskorpssene bestod av arbeiderklassegutter som måtte jobbe på lørdagene. Det er rimelig å anta at klasseaspektene ved korpssene i dag er mindre enn de har vært, og at tilhørigheten således i større grad handler om bosted og bydelstilknytning. Det er imidlertid fremdeles knyttet ulike status til ulike korps, og korpssene avspeiler således bydeler med høyere eller lavere grad av kulturell status. Slik sett kan man dermed hevde at byens sosiale strukturer fremdeles vil være å finne i statusen mellom de ulike korpssene. De nyetablerte korpssene lider tilsvarende av å mangle de tradisjonelle korpssene forhistorie og dermed status. Bydelstilknytningen avspeiler fortsatt verdier som patriotisme og nabolagslojalitet og med tilhørende rivalisering mellom korps og bydeler. Det er dermed fortsatt et vårtegn i Bergen at unge gutter dukker opp med trommen sin i trange smau og i undergrunner der akustikken er god for å øve eller konkurrere med andre bydelsgutter. En av laglederne i Djerv sa dette om Nygaards Bataljon:

Det er de samme guttene som er medlem av Djerv som av Nygaards Batalion. Det er gutter som gjerne driver med ulike typer aktiviteter, både musikk/trommer og idrett, gjerne fotball. Det er på et vis samme egenskaper som kreves. I fotball skal man ha god motorikk og det må man også ha for å være god med trommen. Man må dessuten ha en viss rytme. (...) Det er stor konkurranseånd i buekorpssene. Det har det jo vært fra gammelt av. De ulike bydelene konkurrerer om hvem som er best med trommen. Det er jo derfor de stiller seg opp på et hushjørne for å konkurrere med andre gutter.<sup>64</sup>

---

64. Jfr. lagleder i Djerv.

«Buekorpsenes dag» avholdes hvert fjerde år og avspeiler også konkurranseaspektet mellom korpene. Her kåres både beste fanebærer og beste individuelle trommeslager som i fire år får bære tittelen «verdensmester i tromming». Dette er en dag da alle korpene ekserserer gjennom byen og der de såkalte «gamlekarene», det vil si tidligere buekorpsgutter i alle aldre, marsjerer og bærer faner.

Buekorpsset med eksersisplass på Møhlenprisbanen heter Nygaards Batalion og hører hjemme i området Møhlenpris, Nygårdshøyden og Nedre Nygård. I området finnes også Sydnæs Bataljon som er et søndagskorps. Sydnæs Bataljon dekker områdene Dokken, Sydnes og den nordlige delen av Møhlenpris. Som henholdsvis lørdags- og søndagskorps avspeiler med andre ord Sydnæs og Nygaard det historiske klasses skillet på Møhlenpris. Nygaards Batalion, som er det mest tilstedeværende korpset på Møhlenpris bruker også Nygårdsparken til marsjering og her legges det ned krans ved statuen «Nygårdsgutten» som er plassert i øvre del av Nygårdsparken.<sup>65</sup> De har også en årlig eksersis ved løven på universitetsplassen på Nygårdshøyden. Korpset ble stiftet i 1857 og presenterer sitt verdigrunnlag som følger:

Nygaards Bataljons formål er å øve opp gutter i eksersis og disiplin ved sunn guttelek, utvikle medlemmenes medmenneskelige sinnelag, selvillit og lederegenskaper, fremme kameratskapet og stimulere interessen for fri-idrett, fotball og skyting.<sup>66</sup>

Dette er et av tre såkalte lørdagskorp og som dermed også har et nært samarbeider med de to andre lørdagskorpene, Dræggens Buekorps og Nordnes Batalion. Selv om Nygaards Bataljon buekorps har sin nabolagsidentitet knyttet til Møhlenpris, Nygårdshøyden og Nygård, og blant annet med en tilknytning til marinebasen som før var på Marineholmen, er det ikke nødvendigvis slik at medlemmene av korpset i dag utelukkende bor i nærmiljøet. I følge en medlemsopptelling fra 2009 fremgikk det at flertallet av medlemmene i dag bor på Fana og Ytrebygda. Dette kan muligens knyttes til de sosiale endringene som også har skjedd i dette området de siste 50 årene, der en stor andel (og da særlig blant det tidligere såkalte borgerskapet) har flyttet ut av dette nærmiljøet.

I omtale av funksjonen til et buekorps i dag, og når temaet er inkludering av minoriteter, er det særlig mangelen på foreldredeltakelse som trekkes frem av enkelte informanter som et gunstig trekk ved buekorpene: Fordelen med

65. Det kan for øvrig tilføyes at denne statuen står midt på plassen for det som i dag er byens åpne marked for rusomsetning.

66. Kilde er korpsets hjemmeside. <http://nygaards.no/>

buekorps som inkluderingsarena er at man ikke har foreldredeltakelse. Der har man dessuten naturlige rollemodeller og samholdet er sterkt. Kanskje man kan endre hva som er «bergensk» hvis man klarer å gjøre buekorpsene flerkulturelle? Idretten tror jeg det er vanskeligere med, fordi den er så norsk.<sup>67</sup>

Foruten foreldredeltakelsen trekker også en informant frem at det kjønnssegregerende aspektet ved buekorpsene også kan veie positiv når det gjelder å få med innvandrere. Et tredje aspekt som trekkes frem er synspunkter om at enkelte minoritetsforeldre foretrekker det disiplinerte ved buekorpset og ønsker å ha sin sønn der nettopp fordi han der vil møte eldre, mannlige rollemodeller som praktiserer en mer tradisjonell mannlighet med orden, lojalitet og disiplin. I den sammenheng trekkes buekorpset frem som en kompensasjon for den mer egalitære og kvinnelige pedagogikken i skolen som det hevdes ikke passer for mange gutter. Et siste aspekt som nevnes er at buekorpsene, på grunn av den sentrale identitetsbyggingen med lokal forankring, på et vis kan fungere som en lynskole i integrering. I kraft av å ikle seg buekorpsets uniform representerer man umiddelbart det bergenske ansiktet.

Buekorpset er en merkelig foreningsform som finnes i Bergen, men det er dermed kanskje også spesielt interessant når tema er inkludering av minoriteter. I følge informantene er buekorpset, ved siden av fotballen, den mest vellykkede inkluderingsarenaen for unge minoritetsgutter. Buekorpset fremstår på et vis som en ekstremvariant av organisasjonsformen mange skolekritikere i dag mener at dagens unge gutter har behov for. Buekorpset har en svært formalisert organisasjonsstruktur med medlemskap, hierarki, disiplin og opplæring i organisering, og ikke minst – det er en opplæring gjennom rollemodeller uten voksne til stede. I tillegg er buekorpsene verdiladede når det kommer til identitet og de formidler en identitet som omhandler lokalmiljøet. Når temaet er inkludering i nærmiljø, kan man på et vis si at barns inkludering i buekorpset, til de grader vil omhandle tilhørighet i nabolaget. Så kan man spørre, er buekorpset dermed et godt eksempel på en skole i demokrati? Eller er det snarere en skole i patriarkalsk hierarki, tradisjonelle kjønnsverdier og underdanighet? Er buekorpset en barnevariant av militæret, eller er det først og fremst en foreningstype som kan representere et lynkurs i lokal integrering og et lavterskeltilbud for minoritetsungdom både på grunn av fravær av foreldredeltakelse og kjønnssegregering?

---

67. Jfr. ungdomsarbeider i 2gether.

## Nyere aktiviteter knyttet til Frivillighetssentralen

I Bergen er det fire Frivillighetssentraler. Foruten den på Vitalitetscenteret på Møhlenpris er det en i Fyllingsdalen, en i Arna og så er det en som er knyttet til Salem Misjonsforsamling (Salem Nærmiljøsentral). Sentralen på Møhlenpris ble etablert i 2003 og skal ikke kun dekke nærmiljøet på Møhlenpris men for hele området Bergenhus og Årstad. Den driver mest med egenaktivitet, men samarbeider nært med både offentlige og ikke-offentlige instanser. Sentralen har et eget styre bestående av fem faste medlemmer, og den finansieres av både Kulturdepartementet, Bergen kommune og av fem frivillige organisasjoner. Disse er Sportsklubben Djerv, Nygårdsparkens venner og velforeningene Møhlenpris velforening, Sydnæs og Nøstet velforening og Nygård Velforening. Sentralen mottar også gaver fra private bedrifter. Et eksempel på dette er arrangementet «juleball for seniorer» som har mottatt støtte fra Statoil, Sparebanken Vest og Rieber Fondene.

Frivillighetssentralens funksjon er først og fremst å være en sentral for å initiere, koordinere og samordne frivillig innsats i lokalmiljøet. Mange av aktivitetene ved sentralen arrangeres således i samarbeid med idrettsklubben, velforeningene og kommunen. Dette gjør at man ikke enkelt kan isolere et arrangement under én type forening. I stedet skjer mange av aktivitetene i samarbeid mellom ulike foreninger. Et arrangement ved Frivillighetssentralen kan med andre ord være finansiert av kommunen og drevet primært av frivillige fra for eksempel Djerv. Personene som er involvert i ulike aktiviteter kan tilsvarende være enten lønnet fra kommunen, inneha et verv i én av foreningene eller være en mer løsrevet frivillig knyttet primært til Frivillighetssentralen. Videre samarbeider Frivillighetssentralen nært med skolen som er lokalisert vegg i vegg. Foruten foreldre generelt, og tilknyttede frivillige til aktiviteter som leksehjelp, er foreldreutvalget ved skolen en viktig samarbeidspartner. En annen samarbeidspartner har vært Det felles innvandrerråd i Bergen, via foreningen 2gether som også er involvert i flere av sentralens aktiviteter.

De kommunale tilskuddene til ulike aktiviteter ved sentralen har vært knyttet til forskjellige øremerkede midler. Dette kan for eksempel være storbymidlene, fattigdomsmidler eller midler knyttet til Nærmiljøprosjektet. Kommunen støtter sentralen både gjennom lønnsmidler og via tilskudd det kan søkes om. Eksempler på dette er tjenesten *Raskt svar* der ungdom kan søke om støtte til enkeltstående arrangement og motta svar på sin søknad innen en uke. Et annet eksempel er støtten til større arrangement som for eksempel Naboskapsdagen. Siden oppstarten har det variert hvor mye midler som har vært til faste stillinger. På nåværende tidspunkt har sentralen én fast 100 % stilling for en daglig leder.

Faste aktører har imidlertid vært tilknyttet sentralen gjennom praksisarbeid. Gjennom Bergen kommune er det fra 2009 også knyttet en koordinatorstilling gjennom kommunale SLT-midler (samordning av kriminalitetsforebyggende tiltak). Blant frivillige som er tilknyttet denne sentralen har andelen studenter vært stor, i tillegg er det beboere i nærmiljøet som deltar.

Det tilbys en stor meny av både faste og enkeltstående arrangement gjennom sentralen. Eksempel på dette er leksehjelp, følgetjeneste, besøkstjeneste, telefonvennskap, datakurs, mobilkurs, kvinnegruppe, jentegruppe, internasjonal turgruppe, yoga, trim, internasjonal matgruppe og internasjonal turgruppe. Sentralen og dens medarbeidere er imidlertid også involvert i større arrangementer som Parkdagen og Den europeiske naboskapsdagen.

I arbeidet med denne rapporten er det foretatt intervju med tre personer som har vært lønnet gjennom sentralen, tre ansatte ved Bergenhus og Årstad kulturkontor, samt flere personer med frivillig tilknytning.

Vi skal i det følgende vektlegge tre tema når det gjelder Frivillighetssentralen. Det første er minoritetskvinnenes relativt sterke deltakelse, det andre er formaliseringsgraden som terskel og det tredje er etterlysningen av bedre tilbud til ungdom.

### Mange tilbud og tidvis høy deltakelse blant minoritetskvinner

Frivillighetssentralen i Vitalitetssenteret tilbyr som sagt en stor meny av arrangementer, kurs og grupper. Dette er arrangementer rettet mot konkrete grupper, for eksempel ungdom og eldre, eller det er større arrangement med en mer generell henvendelse til alle i nærmiljøet. Det har imidlertid lenge vært en bevissthet og strategi for å invitere med minoritetsbefolkningen, både gjennom opprettelse av egne grupper, for eksempel internasjonal turgruppe eller matgruppe, men også på generell basis jobber man systematisk for å invitere inn ulike grupper blant minoritetsbefolkning i de mer generelle arrangementene. Tilbudet som samtlige av informantene som er intervjuet for denne rapporten trekker frem som vellykket er deltakelsen blant minoritetskvinner. Dette er en gruppe man også har henvendt seg til konkret gjennom målrettede arrangement. Videre er det jentegruppen, leksehjelpen, Åpen hall og aktiviteter knyttet til trim, magedans og yoga som også trekkes frem.

En av informantene fra Frivillighetssentralen sier dette om hvilke tilbud som er mest velfungerende:

Djerv sitt prosjekt Åpen hall er veldig populært og vellykket som flerkulturell arena. Vi har nylig startet en filmklubb som vi håper kan fungere tilsvarende godt. Det har vært litt få folk foreløpig, men vi tror det kan ha potensial til å bli populært. Kvinnegruppa er også veldig velfungerende og har vært det en god stund. Det samme gjelder jentegruppa. Det vi imidlertid savner litt er et sted der ungdom bare kan oppholde seg. Et lokale for ungdom, en fritidsklubb. Jentekafeen fungerer litt som det, men behovet er mye større. Kvinnegruppa fungerer såpass godt først og fremst fordi det er liten grad av struktur, og det er heller ikke så prestasjonsorientert. Prestasjon gir terskler. Inkludering på større arrangementer fungerer når innvandrere føler seg som en ressurs. På trening kan de nok av og til føle seg mindreverdige, fordi det blir prestasjon. Det hjelper imidlertid å ha en innvandrerinstruktør. Seniorballet fungerer også veldig godt. Behovet er generelt størst overfor eldre ungdom. Det er også mye lettere å få minoritetskvinnene til å komme, enn mennene.<sup>68</sup>

For enkelte av aktivitetene sliter man litt med kontinuiteten og man sliter med å opprettholde et tilbud som *både* omfatter minoriteter og majoritetsdeltakere. Det er en tendens at tilbudet lett blir det ene eller det andre. Det blir overvekt av enten minoritet eller majoritetsdeltakere og gradvis oppfatter mindretallet at tilbudet ikke er for dem. Når dette har skjedd har man forsøkt å for eksempel endre navn på tilbudet for at det skal fremstå mindre målrettet eller ekskluderende. En informant beskriver dette slik:

Det har vært få eller ingen norske på verken kvinnegruppa eller jentegruppa. Jeg tror folk på Møhlenpris tenkte at tilbudet kun var rettet mot innvandrere. Det kan også være at norske kvinner heller vil trene på sin fritid, fremfor å lage mat. Eller man har ikke det sosiale behovet, og treffer heller egne venner på fritiden. Enkelte minoritetskvinner får derimot opprettholdt et kvinnekollektiv, uten barn og menn, gjennom denne gruppa. Et slags venninnetreff. De kan ha travle dager, de jobber og har barn hjemme, men trenger tid for seg selv uten barn. Kvinnegruppa er en suksess, men har ikke lyktes i å skape en møteplass mellom minoritetskvinner og majoritetskvinner på Møhlenpris. Mange av minoritetene ønsker imidlertid å treffe etnisk norske, å lære norske koder, matretter etc.»<sup>69</sup>

68. Informant fra Frivillighetssentralen

69. Informant fra Frivillighetssentralen.

I dette tilfellet med Kvinnegruppa synes problemet å være at man får med for få etnisk norske til at tilbudet kan regnes som en møteplass for både minoriteter og majoritetsbefolkning. Denne utfordringen har man hatt også ved andre tilbud, og noen ganger som et motsatt problem som i Kvinnegruppa. Et eksempel er treningstilbud som yoga og magedans. Der har man erfaring med at gruppene gradvis blir fylt opp av etniske norske og så har dette medført at minoritetsdeltakelsen gradvis har gått ned. En annen informant beskriver en slik utvikling:

Noen av prosjektene er arenaer rettet mot minoriteter, mens andre prosjekter er for både majoritet og minoritet. Slike fellesarenaer har både positive og negative sider. Det er vanskelig å få til sosialisering slik at de blandes. Innvandrerkvinner føler seg ofte mer usikre når det er norske der. Det blir ikke like mye lavterskel da. Dette så vi for eksempel på magedansen. Magedans er haram for enkelte innvandrerkvinner og dermed er de veldig sensitive overfor andre deltakere. Tanken vår var å gi et kjønnssegregert tilbud. Men til slutt var det bare norske damer igjen. Denne arenaen fungerte lenge, men ble til slutt bare for norske. Det viktige er å klare å beholde et lavt nivå som er lite prestasjonsrettet, å lage et lavterskeltilbud.<sup>70</sup>

Det samme dilemmaet når det gjelder å få til en fellesarena tas opp av en annen informant, om enn med en litt annen tolkning:

Kvinnegruppa er eksempel på en flerkulturell arena for både norske og etniske minoriteter. Minoritetsildsjeler er helt avgjørende for hvem det er som deltar og hvor mange som kommer for hver gang. Det er ildsjelene som drar de andre med seg og kan avgjøre om det kommer en enkeltperson eller en hel gruppe. Treningssgruppen og magedansen har vi hatt problemer med å holde gående som en flerkulturell arena. De blir gradvis fylt opp av etnisk norske kvinner som vil danse magedans, eller av studenter. Magedansen ble avlyst da det til slutt bare var etnisk norske kvinner igjen der. Til sammenligning har datakurset mest norske deltakere. Det er mest de eldre norske, og særlig ressurssterke eldre kvinner.<sup>71</sup>

Som vi ser i disse sitatene er det enkelte (små) forskjeller i ulike informanternes vurdering av hvor godt et tilbud har fungert som en fellesarena for minoriteter og majoriteter. Dette må imidlertid også knyttes til at informantene som her er

---

70. Informant fra Frivillighetssentralen.

71. Informant fra Frivillighetssentralen.



intervjuet har deltatt ved Frivillighetssentralens aktiviteter på ulike tidspunkt. Et tilbud kan med andre ord på ulike tidspunkt ha omfattet forskjellige deltakere.

En av informantene fremhever videre at det at et tilbud oppfattes å være målrettet mot minoritetskvinner, nettopp er en årsak til den høye deltakelsen. For kvinnegruppa fremheves særlig det kjønnssekskluderende ved denne gruppen som en forutsetning for manges deltakelse:

Vi forsøkte å få med flere norske kvinner. Det var jo 90 % innvandrerkvinner. Vi gjorde om navnet fra «Internasjonal kvinnegruppe» til bare «Kvinnegruppa». Men det var fortsatt vanskelig å få til. Norske kvinner går på mer organiserte ting, tror jeg. Kvinnegruppa handler nok mer om bare det å være en gruppe for kvinner, tror jeg. Ingen menn og helst ikke for mange barn. Det handler mer om å være et kvinnefelleskap, enn å være en gruppe for matlaging. For eksempel handler jo Nabokapsdagen også om matlaging, men denne blir jo mer offentlig og man må dessuten også prestere mer da. Kvinnegruppa er mer privat. Det viktige er at minoritetskvinnene opplever at tilbudet er «for dem».<sup>72</sup>

Tilbudene ved Frivillighetssentralen i Vitalitetssenteret omfatter med andre ord både målrettede tilbud mot minoritetene, og tilbud som skal omfatte både minoritet og majoritet og slik representere en felles sosial møteplass. Flere av tilbudene som omfatter minoritetskvinner fremheves av mange som de mest vellykkede. Særlig gjelder det Kvinnegruppa og Jentegruppa. For tilbud som omfatter både minoritet og majoritet har man i perioder også hatt stor deltakelse, men en utfordring har vært å klare å opprettholde tilbudet for *både* minoritet og majoritet. Det har en tendens til å bli enten det ene eller det andre etter hvert. Vi skal imidlertid gå over til enda et aspekt som fremheves av flere som en sentral faktor for å få til deltakelsen. I de fleste informantintervjuene trekker man nemlig frem formaliseringsaspektet knyttet til rekrutteringen. Dette aspektet synes imidlertid ikke kun gjelde rekruttering av minoritetskvinner, mens synes å være et mer generelt trekk ved flere minoritetsgruppers deltakelse.

### Lav formaliseringsgrad øker minoriteters deltakelse

Et gjennomgående tema i informantintervjuene er organisering av frivilligheten, og hvordan organisasjonsformen og måten et tilbud er organisert på synes å ha stor relevans for rekruttering og minoriteters deltakelse.

---

72. Informant fra Frivillighetssentralen.

Jeg har lært gjennom flere år som frivillig både på Frivillighetssentralen og i Djerv, at det er utrolig vanskelig med integrering. Det er relativt enkelt å få ungene til å møtes, men de voksne er langt vanskeligere. I rekrutteringsarbeidet så fungerer det å kontakte enkeltgrupper og personer direkte, og så håpe at disse trekker med seg andre og eventuelt også nye folk. Dette fungerer mye bedre enn generell info som for eksempel sendes via barna. Både vi og nye beboere med ulik bakgrunn er jo redde når vi skal møte nye folk. Det er en sosialt usikker situasjon å gå til. Vi er jo blant annet livredde for å si noe feil. Men vi må bare være ærlige, tror jeg. Det å komme alene til en gruppe er jo vanskelig for alle. Det er ikke enkelt å organisere flerkulturelle arenaer, fordi folk med ulik bakgrunn har forskjellig forhold til organisering. Det blir enten for mye eller for lite. Enkelte minoritetsgrupper er vanskeligere å organisere enn andre, og noen ganger må man heller bare forholde seg til enkeltpersoner og så får de dra de andre med seg. Det viktige er jo at det er kjekt og frivillig, ellers vil man jo ikke komme. Og med organisering, og folks ulike syn på dette, så fremstår det ikke alltid like kjekt og frivillig for ulike grupper.<sup>73</sup>

Når det gjelder formalisering er det med andre ord viktig å fremheve at forskjeller her ikke kun gjelder mellom minoriteter og majoritet, men vel så store variasjoner synes det å være mellom minoriteter med ulik landbakgrunn. Graden av organisering, om det er for mye eller for lite, synes videre å få betydning for hvem som vil delta og hvorvidt deltakelsen oppfattes som meningsfull eller eventuelt som for streng og ufrivillig. Måten den frivillige aktiviteten er organisert på fremheves med andre ord som noe med stor kulturell variasjon og som fungerer som en egen terskel for deltakelsen. En av informantene beskriver dette med et eksempel (og humor):

De afrikanske kvinnene i gruppa sier bare at vi får forholde oss til tid og organisering, for det vil ikke de ha like mye av. Hehehe. Og da er det jo ikke så enkelt å organisere en aktivitet for mange. Det vi gjør er å kontakte enkeltpersoner direkte, ved besøk eller på telefon, og så tar de kontakt videre til andre.

Her fremheves også et synspunkt om at det synes enklere å få med minoriteter gjennom Frivillighetssentralen, enn i de mer tradisjonelle foreningene. Det fremheves at frivilligheten synes mer genuin ved Frivillighetssentralen, enn i de tradisjonelle foreningene, og at dette har stor betydning for hvorvidt voksne

---

73. Informant fra Frivillighetssentralen.

minoriteter ønsker å delta.<sup>74</sup> Graden av formalisering kan med andre ord også knyttes til trivselen med å delta:

Det er fort at det kan bli sur stemning i frivillig arbeid, uansett hva slags aktivitet det er. Det kan liksom sette seg en negativ holdning og så sitter man bare og klager. Og det blir så en negativ spiral. Hvis man kommer som frivillig og bare møter negativ stemning, så vil man jo ikke være der frivillig. Og kanskje man også tenker at de som sitter der som frivillige er de dumme som ikke klarte å si nei, og så blir rekrutteringen mest knyttet til at man presser på folks dårlige samvittighet. Denne dårlige samvittigheten handler også om kultur og jeg tror den er mer kjent for nordmenn som har vokst opp i denne kulturen enn for de som har vokst opp i kulturer med annen type frivillighet. Mitt inntrykk er at det er en mer positiv frivillighetsholdning på Frivillighetssentralen, enn i eldre foreninger som i mange år har slitt med å få med foreldrene. Kanskje det er fordi Frivillighetssentralen rekrutterer flere som faktisk deltar frivillig og er motivert til det, mens man andre steder stiller opp fordi man er forelder og «må stille opp».<sup>75</sup>

De tradisjonelle foreningene i et nærmiljø er en organisasjonsform som ikke kun er veldig formalisert. Det er også en organisasjonsform som har eksistert i Norge i veldig mange generasjoner. Det er med andre ord både en del av grunnstrukturen i et sosialt nærmiljø og det er en fellesskapsform som sitter i ryggmargen til alle som har vokst opp i denne kulturen. Det kan derfor også være en arena som krever større kulturforståelse om vertslandet, sammenlignet med andre frivillige arenaer.

Et dilemma når det gjelder formalisering, er hvordan man skal tilrettelegge for å øke deltakelsen blant minoritetene. På den ene side vet man at grad av formalisering reduserer deltakelsen blant minoriteter. Og særlig reduserer det deltakelsen fra minoriteter med landbakgrunn som ikke er vant med denne formaliseringsgraden. Som på Frivillighetssentralen har man imøtekommet dette ved å tilrettelegge med tilbud som i liten grad er formalisert. Dette er en stor forskjell mellom for eksempel Djerv og Frivillighetssentralens ulike grupper. På den andre side, er det nettopp dette sosialiseringaspektet i formaliserte organisasjoner som i faglitteraturen fremheves som særlig verdifull i det nordiske foreningslivet. Det at ca 90 % av norske barn er innoen eller flere frivillige organisasjoner i sin barndom, gjør at foreningslivet utgjør en sentral sosialisering

---

74. For mer om somaliere i Norge, se Fangen (2008).

75. Informant fra Frivillighetssentralen.

ringsarena i tillegg til skolen (Ødegård 2007). I perspektivet om sosial kapital fra tradisjonen til Robert Putnam (2000) trekkes blant annet barne- og ungdomsorganisasjonene frem som særlig sentrale «skoler i demokrati». Nettopp det at barn inngår i dette nettverket av frivillige, formaliserte aktiviteter er et grunnleggende element i et samfunns produksjon av sosial tillit og fellesskapsfølelse. Når denne deltakelsen er såpass utbredt som i det norske samfunnet, vil virkningen av å stå utenfor kunne bli tilsvarende stor. Det er mange fordeler i et samfunn som har sterke tillitsstrukturer, men man må også ta høyde for at sterke tillitsstrukturer, og «bonding» innad, samtidig kan produsere mistillit for de som står utenfor. Dette understreker viktigheten med inkludering, men det medfører også flere dilemmaer. Hva skal man gjøre med terskler? Skal man redusere for eksempel organiseringsgraden, ansvaret og forpliktelsen for å lage et lavterskeltilbud der flere deltar, eller vil dét innebære at man kaster «barnet ut med badevannet» og mister selve den sosialiserende gevinsten ved aktiviteten? Som vi her har sett av intervjuene synes det å være delte meninger om dette i ulike foreninger på Møhlenpris. Mens flere i Djerv fremhever betydningen av forpliktet deltakelse og den sosialisering denne deltakelsesformen medfører, fremhever flere på Frivillighetssentralen den mer løse organisasjonsformen. I den sammenheng kan det kanskje også være relevant å minne om en annen forskjell mellom for eksempel Djerv og Frivillighetssentralen, nemlig at det er et flertall av menn i Djerv og et flertall av kvinner på Frivillighetssentralen.

Sammenhengen mellom formaliseringsgrad og kjønn trekkes opp av en av informantene:

Vi skjønner ikke hvorfor matgruppa fungerer så godt. Det er jo ikke organisert. Det er faktisk helt kaos. Mange av de som deltar leter imidlertid ofte etter «sjefen». De er visst vant til det, at det alltid er noen som organiserer. Vi har jo ikke mail-lister og lignende. Men jeg tror det fungerer nettopp fordi det er så løst organisert. Det er på et vis tilrettelagt, men likevel kaos. De må komme fordi de vil, men uten at det er så mye struktur. Det er også mulig at de da også tar mer ansvar selv. Jeg ser på det som en slags tilrettelagt kaos. Vi skulle hatt en modell for tilrettelagt kaos, men spørsmålet er da om vi ikke dermed hadde mislykkes dersom vi gjorde det om til en modell. Når det blir mer struktur så ekskluderes mange. Kanskje matgruppa fungerer fordi det er en form for dame-organisering. Internt i gruppa er det jo også ganske typisk at alle støtter nye forslag, og så blir det slik selv om ikke alle egentlig ikke ønsket det slik men var for høflige til å si fra. Hehe. Flatt og uformelt skal det være for at det skal fungere.

Det kan med andre ord være relevant å nevne det som regnes som en klisjé innen organisasjonsfaget og som knytter seg til sammenhengen mellom kjønn og organisasjonsform. Det vil si grad av hierarki og disiplin i en organisasjon som en mer eller mindre kvinnelig og mannlig form for organisering. Frivillighetssentralen er i så fall et godt eksempel på flat og løs organisering, vektlegging av det sosiale og med en deltakelse som først og fremst omfatter kvinner. I Djerv og i enda større grad i Nygaards Bataljon vektlegges i langt større grad aktivitetens betydning for disiplin, forbedring og selve det organiserte. Mens Nygaards Bataljon jo er en organisasjon kun for gutter, er menn i stort flertall i det minste på trener og lagledersiden i Djerv selv om det også er mange utøvende jenter og kvinner i klubben.

Vi skal imidlertid se at det finnes enkelte kulturelt relaterte utfordringer i de mer kvinnebaserte aktivitetene på Frivillighetssentralen.

### Kulturelle misforståelser og dilemmaer knyttet til inkludering gjennom frivillighet

Måten ulike frivillige aktiviteter er organisert, og måten man deltar på i frivillig arbeid, er svært varierende både innen ulike typer foreninger, men også i ulike kulturer og land. Foruten formaliseringsgrad, som synes å utgjøre en viktig terskel for mange minoriteters deltakelse i det norske foreningslivet, skal vi også belyse enkelte andre kulturelle misforståelser som synes å oppstå i frivillige organisasjoner i møtet mellom majoritet og minoritet.

Frivillighetssentraler fungerer som sagt først og fremst som et koordineringspunkt i et nærmiljø. Det gjør at ulike foreninger i nærmiljøet kan være involvert i arrangementen av et tilbud, slik at det kan være uklart hvilke foreninger og frivillige som står bak tiltaket. I form av å representere frivillighet kan det derfor være vanskelig å kartlegge aktivitetene ved en sentral, fordi noe av aktivitetene regnes som frivillig arbeid i regi av sentralen, mens andre jobber frivillig ved sentralen gjennom sin deltakelse i en medlemsforening. Frivillighetssentralen på Møhlenpris består av begge disse formene for frivillighet. De frivillige deltar enten gjennom de tradisjonelle foreningene som Sportsklubben Djerv eller Velforeningene, eller de deltar uten medlemskap direkte ved sentralen. Den første gruppen frivillige omtales av informantene i denne rapporten gjerne som «de lokale beboerne» eller «de lokale foreldrene». Den andre gruppen, og som utgjør en betydelig andel særlig ved denne frivillighetssentralen, er studenter. Dette er hovedsakelig unge jenter i begynnelsen av tyveårene som er studenter enten ved for eksempel Universitetet, Lærhøyskolen, Sosialhøyskolen

eller annet. Studentene kan enten selv være beboere i området og blant annet også ønske å delta mer i sitt lokalmiljø, eller de kan selv bo et helt annet sted i byen men oppsøker det som er frivillighetssentralen for Bergen sentrum med beliggenhet på Møhlenpris.

Universitetet i Bergen har omkring 15.000 studenter, og har som eneste by i landet universitets-campus beliggende midt i byen. Kunnskapssamfunnets ekspansjon i Norge er som sagt svært tydelig i dette boområdet, og det gis ofte som en hovedforklaring for årsaken til det dramatiske fallet i befolkning i årene 1965-80. På Marineholmen og vegg-i-vegg med Vitalitetssenteret er man nå også i ferd med å ferdigstille nybygget til BI. Fra og med høsten 2011 vil det med andre ord komme nye 1500 studenter som skal studere, og muligens også bo, i dette området. Diskusjonen omkring studentboliger i Bergen har vært debattert i flere tiår. Blokkene i Fantoft studentby ble reist for å huse studentene *utenfor* sentrum. I dag er det imidlertid svært få studenter som er bosatt på Fantoft og de fleste bor i sentrum. Dette har naturligvis hatt innvirkning på boområdene i sentrum, blant annet knyttet til den såkalte «hyblifisering» og til boligpriser. Dette ser man også på Møhlenpris. Gamle bygårder blir restaurert og inndelt i små enheter som leies ut til studenter. Alternativt ønsker studenter å kjøpe leilighet for å komme tidlig inn på boligmarkedet, og dette medfører at boligprisene (for særlig de minste leilighetene) stiger. Dette siste aspektet bidrar til gentrifiseringen av området. Endringer i den sosiale demografien i dette området er altså ikke kun at minoriteter er kommet inn i særlig de kommunalt eide kvartalene. Det innebærer videre at studentene er blitt en gradvis mer tilstedeværende gruppe i lokalmiljøet, noe som medfører både økt «hyblifisering» og sosial gjennomstrømning og også økte boligpriser på små selveierleiligheter.

Studentenes tilstedeværelse viser seg videre også i foreningslivet. Tydeligst er dette i Sportsklubben Djerv. For eksempel er damelaget, som spiller i 3. divisjon, nå et rent studentlag. Studentene i Djerv deltar både som spillere, men også til en viss grad som trenere og frivillige. Foruten Djerv er studentene også sterkt til stede ved Frivillighetssentralen. I følge informantene i denne rapporten er det delte meninger med henhold til fordeler og ulemper ved studentenes frivillige deltakelse i området. Mens noen vektlegger at det primært er studentene som drifter Frivillighetssentralen, mener andre at studentenes bidrag mer må ses som et supplement til det grunnleggende engasjementet fra foreldrene i nærmiljøet. En av informantene beskriver de frivillige ved sentralen som følger:

Mange frivillige har vært studenter, og er ikke foreldrene og de lokale beboerne i nærmiljøet. Det har ofte vært vanskelig å få med lokale foreldre, mens studentene har vi stor pågang fra. Når det gjelder aktiviteter rettet mot barn, kan det imidlertid derfor være problematisk dersom det kommer mange barn og ingen foreldre. Da sitter unge, frivillige studenter der igjen med ansvar for veldig mange barn. Det er mer utfordrende å drive en frivillighetssentral i byen enn i mindre urbane lokalsamfunn. Vi mottar telefoner fra hele byen. Men for mange av våre frivillige er ikke den lokale forankringen så sterk. Mange av våre frivillige er studenter uten lokalkunnskap. Det er også stor utskiftning blant studentene. Det er studentene som driver mye av frivilligheten på Møhlenpris, ikke foreldrene. Det er mange tålmodige studenter, og foreldre som forventer at det skjer aktiviteter uten at de selv stiller opp. (...) Det er nok først og fremst idealisme som motiverer studentene, men noen tenker nok også på CVen sin. Vi skriver for eksempel attester. For en lærerstudent kan det være nyttig å ha drevet med for eksempel leksehjelp på frivillig basis. Studentene har også blitt mer bevisst på betydningen av altruisme, både for sin egen karriere og med tanke på sosialt nettverk, egen trivsel og helse. De kan derfor ofte komme med konkrete innspill for hva de ønsker å bidra med og ikke. Det kan for eksempel være å ha samtaler med eldre, men så er det kanskje ikke så lett å finne frivillige til de eldre som er litt vanskelige.<sup>76</sup>

Denne informanten mener med andre ord at det først og fremst er studenter som driver frivilligheten ved sentralen på Møhlenpris, og mener også at tilbudet tidvis har vært så godt, at det nærmest har blitt en forventning fra foreldre i nærmiljøet. Denne informanten tolker også den store tilgangen på frivillig arbeid ved sentralen, og da særlig pågangen fra studentene, som del av studentenes økte bevissthet omkring eget utbytte ved frivillig arbeid, både i form av karriere og bygging av CV,<sup>77</sup> men også i form av helse og trivsel. Dette siste aspektet er for øvrig i tråd med nyere helse- og frivillighetsforskning som vektlegger det helseforebyggende ved sosial inkludering gjennom blant annet frivillighet.<sup>78</sup>

Når temaet er inkludering, er det et dilemma som raskt dukker opp i flere av intervjuene. Dilemmaet omhandler hvilken rolle man har i det frivillige arbeidet og hvorvidt man er *deltaker* og utøver av frivillighet, eller i større grad en *bruker* og mottaker av andres frivillighet. En av informantene beskriver dette

76. Jfr. informant fra Frivillighetssentralen.

77. Bevisstheten omkring betydningen av frivillig arbeid i karrierebygging og til CVen, trekkes for øvrig også frem som en nyere tendens av Sivesind og Wollebæk (2011).

78. Se for eksempel Loga 2010.

dilemmaet og peker samtidig på utfordringer som kan oppstå i kjølvannet av slike roller:

Det kan være vanskelig å skille mellom ulike former for frivillighet, mellom brukere og deltakere. Det er små forskjeller. Når man deltar på frivillighetssentralen kan man bevege seg mellom disse ulike rollene. For eksempel i kvinnegruppa er det små forskjeller mellom frivillige brukere og deltakere. Minoritetskvinner kan først ha kommet på aktiviteten som deltaker, men blir gradvis en frivillig.<sup>79</sup>

De ulike rollene som henholdsvis bruker eller deltaker synes videre å medføre også kulturelle misforståelser. I en aktiv deltakerrolle vil man for eksempel representere en ressurs som bidrar med sitt overskudd inn i lokalsamfunnet. Det motsatte kan imidlertid bli tilfelle når det gjelder brukerrollen. Da kan en person som inviteres inn for å bidra med sine ressurser, tvert imot bli møtt med en oppfattelse fra andre om at hun ses som en passiv mottaker og trengende. Dette dilemmaet og balansegangen synes å gå igjen i flere episoder som informantene beskriver. En av informantene forklarer dette i tilknytning vanskelighetene med å forklare norsk frivillighetskultur og særlig i grensen mellom stat og frivillighet:

Overfor enkelte minoritetsgrupper er det vanskelig å formidle hva en frivillighetssentral er. Noen har vanskelig for å skille mellom den norske stat og vår frivillighetssentral. Nå er jo noen av frivillighetssentralene riktignok kommunale, så det er kanskje ikke så rart, men slike sentraler har langt mer midler enn oss.<sup>80</sup>

Flere av informantene beskriver ubehagelige situasjoner som kan oppstå ved en slik misforståelse. Dette kan for eksempel være at de frivillige, unge studentene blir oppfattet som noe lignende NAV, det vil si et offentlig kontor som jobber med et statlig integreringstiltak. Dette er en oppfattelse som kan virke støtende på studentene og andre som bidrar med sin fritid og sin frivillige arbeidskraft for å øke inkluderingen av minoriteter og for å gjøre en innsats for å bedre lokalsamfunnet. De frivillige blir sett som ledere som har en jobb med å integrere på vegne av den norske stat, eventuelt blir de ansett som kursledere som driver en form for integreringsskole der minoritetene for eksempel skal lære å lage norsk mat. De frivillige kan i slike sammenhenger i første omgang rette frustra-

---

79. Jfr. informant fra Frivillighetssentralen.

80. Jfr. informant fra Frivillighetssentralen.



sjon mot enkelte minoriteter, fordi de misforstår og for eksempel deltar først og fremst fordi det serveres gratis middag. I neste omgang kan de frivillige rette sin frustrasjon mot myndighetene og oppleve at ansvaret for integreringen blir lagt på deres frivillige skuldre.

Denne samme forståelsen og bildet av Frivillighetssentralen som et offentlig kontor kan tilsvarende vekke like ubehagelige følelser hos minoritetene. Ikke bare kan de oppfatte at de blir redusert til passive objekter for statlig integrering gjennom for eksempel matlaging. I tillegg vektlegges det på sentralen at minoritetene skal bidra med frivillig arbeid, og de kan så spørre seg om det blir akkrevd at de skal jobbe gratis for myndighetene. Problemet for minoriteter synes enten å handle om en uverdlig rolle som tilbys, eller en kulturell misforståelse knyttet til hensikten med frivillig arbeid. Det første problemet handler om at minoriteter kan bli plassert i en passiv og trengende rolle. Enten som en forlengelse av velferdssystemet der minoriteter tolker sin deltakelse som del av et statlig integreringstiltak. Den passive og trengende posisjonen kan imidlertid også være formidlet gjennom de andre frivillige deltakerne. Det kan for eksempel være velmenende studenter som deltar ved Frivillighetssentralen der de omfavner innvandrere nærmest som sitt personlige humanitære prosjekt. Det at Frivillighetssentralen på Møhlenpris i stor grad omfatter studenter, og det at enkelte av disse også ser på sitt frivillige arbeid som en slags praksis i sosialt arbeid som kan føres opp på en CV, kan også bidra til å forsterke innvanderens opplevelse av å være et humanitært prosjekt.

For minoriteter kan med andre ord meningen med det frivillige arbeidet bli vanskelig å oversette og forstå. Dette gjelder også det økonomiske aspektet. Krever den (rike) norske stat at minoriteter skal jobbe gratis? Hvorfor kan man ikke få lønn for matlagingen, og er ikke nettopp deltakelse i arbeidslivet det som signaliserer god versus dårlig integrering? For minoriteter kan det også være vanskelig å forstå hvorfor man skulle prioritere deltakelse ved for eksempel Frivillighetssentralen fremfor samvær med familien, og hvorvidt den frivillige deltakelsen også skal gå på bekostning av betalt arbeid. En av informantene utdyper slike dilemmaer og misforståelser:

Det er veldig vanskelig å formidle norske frivillighetskultur. Noen minoriteter kommer for eksempel som om de skal på fritidsklubb. De forholder seg til en leder som skal fortelle dem hva de skal gjøre. Vi jobbet lenge med kvinnene for å forsøke å få dem til å forstå at vi ikke var ledere. (...) På matlagingen var det en periode veldig mange som kom og da innførte vi en symbolsk betaling av 20

kr. gangen. Uten avgift kan det bli veldig uforpliktende. Det kan for eksempel medføre at man melder seg på flere arrangement for så å ikke stille opp. Her på Møhlenpris er det særlig det somaliske miljøet som har drevet matlagingen. Disse forstod godt at det ikke var staten som stod bak tilbudet. Men senere kom det flere med annen landbakgrunn og disse forsto ikke hvor finansieringen kom fra.<sup>81</sup>

Denne samme informanten mener at utfordringer knyttet til det å skulle øke deltakelsen blant minoriteter ofte er knyttet til slike misforståelser. Hovedutfordringen er å kunne gi et tilbud ved frivillighetssentralen som ivaretar et perspektiv om at minoriteten representerer en ressurs. Hun utdyper utfordringer knyttet til rekruttering av frivillige utover studentene:

Det er vanskelig å få med både minoritetsforeldre og majoritetsforeldre. Begge disse gruppene er vanskelig å inkludere, om enn kanskje av litt ulike grunner. Men minoritetene må i større grad rekrutteres ut fra en interesse de har og fordi de representerer en ressurs. Ikke bare for den godes sak. Man må møte minoritetene ikke som et problem, men som en ressurs.»<sup>82</sup>

En annen informant nevner også at rekrutteringsproblemer kan handle om slike misforståelser, og også at problemene med å skape *felles* møteplasser for både minoritet og majoritet er knyttet til det samme:

Jeg må bare få understreke at vi misforstår hverandre enormt mye. Men det gjør også at jeg lærer mye. Det at integrering er så enormt vanskelig øker også motivasjonen min. Vi blir selvsagt veldig avhengig av ildsjeler med stor motivasjon. Jeg tror generelt det er viktig at man kun gjør frivillig arbeid som man mestrer, hvis ikke blir man utbrent.<sup>83</sup>

Det kulturelle aspektet, og misforståelser i tolkning av frivillig arbeid, utdypes av en annen frivillig med østeuropeisk bakgrunn:

Det sies at innvandrere ikke deltar i frivilligheten. Men kulturforskjellene ligger i måten vi deltar på i frivilligheten. Det er den organiserte frivilligheten som er forskjellig. I mitt hjemland for eksempel bygger man hus sammen når noen har behov. Men vi deltar ikke like organisert. Man må derfor tenke alternativt når man skal nærme seg innvandrere. Man må be om hjelp og se at dem man hen-

---

81. Jfr. informant fra Frivillighetssentralen.

82. Jfr. informant ved Frivillighetssentralen.

83. Jfr. informant ved Frivillighetssentralen.

vender seg til for å få hjelp, er en ressurs. Ikke bare at de er et problem, at det er vi som skal hjelpe dem. Man må heller be om deres frivillige arbeid og hjelp. Man får en kulturforskjell som omhandler giver og mottaker. Innvandrene blir mottakere. Jeg tror mange føler de enten må velge å bli norske eller å beholde sin identitet. Dette er i seg selv en terskel. Hvorfor ikke fokusere mer på innvandrenes egne organisasjoner? De fungerer like godt som integreringsarenaer. Hvorfor skal man gå på fotballaget dersom man ikke føler seg vel med det? Hva om man ikke er interessert i sport, skal man likevel måtte delta?<sup>84</sup>

Dette sitatet oppsummerer det som synes å være en hovedutfordring når det gjelder å se frivilligheten som integreringsarena. Det medfører en sammenblanding av rollene som deltaker og mottaker, og denne rolleforvirringen omhandler blant annet en maktasymmetri som lett kan skape frustrasjon og også følelsesmessige provokasjoner. Frivillig arbeid er på den ene side et overskuddsfenomen som gis av en ressurssterk person. Mottakeren vil tilsvarende bli stilt i en passiv mottakerposisjon. Mottakerposisjonen kan med andre ord produsere passivitet og en uverdigg opplevelse, enten stilt overfor en «stor og mektig stat» eller overfor en velmenende enkeltperson med behov for et humanitært prosjekt. Disse kulturelle misforståelsene er genuine utfordringer som ikke enkelt lar seg fjerne. Det viktige vil imidlertid måtte være å være oppmerksom på slike dilemmaer som kan oppstå, og å vite at bruken av frivillig sektor som inkluderingsarena nettopp reiser slike kulturelle utfordringer og misforståelser knyttet til den særegne, norske deltakelsesformen og til den potensielle maktasymmetrien som befinner seg mellom en giver og mottaker av gode intensjoner.

### Størst behov for tilrettelegging rettet mot ungdom

Et gjennomgangstema i flere av intervjuene er bekymringer knyttet til ungdomstilbudene. Dette er en bekymring som deles av flere foreldre, og det er også et tema ansatte ved kulturkontoret er oppmerksom på. Bekymringene må blant annet knyttes til det store rusmiljøet som finnes i dette nærmiljøet.

Flere av informantene knytter behovet for tilbud til ungdom som en strategi for å forhindre at nærmiljøets ungdommer trekkes mot rusmiljøet. Denne bekymringen omhandler ikke primært minoritetsungdom, men er en bekymring som har eksistert i dette lokalsamfunnet i lang tid. Minoritetsungdom er imidlertid likevel et tema, fordi det er en gruppe man ikke alltid klarer å nå og inkludere

84. Jfr. informant ved Frivillighetssentralen.

i det tradisjonelle foreningslivet. Utfordringen synes å være å komme opp med initiativ som treffer og engasjerer ungdomsgruppen, både majoritetsungdom og minoritet. Det er primært gutter bekymringen er knyttet til. Ved Frivillighetssentralen jobber man med å lage tilbud til ungdom og «Jentegruppa» er et av tiltakene som løftes frem som spesielt vellykket fordi den når mange minoritetsjenter.

Når det gjelder bekymringer knyttet mot guttene, må dette muligens knyttes til erfaringen man har med New Page sitt arbeid i dette nærmiljøet. Informantene fremhever New Page som svært viktig for området, nettopp fordi det finnes et behov mot denne gruppen i lokalmiljøet. Ettersom New Page mistet sin kontrakt med barnevernet i en anbudskonkurranse i 2010 er oppfølgingen omkring denne ungdomsgruppen blitt enda mindre enn før. I følge Levekårsundersøkelsen 2008 er det i dette boligområdet dobbelt så mange barnevernssaker som gjennomsnittet for Bergen. Informantenes bekymringer for utenforskap som følge av manglende oppfølging fra utsatte familier har med andre ord en støtte i levekårsstatistikken. Blant familiene som er dårlig stilt i dagens Norge, er minoritetsfamilier overrepresentert. Informantene trekker imidlertid også frem at man har problemer med å finne aktiviteter som engasjerer enkelte eldre minoriteter. Tilbudene som finnes gjennom de tradisjonelle foreningene som SK Djerv representerer høyere terskler enn for eksempel «Jentegruppa» ved Frivillighetssentralen. Flere fremhever derfor behovet for en fritidsklubb, det vil si en flerkulturell oppholdsplass som verken koster noe og som heller ikke krever et spesielt talent eller aktive foreldre.

Synspunkter på behovet for fritidsklubb synes delt mellom ulike grupper. Majoritetsforeldre trekker frem en erfaring gjennom New Page som var uheldig, men fremhever imidlertid også at mange minoritetsungdom selv etterlyser tilbud som minner om en fritidsklubb. Til slutt er det også ansatte ved kulturkontoret som synes bevisst ungdommenes eget ønske om fritidsklubb, men som avviser at dette er en ønsket politikk fra kommunens side. Først skal vi imidlertid belyse noe av bakgrunnen for foreldres bekymring og som av flere knyttes til behovet New Page dekket, men som ikke lenger finnes.

Stiftelsen New Page ble etablert av Marco Elsafadi i 2002 og er et tilbud om individuell oppfølging til utsatt ungdom i alderen 13 til 20 år. Organisasjonen ble etablert i Bergen, men har senere utvidet sitt tilbud med filialer i flere byer. New Page definerer sin aktivitet som å fremme ungdommenes sosiale kompetanse, og dermed deres sosiale integrasjon i skolen, i nærmiljøet, i fritidsaktiviteter og i arbeidslivet. Gjennom kontakt med skole og barnevern, skaper New Page en individuell oppfølging ved å knytte nære relasjoner mellom rollemodeller for ungdommene, eller såkalte «stifinnere» (ungdomsarbeidere)

og ungdom. Det man jobber mot er blant annet å veilede ungdom inn i sunne miljøer og fritidsaktiviteter.<sup>85</sup> Elsafadi er kjent i Bergen som basketballspiller på Ulriken Eagles. Han har bakgrunn som palestinsk flyktning og begrunner sitt engasjement for ungdom og inkludering med sin egen erfaring med å ha blitt inkludert i sitt eget nærmiljø. Hovedvekten av de involverte i New Page, både ungdommene og de ansatte har minoritetsbakgrunn.

«Førstemann til Møhlen 2008» var et prosjekt i regi av New Page som ble holdt på Vitalitetssenteret og var et samarbeidsprosjekt mellom Sportsklubben Djerv, prosjektet Storbyidrett og New Page. Tiltaket var finansiert som ruseforebyggende arbeid og var rettet mot risikoutsatt ungdom. Målet var å lage nye arenaer hvor ungdom kunne drive med positive aktiviteter og bygge positive vennenettverk. Prosjektet mottok imidlertid kritikk fra lokale foreldre og ble dermed avvirket. Kritikken omhandlet ikke selve prosjektet som man mente det var behov for, men snarere lokaliseringen av det på Vitalitetssenteret. I følge informantene fungerte arrangementet som en «magnet for problemungdom» som ikke deltok i aktivitetene, men som oppholdt seg på utsiden av lokalet. Det er denne erfaringen som trekkes frem av informanter når temaet er minoriteters etterlysning av en fritidsklubb. Det synes å være en utbredt skepsis blant enkelte lokale beboere om at en fritidsklubb også kan ha den effekt at det tiltrekker seg problemungdom.

En av informantene med ansettelse ved kulturkontoret svarte dette vedrørende fritidsklubb:

Tanken med Vitalitetssenteret er at brukerne av huset skal komme på en aktivitet for så å gå igjen. Vi har gjort forsøk tidligere med Fritidsklubb, men det fungerer ikke. Vi har prøvd fritidsklubb MYE. Det fungerte mer da det var på det tidligere bydelshuset i husmorskolens lokaler for 20 år siden. Nå vektlegger vi heller å holde kurs. Vi tror fritidsklubb antageligvis er litt utgått på dato. Tanken nå er heller å tilrettelegge for smågrupper og for lån av rom og utstyr. Ellers driver vi jo også 1880 som er et ungdomstilbud med blant annet café.<sup>86</sup>

Spørsmål knyttet til det å tilby et lavterskeltilbud til utsatt ungdom opptar de fleste i dette nærmiljøet.<sup>87</sup> Tersklene som belyses av informantene når det gjelder å engasjere minoritetsungdom er knyttet først og fremst til økonomi og fordreldeltakelsen. Som vi har belyst tidligere har særlig SK Djerv jobbet med å

85. New Pages metodehefte for individuell oppfølging (Espelid 2009: 5).

86. Jfr. kommunalt ansatt ved kulturkontoret

87. For mer om temaet fritidsklubb og minoriteter, se Øia & Vestel (2007 og Kavli (2007).

mobilisere unge gutter og tilrettelagt både økonomisk ved å tilby lav kontingent og treningsutstyr, samt gjennom sin informasjons-DVD rettet mot foreldre. Et annet tema som også kan dukke opp er lavterskel knyttet til prestasjon og talent. En av informantene fra Djerv fremhevet en forskjell mellom majoritetsungdom og minoritet knyttet til fritidsaktivitetens formål med å utvikle et talent. Foreningene er ofte knyttet til foredling av talent innen for eksempel idrett eller musikk, men i tilfeller der man har ungdom som ikke ønsker disse aktivitetene så mangler man et tilbud. Det er i denne sammenheng spørsmålet om fritidsklubb gjerne dukker opp. Det er behov for flerkulturelle møteplasser der ungdom kan oppholde seg på fritiden gjennom å danne og bygge vennettsverk, uten at dette nødvendigvis krever et musikk talent eller den fysiske mestringen og motorikken som kreves i fotball. I SK Djerv synes man med andre ord å være bevisst den viktige funksjonen klubben spiller som en slik flerkulturell arena, men man er også bekymret for de ungdommene man ikke når på grunn av terskler som både kan handle om økonomiske forhold, manglende oppfølging og vilje fra foreldre, samt også terskler knyttet til mestring.

Den samme bekymringen knyttet til mestring og foredling av talent, synes imidlertid ikke å være like fremtredende ved kulturkontoret. Der fremheves derimot det høye aktivitetsnivået hos særlig minoritetsungdom:

Vi ser på Vitalitetssenteret som en stor suksess. For eksempel er det her unge somaliske barn som drifter sine egne aktiviteter på en imponerende måte. Slik oppstår tillit til andre voksne og beboere i eget nærmiljø(...). På skolen jobber de aktivt med integreringsspørsmål. Vi drifter primært huset, gir driftsmidler til utstyr, pluss noe stimulering av enkelte aktiviteter. Vi tilrettelegger, men vi gjør ikke mer konkret for å påvirke. De unge må komme med et ønske og så gir vi et tilbud. Vi er veldig opptatt av at det er lavterskel.<sup>88</sup>

Kommunens tilrettelagt aktiviteter for blant annet ungdom finnes også på ungdomshuset i sentrum kalt «1880» og på Bergen Internasjonale Kultursenter (BIKS) som ligger ved Bryggen på andre siden av sentrum. Her finner man også prosjektet «2gether», som er rettet direkte mot minoritetsungdom. BIKS huser omkring 70 ulike minoritetsforeninger.<sup>89</sup> 2gether er med andre ord et ungdomsprosjekt knyttet til Frivillighetssentralen i Vitalitetssenteret, men som

---

88. Jfr. kommunalt ansatt ved kulturkontoret.

89. For en studie som belyser minoritetsforeningene ved Bergen internasjonale kultursenter (BIKS) og i hvilken grad de har kontaktflater til andre foreninger eller offentlig myndigheter, se Melve (2002). Denne er også belyst i kortversjon i Loga & Hagelund (2009).

primært har sine aktiviteter på BIKS. 2gether er et koordineringsprosjekt som søker å knytte minoritetsungdom til fritidsaktiviteter og som søker å bygge bro mellom majoritet- og minoritetsungdom. Det er med andre ord både et koordineringspunkt som formidler informasjon til særlig minoritetsungdom og det er et tiltak med egne arrangementer. 2gether formidler således også samarbeid med de større tradisjonelle ungdomsforeningene i Bergen, samarbeid med minoritetsforeningene og med andre større frivillige organisasjoner som jobber med integrering i Norge. Eksempler på dette er Way Forward som er et integreringsprosjekt som blant annet foretar oppsøkende samtaler med foreldre knyttet til minoritetsjenters deltakelse i foreningslivet. 2gether samarbeider også med foreninger som Hordaland ungdomsråd, Redd Barna, Røde Kors og Utekontakten når det gjelder å formidle fritidsaktiviteter for særlig minoritetsungdom. Det samme gjelder New Page og prosjektet V13 som begge omfatter spesielt utsatt ungdom med tilknytning til barnevernet. Ettersom 2gethers kontorlokaler er på BIKS, finner man her flere ungdomsaktiviteter enn i lokalmiljøet på Møhlenpris. Dette er med andre ord tilbud og aktiviteter som ikke finnes i dette lokalmiljøet. Det er dermed ikke eksempler på temaet for denne rapporten, nemlig inkludering i nærmiljø.

Mens tilbudet «Jentegrappa» holdes på Vitalitetssenteret og er et tilbud for unge minoritetsjenter, synes det dermed ikke å være et tilsvarende tilbud til unge guttene i nærmiljøet på Møhlenpris. Prosjektet 2gether beskrives slik av en av informantene:

2gether retter seg mot ungdomsgrupper, mens Frivillighetssentralen har tilbud mot flere grupper. Fra 2007 får 2gether finansiering fra MOKS og kulturkontoret i kommunen. Det er en fast ansatt, to stk i 80 %, pluss timebetalte ungdommer/ rollemodeller. 2gether har vært engasjert i ulike prosjekter på Vitalitetssenteret, blant annet en jentegruppe i samarbeid med skolen, styrketrening og magedans. Noen av prosjektene er arenaer for minoriteter, mens andre prosjekter er for både majoritet og minoritet.<sup>90</sup>

Et annet prosjekt som nevnes av enkelte informanter som eksempel på en vellykket flerkulturell arena er prosjektet «Fargespill». Dette er et prosjekt som ikke har sin tilknytning eller utspring fra Vitalitetssenteret, men er derimot knyttet til Nygård skole. Det vil si på skolen for blant annet språkopplæring av minoriteter. Fargespill oppstod i 2004 gjennom en musikk- og danseoppset-

90. Jfr. informant fra 2gether.

ning på Festspillene og ble i 2008 etablert som et fast fireårig prosjekt i Bergen Kommune. Prosjektet har et svært vidt aldersspekter, og må av den grunn også tas med som et tilbud og en flerkulturell arena for minoritetsungdom som bor i nærmiljøet omkring Møhlenpris. Bak prosjektet står sentrale aktører fra det kulturelle feltet på Vestlandet. Dette er musiker Ole Hamre, sanger og pedagog Sissel Saue og koreograf Hilde Sol Erdal. I samarbeid med Nygård skole er Fargespill primært en oppsetning med omkring 70 barn og unge med bakgrunn fra over 20 ulike nasjoner. Prosjektet er med andre ord ingen forening i et nærmiljø, men heller et prosjekt for Bergen by rettet mot hele minoritetsbefolkningen. Det fremmes som en «integreringsfilosofi» for å forene ulike og likeverdige kulturelle uttrykk. Det presenteres også som en integreringsmodell for Bergen kommune som tenkes brukt i asylmottak, kulturskoler og kulturforetak i nærmiljøet. Det finnes imidlertid ikke datagrunnlag i denne rapporten for å kunne si noe om hvordan Fargespill fungerer med tanke på inkludering i nærmiljø.

Til slutt må Møllarens Filmklubb nevnes som et nytt tiltak som også er tiltenkt å kunne representere en flerkulturell møteplass for særlig ungdom med flerkulturell bakgrunn. Klubben, som holdes på Vitalitetssenteret, er nyetablert i 2010. Det er et samarbeidsprosjekt mellom Frivillighetssentralen, Ressurs-senteret Batteriet i Kirkens Bymisjon og kommunen og nærmiljøprosjektet på Møhlenpris og oppstod som idé på Nabadagen. Det er for tidlig å si hvordan dette prosjektet fungerer som integreringsarena i nærmiljøet for ungdom.

Som man ser av disse tilbudene er kommunen svært bevisst behovet rettet mot ungdom generelt og minoritetsungdom spesielt. Det er tilrettelagt med tilskudd og enkelte stillinger til flere integrerende arenaer og brobyggingstiltak. Denne rapporten er ikke omfattende nok til å kunne gi en evaluering for hvert av prosjektene, ei heller kunne fremheve hva som virker og hva som ikke virker. Det rapporten imidlertid kan formidle er at informantene som her er intervjuet fremhever at behovene er størst når det gjelder å utforme fungerende tilbud for ungdom. Hvorvidt dette avspeiler et reelt behov, om det i større grad handler om en bekymring, eller om det også handler om at tilbudene som finnes ikke treffer sin målgruppe – er det imidlertid ikke et grunnlag her for å konkludere i forhold til. Mye tyder på at det gjøres mange forsøk og tiltak, men at man famler litt i blinde for å finne en metode som fungerer. Et sitat fra en av informantene med tilknytning til 2gether og BIKS kan muligens signalisere nettopp dette:

Det gis veldig mye midler til integrering uten at man helt vet hva man skal gjøre og hvordan.



Ulike informanter kan således argumentere for at nettopp deres forening har funnet den rette metoden som fungerer overfor ungdommer generelt, men også minoritetsungdommers deltakelse, og samtidig vise til at andre foreningers metoder eller ulike kommunale initiativ ikke fungerer. Det finnes også delte meninger om hva som skal regnes som suksess og ei. For eksempel kan «Fargespill» og «2gether» fremheves som prosjekter som klarer å engasjere minoritetsungdom. Argumenter imot kan imidlertid være at disse prosjektene i for liten grad er forankret i et lokalsamfunn og i stedet blir arenaer kun for minoritetene i tilknytning til minoritetsskolen Nygård eller Bergen Internasjonale Kultursenter (BIKS). Det eksisterer med andre ord delte meninger om hvorvidt integreringen primært bør skje gjennom majoritetsarenaene lokalt, eller om man i Bergen i større grad har behov for å styrke minoritetsarenaer. Det sistnevnte, en styrking og «empowerment» av minoritetenes egne foreninger, er for eksempel hva man har vektlagt å gjøre med Groruddalssatsningen (Ødegård 2010).

Dette er et tema som også aktualiserer en annen flerkulturell arena i dette området, nemlig trossamfunnene.

## Trossamfunn og den religiøse dimensjonen

Det er ikke kun den religiøse dimensjonen som skiller de tre trossamfunnene som har aktiviteter i dette nærmiljøet. De er også svært ulike når det kommer til tilbud, omfang og engasjement. Det må imidlertid først understrekes at datamateriale i denne rapporten er begrenset når det gjelder å gi et korrekt og godt bilde av aktivitetene i trossamfunnene ettersom fokuset i denne rapporten primært har vært de frivillige foreningene. De fleste informantene synes å ha svært lite kjennskap til trossamfunnene. Man vet at de finnes i området, og mange refererer til dem som en møteplass man *tror* kan være sentral for mange minoritetsgrupper, men trossamfunnene synes likevel utenfor det foreningslivet som informanter fra majoritetsorganisasjoner, som foreldre og involverte på Frivillighetssentralen, ellers har godt innblikk i. Den vanligste responsen fra informantene vedrørende trossamfunnene har dermed vært at man vet lite. På spørsmål om hva man vet om deltakelsen i trossamfunn versus i foreningslivet i nærmiljøet for øvrig er svar oftest som dette:

Vi har lite kontakt med trossamfunnene. Vi hadde noe kontakt i forbindelse med valget, tror jeg. Jeg vet generelt lite om trossamfunnene her og vi har veldig lite kontakt.<sup>91</sup>

91. Ungdomsarbeidet som jobber med minoritetsungdom.

Den religiøse dimensjonen dukker imidlertid opp som tema hos flere av informantene som erfaringer i foreningene de har vært aktive i. Først og fremst handler dette om ønsket om å bli mer bevisst hvordan tradisjoner innen ulike religioner kan fungere som terskler, fordi man ikke er bevisst slike elementer. Dette gjelder særlig matserveringen, men også spørsmål knyttet til religiøse plagg blir diskutert. I Djerv har man diskutert internt enkelte episoder som for eksempel omhandler bruk av religiøse plagg som hijab. En av laglederne omtaler dette slik:

Vi ønsker ikke å lage kjønnssegregerte tilbud i klubben. Jeg ville syns det var trist om jeg som mann ikke kunne være lagleder for et jentelag. Når det kommer jenter som helst vil spille med sidt skjørt eller hijab, så vil jo ikke jeg nekte dem det. Men det kan tenkes det går ut over spilletiden, fordi spilleren blir hemmet av å spille i skjørt. Det er ikke særlig praktisk.<sup>92</sup>

Ved Frivillighetssentralen har man som sagt de siste par årene jobbet med å lage en flerkulturell kokebok som avspeiler både det flerkulturelle bomiljøet i området og ulike innvandrergupper. I forbindelse med dette arbeidet beskriver en av initiativtakerne hvordan man lett kan glemme å ta hensyn til religiøse aspekt og hvordan man slik fort kan gjøre tabber som bidrar til ekskludering:

Da vi jobbet med kokeboka så klarte vi jo først å sette inn et flott bilde av en svinerull på forsiden av boka! Hehe. Og da ble jo hele boka plutselig haram for mange av dem som var med. Vi endret det selvsagt. Vi gjør ofte slike feil og da ekskluderer vi noen. Vi må ha denne kunnskapen for ikke å ekskludere noen i utgangspunktet».<sup>93</sup>

Selv om man er bevisst mulige terskler og ekskluderingsmekanismer knyttet til det religiøse i Djerv, fremstår det som at man har gått noe lengre på Frivillighetssentralen for å tilrettelegge for slike kulturelle variasjoner. I Djerv synes det som om flere for eksempel er skeptisk til å lage tilbud knyttet til kjønnssegregering, mens dette har man tilrettelagt for ved flere av tilbudene på Frivillighetssentralen. Her vektlegger man i større grad at slik tilrettelegging er «helt nødvendig» for å få til deltakelse for enkelte av minoritetskvinnene. I idrettsklubben, og det må her igjen understrekes at et flertall av laglederne og

---

92. Lagleder for aldersaldersbestemt jentelag.

93. Frivillig ved Frivillighetssentralen og initiativtaker til kokeboken «Liv og røre».

trenerne i klubben er menn, ønsker man i større grad å overskride slike religiøse og kulturelle terskler som knytter seg til kjønn.

Som sagt synes informantene å ha lite innsikt i aktiviteter i trossamfunn i området. Trossamfunn er imidlertid også en arena i sivilsamfunnet, og når det gjelder minoriteter fra enkelte land, er dette en arena som er svært sentral. Selv om denne rapporten ikke omfatter informantintervjuer fra trossamfunnene, skal vi likevel se litt nærmere på omfanget av aktivitetene i de tre trossamfunnene som her er aktuelle. Dette er først det protestantiske trossamfunnet, og som fra gammelt av har vært knyttet til de to kirkene Johanneskirken på Nygårdshøyden og St. Jacobs kirke på Nedre Nygård.<sup>94</sup> Videre omfatter det et muslimsk trossamfunn i Jekteviken som kalles Bergen Moské. Det katolske trossamfunnet som ligger i dette området er det desidert største, blant annet fordi det dekker hele Hordaland og Sogn og Fjordane. Omfanget på det katolske trossamfunnet gjør at dette kan fungere som en svært sentral sosial arena for enkelte minoriteter i dette området, men også en viktig flerkulturell og integrerende arena for mange minoriteter fra flere land.

Det protestantiske trossamfunnet Domkirken menighet omfatter fem kirker i Bergen sentrum. Disse er Domkirken i Bergen, Mariakirken, Korskirken, St. Jakobs kirke<sup>95</sup> og Johanneskirken. De to sistnevnte er plassert i området som denne rapporten dekker og de har vært de gjeldende trossamfunnene i området i mer eller mindre hundre år. Johanneskirken ble bygget i 1894 og har 1250 sitteplasser. St. Jakobs kirke, som ofte omtales som arbeiderkirken, ble bygget i 1921 for å møte den store befolkningsveksten på nedre del av Nygård omkring 1920. St. Jakobs kirke har 550 sitteplasser. Plassmangel i byens katolske kirke, St. Paul, har gjort at den katolske menigheten har inngått en leieavtale med Bergen kirkelige fellesråd vedrørende bruk av St. Jacobs kirke. Det har de siste årene blitt foretatt ny opptelling av antall medlemmer i hele den norske kirke. Det foreligger dermed ingen gode medlemstall om omfanget av deltakelsen i både den store menigheten og aktivitetene knyttet til de to protestantiske kirkene. Det foreligger tall knyttet til seremonier som dåp og vielser, samt om deltakelse på gudstjenester. Disse tallene vitner imidlertid om den generelle deltakelsen i de protestantiske trossamfunnene i Norge. Det vil si at det er en lav deltakelse i «det daglige», men en større deltakelse knyttet til livsløpsseremoniene. Deltakelsen i trossamfunn er med andre ord ikke en sosial arena som fremheves av

94. Begge disse omfattes i dag av samme trossamfunn, det vil si det som omfatter hele Bergens sentrum og kalles Bergen Domkirke menighet.

95. St. Jakobs kirke har siden 2002 vært drevet av Normisjonen.

informantene i nærmiljøet på Møhlenpris. Trossamfunnene er ikke lenger en sentral arena for majoritetsbefolkningen i dette nærmiljøet.

Det muslimske trossamfunnet Bergen Moské er nå det største av trossamfunnene utenom Den norske kirke som er registrert i Hordaland. Blant disse som er registrert hos Fylkesmannen regnes for eksempel ikke det katolske trossamfunnet, Adventistkirken og Jehovas vitne ettersom disse har registrert sine medlemmer gjennom sitt hovedsete i et annet fylke. Det samme gjelder for Human-Etisk Forbund. Fylkesmannen delte i 2008 ut 3,3 millioner kroner til ulike trossamfunn i Hordaland, en tildeling som medfører kroner 335 per medlem. Bergen Moské hadde dette året 1644 medlemmer, og var det trossamfunnet med størst vekst i Hordaland. Økningen var på 85 personer dette året, en vekst på 5 %. Utbetalingen i Bergen Moské var således på kroner 550.740,- dette året.<sup>96</sup> Trossamfunnet som hadde nest størst vekst i 2008 var det russisk-ortodokse Kristi Åpenbarings menighet med en vekst på 31 personer.<sup>97</sup> Veksten i enkelte av trossamfunnene i Bergen avspeiler med andre ord innvandringen, der veksten i enkelte trossamfunn er tydelig knyttet til enkelte innvandringsgruppers tilflytting. Foruten Bergen Moské finnes det også andre muslimske trossamfunn i fylket, men som ikke har en fysisk lokalisering på området som behandles i denne rapporten.<sup>98</sup>

Det desidert største trossamfunnet i dette området er imidlertid det katolske trossamfunnet i tilknytning til St. Paul kirke. Dette er et trossamfunn med lange røtter i området og tilknyttet en 125 år gammel kirke. I tilknytning til kirken finnes også en katolsk barne- og ungdomsskole med ca. 350 elever. Skolen ble bygget i 1991 og utvidet i 1998. Det er også knyttet en åpen barnehage, kalt Nicoline, til skolen. Ved siden av kirken ligger det 100 år gamle «Birgittahjemmet» som opprinnelig var et sykehus. Det er nå en prestegård og administrasjonssenter for St. Franciskus Xavier-søstrene, et søsterkommunitet som ble stiftet i 1901. Søstrenes nåværende bosted er på Minde og de har også et St. Olavs kapell på Voss.<sup>99</sup> I mars 2011 ble det dessuten besluttet at St. Paul utvider sitt skoletilbud til

96. Kilden er Fylkesmannen i Hordaland for 2008.

97. Hinduistiske trossamfunn i Bergen er Bergen Hindu Sabha med lokalitet på Storetveit utenfor sentrum. Dette trossamfunnet hadde 530 medlemmer i 2008 og 572 i 2009. Nystiftede Hindu Cultural Forum i Fyllingsdalen hadde 102 medlemmer i 2008 og 260 i 2009 (ibid). Dette er med andre ord trossamfunn som ikke er lokalisert i området som dekkes av denne rapporten, selv om man må anta at eventuelle beboere her kan delta i disse trossamfunnene.

98. Fylkesmannens oversikt fra 2009 viser følgende muslimske trossamfunn i Hordaland: Bergen Moské (1725 medlemmer), Abu Al-Fadel Islamske kultursenter (323 medlemmer), Det islamske Samband i Bergen (289 medlemmer), Stord Islamske kultursenter (205 medlemmer) og Bergen Muslimske forening (196 medlemmer).

99. Kilde er hjemmesiden til trossamfunnet St. Paul. <http://bergen.katolsk.no/index.htm>

også å omfatte videregående. Trossamfunnet overtar det gamle Florida sykehus som ligger på Nygård ved inngangen til Nygårdsparken. Dette har før vært eid av Franciskussøstrene. Fra høsten 2012 starter dermed det som blir den første katolske videregående skolen i Norge. Skolen vil bli drevet på religiøst grunnlag med daglige seremonier. Religion og livssynsundervisning vil være obligatoriske fag alle tre årene og skolen vil også tilby faget latin, i følge eierne.

St. Paul menighet dekker et område som både er Hordaland og Sogn og Fjordane. I følge trossamfunnets hjemmeside bor det ca. 4000 katolikker i Hordaland. Mer enn 3500 av medlemmene bor innenfor Bergen Kommune. Det eksisterer imidlertid uklårheter omkring medlemstallene også i det katolske trossamfunnet. Det er for eksempel flere medlemmer som er dobbelregistrert og står som medlem både i Den norske kirke og i katolske trossamfunn.<sup>100</sup> Mye tyder også på at tallene fra St.Pauls hjemmesider ikke er helt oppdatert. Bergens Tidende presenterte høyere tall i 2008 og viser blant annet til at medlemstallet har økt kraftig de siste årene på grunn av innvandringen fra særlig Polen. Mellom 2004 og 2008 hevder Bergens Tidende at tallet har økt fra omkring 5000 medlemmer til 7300 i 2008. I tillegg påpekes det at det er mørketall ettersom ikke alle faktiske deltakere er registrert som medlemmer.<sup>101</sup>

Det katolske trossamfunnet i Bergen er med andre ord stort og svært aktivt. På grunn av innvandringen fra Polen de siste årene, en innvandringsgruppe som nå er størst i Bergen kommune, har man de siste årene fått plassproblemer i St. Paul. Den økte tilstrømningen på messene, og det at ikke alle medlemmer er registrert slik at statsstøtten øker tilsvarende for trossamfunnet, gjør at trossamfunnet har måtte jobbe mer for å øke finansieringen. I den sammenheng vises det også til at trossamfunnet får henvendelser utover sin vanlige aktivitet og blant annet henvendelser som omhandler generelle integreringsutfordringer. Sogneprest Alois Brodersen ble intervjuet i Bergens Tidende angående de økonomiske utfordringene knyttet til den økte deltakelsen fra særlig polske arbeidere og den manglende registreringen:

Den katolske kirken i Bergen går altså glipp av mange hundre tusen kroner i statsstøtte. Eksplosjonen i medlemmer gjør også at flere og flere kommer til kirken med problemer med arbeidsforhold og juss.<sup>102</sup>

100. Dette fremgår på trossamfunnets egen hjemmeside.

101. Bergens Tidende 14.01.2008.

102. Brodersen i Bergens Tidende 14.01.2008.

Selv om det ikke foreligger eksakte medlemstall avspeiler også den høye aktiviteten og omfanget av faste arrangement hvor sentralt det katolske trossamfunnet er for flere innvandrergrupper i Bergen. Aktivitetene vitner også om tilbud rettet mot de ulike landbakgrunnene med tilhørende språk, til flere aldersgrupper og til aktiviteter som dekker flere «behov» og tilbud man ellers søker i det øvrige foreningslivet i et sivilsamfunn. På søndager blir det holdt flere messer i St. Paul og på flere språk, det vil si på norsk, vietnamesisk, tamil, polsk, fransk og engelsk. På lørdager blir det også holdt messer på latin og på filippinsk. Av tilbud rettet mot ungdom, og foruten skolen og barnehagen, finnes det ungdomsgrupper knyttet til tilsvarende språk, spansktalende ungdomsgruppe, vietnamesisk ungdomsgruppe, filippinsk ungdomsgruppe og polsk ungdomsgruppe. Det finnes også et barne- og ungdomskor og en studentgruppe. Videre arrangeres det kateketsgrupper på tilsvarende ulike språk, det vil si på vietnamesisk, polsk og tamilsk. Foruten barne- og ungdomskoret finnes følgende kor: Ceciliakor, kirkekor engelsk kor, filippinsk kor, polsk kor, St. Marys tamilske barnekor. Kirkegrupper som avholdes er også inndelt etter språk og land: filippinsk, latinamerikansk, polsk, tamilsk, vietnamesisk og afrikansk kirkegruppe. Utover disse gruppene finnes også foreningene/aktivitetene St. Pauls pensjonistgruppe, Legfransiskanerne, Karmelgruppen og Mødre i bønn.

I lys av omfanget av aktiviteter må med andre ord det katolske trossamfunnet på Nygårdshøyden ses som en svært sentral, og svært flerkulturell, arena for mange av innvandrerne i hele Bergen. Minoritetsforeninger i Norge generelt spiller ofte en svært viktig rolle for en nyankommen innvandrer. I minoritetsforeninger kan den ny-innflyttede få informasjon på et språk han/hun kjenner og blir introdusert til samfunnet av medlemmer som har bodd der lenger og høstet erfaringer som kan gis videre. Minoritetsforeningenes betydning som inkluderingsarenaer må derfor ikke undervurderes som en slik informasjonskanal, samt også som et foreliggende sosialt miljø som en nykommer kan henvende seg til (Ødegård 2010). Et trossamfunn som det katolske trossamfunnet i Bergen må tilsvarende ses i dette lyset. For nyankomne innvandrere med katolsk bakgrunn finnes det et etablert, omfattende og svært aktiv flerkulturelt miljø som innvandrere kan oppsøke. I tillegg tilbyr dette trossamfunnet foreninger og aktiviteter for et stort spekter av «sosiale behov» og aktiviteter både for ung og gammel.

Det at det finnes så få minoritetsorganisasjoner i området Møhlenpris/Nygårdshøyden kan muligens knyttes til dette. Mangelen på et stort nettverk av minoritetsforeninger må, foruten at mange av minoritetsforeningene er samlet på BIKS, kanskje ses i lys av dette omfattende og aktive katolske trossamfunnet

som finnes her. Med unntak av idrett, tilbyr det katolske trossamfunnet aktiviteter som kan dekke mange fritidsbehov og tilhørighet til et sosialt miljø.

Man kan imidlertid fremheve både fordeler og ulemper ved at St. Paul ser ut til å representere en såpass sentral sosial arena for mange minoritetsgrupper. De opplagte positive sidene er at nyankomne og etablerte minoriteter kan oppsøke dette miljøet hvor det finnes en stor bredde av tilbud rettet mot ulike typer alder, språk og type aktivitet. Dette vil være et foreliggende veietablert sosialt nettverk som nyankomne kan oppsøke og bli del av. En ulempe med en slik suksess, kan samtidig være at det katolske trossamfunnet blir et samfunn i samfunnet. Ved å tilby aktiviteter for hele familien og fra «vugge til grav» kan det være at dette blir det eneste miljøet for mange minoritetsgrupper. Som sosialt nettverk kan miljøet fungere brobyggende (bridging) mellom minoriteter med ulike landbakgrunn, men samtidig kan miljøet blir avgrenset mot majoritetsbefolkningen. Trossamfunn er ikke (lenger) en sentral møteplass for flertallet av majoritetsbefolkningen. Det er derimot barne- og ungdomsforeningene og område- og nærmiljøforeninger, både for de unge og deres (frivillige) foreldre. I faglitteraturen snakker man om fremveksten av '*diasporaidentiteter*' som en effekt av globaliseringen og innvandringen (Cohen 2008, Kokot, Tölölyan, Alfonso 2004). Dette viser til at minoriteter i et land kan leve innen et sosialt miljø uten lokal tilknytning, men i stedet i en internasjonal struktur med organisasjoner representert i ulike land. Det sosiale nettverket utgjør med andre ord en internasjonal organisasjonsstruktur, uten at organisasjonen har sterke bånd til sin fysiske beliggenhet og omkringliggende nettverk. Innen slike strukturer kan personer enkelt forflytte seg mellom byer og land der det finnes søsterforeninger, og likevel forbli innenfor samme organisasjonsstruktur. Selv om denne rapporten ikke har datagrunnlag til å hevde at dette trossamfunnet fungerer slik, er det imidlertid mulige å tenke seg at særlig et katolsk trossamfunn kan representere eksempler på dette bare i kraft av sin sterke organisasjonsstruktur. De katolske, lokale menighetene er knyttet sammen i en struktur og et nært samarbeid i en nasjonal kirke, som gjør at medlemmer får kontakter mellom ulike byer og også mellom trossamfunn i ulike land. Sett i et slikt lys kan muligens et trossamfunn med en god nasjonal og internasjonal struktur, kunne fremstå som en kontrast til for eksempel et buekorps. Mens identitetsbyggingen i et buekorps er knyttet til nabolaget og bydelen, vil en diasporaidentitet være internasjonalt rettet og dermed ha svake lokale bånd.

Andre relevante spørsmål, med tanke på sivilsamfunnets funksjon som arena for produksjon av sosial kapital og tillit, er hvorvidt personer som deltar for eksempel i trossamfunnet St. Paul også deltar i andre foreninger i nærmiljøet.

Er det slik at barn, unge og deres foreldre deltar *enten* i trossamfunnet *eller* i det lokale foreningslivet, eller deltar man begge steder? Rekruttering til frivillige foreninger for barn og unge skjer ofte gjennom skolen, eller gjennom venner i lokalmiljøet. Deltar barn og unge fra de tre skolene Nygård, St. Paul og Møhlenpris i samme foreningsliv på fritiden? I følge en av de kommunalt ansatte som er intervjuet i denne rapporten, finnes det eksempler på at én forening har skiftet lokale fra St. Paul til Vitalitetssenteret: «*Tamilsk lørdagsskole var før på St. Paul, men er nå på Vitalitetssenteret*». <sup>103</sup> Hvor vanlig dette er, eller omfanget av aktiviteter som eventuelt foregår flere steder, eller som er samarbeid mellom ulike foreninger, får eventuelt være tema for en senere rapport.

---

103. Jfr. kommunalt ansatt ved Bergenhus og Årstad kulturkontor.





---

## Oppsummering og konklusjon

Hensikten med prosjektet har vært å foreta en kvalitativ nærstudie av foreningslivet i et lokalmiljø i Bergen for å belyse møteplasser for flerkulturell deltakelse. Møhlenpris er valgt av ulike årsaker. Først og fremst fordi dette er en sentrumsbydel lokalisert sentralt i områdene med stor innvanderrepresentasjon i Bergen Kommune. Videre er dette en bydel med en interessant forhistorie både når det gjelder et rikt foreningsliv, sosial skjevhet og store endringer i demografiske sammensetning de senere tiår. Som en studie av integrasjon og deltakelse i nærmiljøet, representerer Møhlenpris slik sett en kontekst og prosesser som skiller seg fra studier med vekt på bydeler i Oslo. Ved å ta utgangspunkt i et område fra Bergen, vil studien kunne illustrere at integrasjonsprosesser arter seg svært forskjellig i ulike deler av landet. Erfaringer fra én by kan med andre ord ikke uten videre overføres som modell til en annen by. Studien vil også fremheve at lokale integrasjonsprosesser også er knyttet til den respektive kommunale politikken i området, både knyttet til mangfold og integrasjonspolitik, til nærmiljøtiltak, til kultur og frivillighetspolitikk, til byplanlegging og kommunal boligbygging og til ungdomsarbeid. Videre vil også andre forhold i et lokalmiljø ha betydning for integrasjonsprosesser som for eksempel den fysiske og sosiale konteksten for foreningslivet og demografiske forhold knyttet til alderssammensetning, etnisk sammensetning, økoomiske forhold, minoriteters landbakgrunn, språk og botid. . Studien søker å belyse samhandling og deltakelse på felles arenaer og terskler for sosial inkludering fra et lokalt bottom-up-perspektiv. Tilnærmingen er å beskrive de mer eller mindre formaliserte sosiale strukturene i et bestemt lokalmiljø og deltakelsen her og prosesser i inkluderingsarbeidet.

Som et case for å belyse integrasjonsprosesser, representerer Møhlenpris en storbykontekst der innvanderbefolkningen er bosatt i sentrumskjernen og ikke i en drabantby. Det er et relativt lite område som videre er kjent for sin spesielle sammensetning av beboere fra ulike sosiale lag. Dette er knyttet til bydelens forhistorie, og en storhetstid mellom 1920-65, med desto større klasseskiller

enn idag. Bydelen har altså gjennomgått omfattende sosiale endringer over lang tid, og ikke kun de siste tiårene knyttet til den moderne innvandringen. Innflyttere til Bergen har ofte bosatt seg i dette området, og ved å bruke foreningslivet som en linse, finner man spor av innvandringen over tid. I Sportsklubben Djerv ble det for eksempel etablert et vietnamesisk lag i 1983 av lokale beboere i den første bølgen av båtflyktninger som kom til byen. Minoriteters deltakelse i foreningelivet avspeiler med andre ord innvandringen til byen over tid. På samme vis vil man her også kunne se hvilke minoriteter som deltar og hvilke grupper som av ulike grunner ikke er inkludert på de lokale arenaene.

Endringer i de sosiale strukturene i dette området har blant annet vært knyttet til industriutviklingen. Utfordringer for lokalsamfunnet har tilsvarende vært relatert til utflytting av industri og arbeidsplasser, og til økt trafikk omkring den ekspanderende havnevirksomheten. I dag er det først og fremst kunnskaps-samfunnets ekspansjon som kan representere en utfordring for vitaliteten i lokalsamfunnet. Presset mot det lokale og tradisjonelle foreningslivet i området handler også om tilstedeværelsen av en stor institusjon som universitetet med sine mange ansatte og studenter som i stor grad omfattes av et eget foreningsliv. Videre også om økt gjennomstrømming og beboere som ikke selv eier sin bolig. Tilflytting fra nye beboere med minoritetsbakgrunn skjer med andre ord i et lokalsamfunn som ikke lenger kun kjennetegnes av et tradisjonelt foreningsliv med lokal tilknytning. Dette er et område der man kanskje kunne si at det finnes flere parallelle nettverksstrukturer. Først det lokale foreningslivet omkring Møhlenprisbanen og Vitalitetscenteret. Et foreningsliv der deler har lange historiske røtter og en utbredt deltakelse. Videre er det universitetet med sine mange tusen ansatte og studenter, samt dets treningssentre og studentforeninger. Til slutt finnes også flere trossamfunn i disse bydelene, og særlig sentralt er det store og veletablerte katolske trossamfunn med tilhørende skole fra første til tiende, et bredt tilbud av aktiviteter og med flere tusen medlemmer. Det er få minoritetsorganisasjoner i dette området. I Bergen finnes disse primært samlet på BIKS. Men mye tyder på at det katolske trossamfunnet ivaretar enkelte av de sosiale funksjonene som i andre byer er knyttet til minoritetsforeninger og som i forskningssammenheng også fremheves som viktige integrasjonsarenaer for nykommere uten et sosialt nettverk.

Når temaet er flerkulturell deltakelse gjennom lokalt foreningsliv vil en konklusjon i denne rapporten være at det synes å være få flerkulturelle møteplasser for minoritets- og majoritetsbefolkningen i dette lokalsamfunnet. Dette knyttes først og fremst til konteksten og de nevnte forhold, og ikke til en uvilje blant naboer og beboere. I kraft av å representere et sentrum for foreningsliv,

er representasjonen av minoritetsforeninger lav sammenlignet med innvandreandelen i området. Videre er det en tendens til at de minoritetsforeningene som finnes (i sentrum) samles omkring Bergen Internasjonale Kultursenter (BIKS) fremfor å ha en lokal forankring og felles lokaler med majoritetsforeninger (på for eksempel Vitalitetssenteret). På Møhlenpris er mange beboere svært bevisst den flerkulturelle bosammensetningen og mange understreker behovet for å skape felles møteplasser og styrke inkluderingen av minoritetsbefolkningen. Dette arbeidet gjøres imidlertid primært gjennom majoritetsforeningene, både det tradisjonelle foreningslivet og gjennom nyere aktiviteter knyttet til Frivillighetssentralen. Mangelen på et utbredt lokalt minoritetsforeningsliv handler både om størrelsen på lokalsamfunnet, men det kan også muligens knyttes til tilstedeværelsen av vitale trossamfunn i dette området. Det katolske trossamfunnet synes å representere en viktig sosiale arena for mange minoritetsgrupper. Samtidig må det fremheves at trossamfunnene er en liten sentral arena for den lokale majoritetsbefolkningen som i større grad har en fellesskap omkring barne- og ungdomsorganisasjonene og nærmiljøarrangementer. Foruten å belyse konteksten for foreningslivet (kapittel 4), består rapporten også av en diskusjon av de kommunale planene i Bergen knyttet til både frivillighet og til mangfold og integrasjon (kapittel 3). Disse ses også i lys av Levekårsundersøkelsen for Bergen fra 2008, en rapport som viste økende og til dels stor utfordringer knyttet til bydelene omkring Damsgårdsundet. En konklusjon omkring planer for politikkfeltene frivillighet og integrasjon er at disse synes lite utviklet i kommunen, og det fremgår i liten grad en kobling mellom de to politikkfeltene. Når det gjelder den kommunale frivillighetspolitikken fremstår denne som svært knapp og lite utviklet, sammenlignet med nasjonale styringsdokument. Frivillig sektor synes å bli sett som en marginal del av samfunnet. Den foreliggende meldingen er videre preget av en tilbakeholdende tilnærming som også skiller den merkbart fra den gjeldende nasjonale frivillighetspolitikken. Mens det nasjonale styringsdokumentet tar opp integrasjonspolitiske diskusjoner på frivillighetsfeltet, og med blant annet en diskusjon av det politiske dilemmaet vedrørende å tilrettelegge bedre for minoritetsforeninger versus inkludering i majoritetsforeninger og felles møteplasser, er tilbakeholdenhet og en bekymring for statlig inn gripen i sivilsamfunnet desto mer fremtredende i den kommunale meldingen fra Bergen. Forskjellen til nasjonale styringsdokument omfatter således også koblingen mellom de to politikkfeltene. Mens fokuset på frivillig sektor som inkluderingsarena gradvis er blitt mer sentralt på nasjonalt nivå, er inkludering og deltakelsesaspektet ved frivillig sektor lite sentralt på kommunalt nivå i Bergen.

Minoriteters deltakelse og inkluderingsarbeid for å skape felles møteplasser er således ikke vektlagt. Ser man så til den kommunale handlingsplanen for mangfold og integrering, er inntrykket tilsvarende at frivillig sektor har liten relevans i kommunens integrasjonsstrategi. Det kommunale integrasjonsarbeidet i Bergen synes primært å være rettet mot arbeid og utdanning. Perspektivet omfatter i svært liten grad spørsmål knyttet til det sosiale medborgerskap og deltakelse på formaliserte og mindre formaliserte sosiale møteplasser lokalt. Tankegodset omkring begrepet sosial kapital som er blitt fremtredende både nasjonalt og i flere lands integrasjonspolitik, det vil si et perspektiv med fokus på sosiale nettverk som inkluderende og ekskluderende strukturer, samt spørsmål knyttet til tillit og mistillit, er med andre ord fraværende i den kommunale politikken i Bergen.

Integrasjonsarbeidet i lokalmiljøet på Møhlenpris må derfor først og fremst ses som et beboerinitiativ og et grasrotengasjement, mer enn et produkt av offentlig planlegging og kommunale initiativ. Aktiviteter er riktignok støttet økonomisk av kommunen, både gjennom de tradisjonelle organisasjonene og enda mer gjennom nyere initiativ på Frivillighetssentralen i samarbeid med de tradisjonelle foreningene, men initiativet kommer primært fra beboerne selv. I så henseende finnes det slike initiativ i dette lokalmiljøet og flere ildsjeler med engasjement for å bedre bomiljøet.

Det generelle inntrykket fra det kvalitative materialet som belyses i kapittel 5, det vil si tilbakemeldingene fra foreningslivet, er at det tas mange og gode initiativ og at det er stor vilje til å skape flerkulturelle arenaer. Deltakerne rapporterer imidlertid om at arbeidet i perioder kan føles tungt, både med tanke på samarbeidet med kommunen og med tanke på terskler av ulike karakter som gjør seg gjeldene i arbeidet. I rapporten er diskusjonen omkring terskler knyttet til to tema. Dette er henholdsvis en diskusjon av inkludering gjennom de tradisjonelle majoritetsforeningene med vekt på Sportsklubben Djerv, velforeninger og buekorps. Videre er det en diskusjon av inkludering gjennom nyere aktiviteter knyttet til Frivillighetssentralen og til enkeltarrangement. Vedrørende nyere aktiviteter sentrerer diskusjonen omkring tre tema: minoritetskvinnens deltakelse, kulturelle misforståelser knyttet til frivillig arbeid og ungdoms deltakelse. Til slutt belyses også terskler knyttet til religion og til trossamfunn som alternative deltakelsesarenaer.

Når det gjelder Sportsklubben Djerv, synes konklusjonen å gå i retning av at klubben representerer et svært viktig nettverk og utgjør nærmest den sosiale grunnstrukturen i hele lokalmiljøet inkludert både idrettsutøverne, barn, unge, foreldre og også andre støttespillere og deltakere i forbindelse med

klubbens ulike arrangementer. Informantene som er intervjuet fremlegger flere utfordringer knyttet særlig til økonomi, men også til foreldredeltakelsen både blant minoriteter og majoriteter. Det er tydelig at driften i stor grad hviler på ildsjeler, og det gis til dels sterke tilbakemeldinger om behovet for å se betydningen av inkluderingsarbeidet som gjøres i klubben på frivillig basis. Behovet for å engasjere særlig ungdom knyttes blant annet til trusselen fra rusmiljøet og til sosioøkonomisk skjevhet.

Det er i mange tilfeller de samme personene og ildsjeler som er aktive i flere av lokalsamfunnets foreninger. Aktiviteter i Djerv er ofte nært koblet til velforeningene. Dette er foreninger som tidligere primært har satt saker for bedring av bomiljøet på dagsorden, blant annet med tanke på å representere et politisk press mot myndigheter, men som nå også står for å arrangere flere sosiale møteplasser. En viktig politisk sak for velforeningene har vært de økende problemene omkring rusmiljøet i Nygårdsparken. Dette er en sak som skaper store bekymringer i lokalmiljøet, blant annet fordi man mener problemet er økende. Dette bidrar til å begrunne mange av de aktives engasjement for å bevare et sterkt foreningsliv i området. Den senere tid har velforeningene fokusert på å skape aktiviteter i parken som et mer praktisk initiativ for å påvirke utviklingen. Den årlige Parkdagen er et slikt arrangement og må ses som et svært positivt og vellykket initiativ. Det fremgår en tydelig bevissthet om at både Parkdagen og Den Europeiske nabolagsdagen, som er et lignende arrangement, skal være en flerkulturell og inkluderende arena for både majoritet- og minoritetsbefolkning. Erfaringer fra de siste årene tyder imidlertid på at det er en større deltakelse blant minoritetsbeboere på Nabolagsdagen, enn på Parkdagen. I rapporten konkluderes det med at slike arrangement syns svært positive i arbeidet med å skape felles møteplasser, men at man også kan jobbe videre med å utvikle invitasjonen mot minoritetsbefolkningen.

Buekorps er den siste formen for tradisjonell forening som belyses i rapporten. Her diskuteres denne spesielt bergenske foreningsformen som en potensielt idealtypisk foreningsform i Bergen med sterke kulturelle konnotasjoner i lys av inkludering av minoriteter i lokalsamfunn. Buekorpsset er en sterk identitetsbyggende ungdomsforening med sin forvaltning av både det «bergenske» og de ulike bydelenes nabolagsidentitet, rivalisering og patriotisme. På ett vis skulle man tro at buekorpset slik sett var en lite egnet arena for flerkulturell deltakelse, noe som ikke er tilfelle. Ved siden av fotballen fremstår buekorpset som både inkluderende og egnet som deltakelsesarenaer for minoritetsbefolkningen. Buekorpsset har enkelte kjennetegn som gjør dem interessante som inkluderingsforeninger, blant annet fordi de mangler enkelte kjente terskler for deltakelse.

Eksempler som fremheves av informanter er mangelen på (eller redusert grad av) foreldredeltakelse, rekrutteringsarbeid gjennom skolen, den kulturelle og lokale identiteten og det kjønnssegregerende elementet. Et fjerde aspekt er at buekorpene i sin hverdag også fungerer som en fritidsklubb med lav terskel for idrettsaktivitet og friluftsliv. Det er med andre ord flere trekk ved buekorpene som kan gjøre dem spesielt egnet som inkluderingsarenaer, og som samtidig reiser aktuelle problemstillinger knyttet til lokal forankring og identitet. I rapporten belyses buekorpset versus trossamfunnet som to ulike foreningsformer med henholdsvis stor og liten grad av lokal forankring, og som to ulike foreningsformer med svært ulik identitetsdannelse. Mens buekorpset forvalter nettopp det bergenske, lokale og nabolagspatriotisme, vil et trossamfunn som det katolske representere nærmest det motsatte og en mer overnasjonal, kontinental og flerkulturell fellesskapsform. Det tas i rapporten ikke stilling til fordeler og ulemper ved den ene eller andre foreningsformen. Hensikten er mer å påpeke at dette er ulike deltakelsesarenaer og foreninger som forvalter forskjellige verdier og utgjør forskjellige (inkluderende og ekskluderende) nettverk.

En stor del av inkluderingsarbeidet på Møhlenpris skjer gjennom Frivillighetssentralens initiativ. Særlig gjelder dette aktiviteter rettet mot kvinner og mot ungdom (jenter), og flere av disse aktivitetene må ses som svært vellykkede. Særlig gjelder dette for initiativ rettet mot både voksne kvinner og mot jenter, der deltakelsen har vært svært god om enn noe ustabil i perioder. I rapporten diskuteres ulike utfordringer som er fremkommet gjennom intervjuene. Dette gjelder aktuelle og generelle problemstillinger som knytter seg spesielt til frivillig sektor som inkluderingsarenaer. Informantene trekker opp flere dilemmaer som kan oppstå nettopp på denne arenaen. Dette kan være misforståelser mellom ulike aktører, mellom opplevelsen av å være en deltaker eller bruker av (andres) frivillighet, og misforståelser knyttet til arrangør og hvorvidt arrangement er ledet (og finansiert) av det offentlige eller av private (frivillige). Misforståelser synes knyttet til usagte kulturelle normer og forventninger omkring frivilligheten, og dette kan skape frustrasjoner og ubehagelige følelser både hos minoritets- og majoritetsdeltakere. Eksempler på dette er at minoriteter kan oppleve at de gjøres til passive gjenstander for statlig integrasjon, eller de kan tolke at den usagte forventningen om frivillig arbeid kommer fra (den rike) norske stat som utnytter folk for ulønnet arbeid. På Vitalitetssenterets frivillighetssentral er mange av deltakerne studenter med tilknytning universitetet og høyskoler i området. For enkelte av disse kan praksisarbeid eller arbeid for en attest være en motivasjon for deres frivillige deltakelse. I møte med lokale minoritetskvinner kan det slik oppstå misforståelser der minoritetskvinner (som

bidrar med sitt frivillige arbeid) kan oppleve at de gjøres til andre deltakeres personlige (eller karrieremessige) humanitære prosjekt. Synspunkter omkring det å utgjøre en ressurs er fremtredende i slike diskusjoner. Rapporten belyser først og fremst informantenes beskrivelser av slike dilemmaer, og konkluderer ikke med andre løsninger enn at man må være seg bevisst at frivillig arbeid også innebærer potensielle maktaspekt som kan fungere støtende på de ulike deltakerne i forskjellige situasjoner.

En fellesnevner blant informantene er etterlysningen av tiltak rettet mot ungdom. Det må med andre ord understrekes at det finnes en utbredt bekymring i dette lokalsamfunnet knyttet til ungdoms deltakelse. Informantene vektlegger at det er enkelt å mobilisere minoritetsbarn, og at man enkelt får tilrettelagt for felles aktiviteter for barna. Utfordringer er som før nevnt blant annet knyttet til foreldredeltakelsen, og derfor også til det å kunne holde barn innenfor foreninger over tid. Det står også høyt på dagsorden i Bergen kommune å klare å tilrettelegge for gode tiltak mot ungdom. En konklusjon i rapporter er imidlertid at dette fortsatt er en utfordring, og at det må jobbes systematisk omkring tiltak som kan fungere. Mye tyder på at det finnes stor vilje for å tilrettelegge, men at man ikke helt vet hva som fungerer. Mens man i dette lokalmiljøet har erfaringer til å kunne skissere flere gode tiltak for å tilrettelegge for flerkulturelle deltakelsesarenaer rettet mot særlig voksne kvinner, har man større problemer med ungdom, og gutter og menn som ikke deltar i Djerv. Lokale beboere, både blant majoritet og minoritet, fremhever behovet for fritidsklubb. Rapporten belyser at det finnes delte meninger omkring bruken av fritidsklubb som virkemiddel. Det er videre et tiltak som kommunen synes lite interessert i. Etterlysningen av fritidsklubb signaliserer muligens et behov for en felles møteplass for ungdom og en lav(ere) deltakelsesterskel. Terskler som fremheves for ungdoms deltakelse er knyttet til økonomi og deltakeravgift, sosial oppfølging fra familie og voksenpersoner og videre også til mestring, kompetanse og talent. En stor del av aktiviteter rettet mot ungdom (i Norge generelt) er knyttet til en aktivitet som skal utvikle og forvalte et talent innen for eksempel musikk eller idrett, mer enn at funksjonen for deltakelse handler om inkludering i sosiale nettverk. Prestasjonsorienteringen kan også representere en ekstra terskel for barn og unge med annen kulturell bakgrunn enn den norske. Informantene trekker frem at utfordringer når det gjelder ungdoms deltakelse, er å kunne tilby en bredde av aktiviteter og skape ulike typer tilbud som tar høyde for flere av disse tersklene.

En avsluttende konklusjon vil være at det eksisterer en stor vilje i dette lokalmiljøet for å skape et flerkulturelt foreningsliv og også en bekymring knyttet til at man opplever arbeidet vanskelig, det er flere grupper man ikke



når og mange forslag og arrangement klarer ikke å mobilisere bredt slik man hadde tenkt. Bevisstheten omkring den lokale forankringen synes å være økende blant beboerne, og mange fremhever at man i liten grad deltar på felles sosiale arenaer med ulike grupper blant minoritetsbefolkningen. Det synes også å være en økende etterspørsel for at man begynner å jobbe mer systematisk med samfunnsbyggingen lokalt, og flere trekker frem at det er vanskelig å skape fellesarenaer for minoritet og majoritet. Et sentralt aspekt i dette omhandler formaliseringsgrad. Informantene viser til at den organiserte sosiale deltakelsesformen i lokalmiljøet, er en svært sentral terskel for deltakelsen særlig knyttet til minoriteter fra ikke-vestlige land. Det å senke formaliseringsgraden er noe man forsøker gjennom ulike tiltak ved Frivillighetssentralen. I det mer tradisjonelle foreningslivet er det derimot en større vilje til å holde på den høye formaliseringsgraden som fremheves som en norsk egenverdi.

Nyere forskning både i Norge og internasjonalt fremhever i økende grad betydningen av sosialt fellesskap, «community building» og den lokale forankringen i integrasjonsarbeidet. Det teoretiske perspektivet omkring begrepet sosial kapital er i så henseende blitt mer sentralt, der sosial utjevning ikke kun er knyttet til et spørsmål om økonomi, smak og dannelse- med også til nettverk, deltakelse og tillitsproduksjon på felles sosiale arenaer. Dersom det er slik at det formaliserte sivile foreningslivet utgjør en sentral arena for utviklingen av sosial kapital, og også tillit og solidaritet på tvers av etniske og klassemessige forskjeller i et samfunn, fremstår med andre ord Møhlenpris som et område med svært få arenaer for felles deltakelse og et svært delt foreningsliv mellom ulike typer beboere. Dette gjelder ikke kun mellom majoritet og minoritet, men også mellom lokalt innfødte og tilflyttede generelt (i tilknytning til universitet), mellom beboere i ulike generasjoner og mellom beboere med ulike sosio-økonomisk og utdanningsmessig bakgrunn. Dersom det er en ønsket politikk å styrke inkluderingsarbeidet gjennom frivillig sektor, er det med andre ord veldig mye som fortsatt kan gjøres i Bergen for å styrke sammenbindende relasjoner på tvers av klasse, kultur og etnisitet.

---

## Litteratur

- Aalandslid, Vebjørn (red) (2007), «Fakta om innvandrerbefolkningen i Bergen» i *Innvandrerens demografi og levekår i 12 kommuner i Norge*. SSB rapport 2007/24.
- Bergen Kommune (2008), *Levekårsundersøkelsen 2008*. Bergen: Bergen Kommune.
- Berntzen, Karin R. (2009), «Nygårdsparkens venner», kronikk i Bergens Tidende, signert «Nabo», 08.04.2009.
- Bergens Tidende, 14.01.2008. *Om fylkeskommunens tildelinger til trossamfunn*.
- Birkelund, Gunn og Arne Mastekaasa (2009). *Integrert? Innvandrere og barn av innvandrere i utdanning og arbeidsliv*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Carlsen, Y. & T. Haaland (2006), *Foreldredeltakelse i flerkulturelle idrettslag – en kartlegging*. NIBR-notat, 2006:132.
- Cohen, Robyn (2008). *Global Diasporas: an introduction*. Second ed. New York: Routledge.
- Enjolras, B. & D. Wollebæk (2010), *Frivillige organisasjoner, sosial utjevning og inkludering*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, rapport 2010:2.
- Espelid, Magne (2009), *New Pages metodehefte for individuell oppfølging*. Bergen: New Page notat.
- Eriksen, Rolf (1994), *Musikk fra en blå drakt. Om Sportsklubben Djerv og bydelen Møhlenpris*. Bergen: Eide Forlag.
- Eriksen, Rolf (1999), *Bilder fra byens idrettshistorie*. Bergen: Eide Forlag.
- Fangen, K. (2008), *Identitet og praksis: etnisitet, klasse og kjønn blant somaliere i Norge*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Friberg, Johan Horgen (2005), *Ungdom, fritid og deltakelse i det flerkulturelle Oslo*. Fafo: Oslo.
- Friberg, Johan Horgen og Heidi Gautun (2007), *Inkludering av etniske minoriteter i frivillige organisasjoner og fotballag for barn i Oslo*. Oslo: FAFO 2007:16.
- Hagelund, Anniken og Jill Loga (2009), *Frivillighet. Innvandring. Integrasjon*. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport 2009:1
- Haugen, Gunnar (2009), «Hva vil vi med Nygårdsparken?», kronikk i Bergens Tidende ved formannen i Nygårdsparkens venner, 25.06.2009.
- Ivarsflåten, Elisabeth og Kristin Strømsnes (2011), «Etnisk mangfold, økonomiske ulikhet og sosial kapital» i Wollebæk, Dag og Signe Boch Seggaard (red.) *Sosial kapital i Norge*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Jensen, Roy Tore (red.) *Bydelsboken for Møhlenpris 2007/2008*. Bergen: Sportsklubben Djerv.
- Kavli, Hanne (2007), *En felles fritid? Livet etter skoletid blant barn og unge i Oslo*. Oslo: Fafo, Rapport 2007:22.
- Kokot, W., Tölölyan, K. & C. Alfonso (2004), *Diaspora, identity and religion. New directions in theory and research*. New York: Routledge.
- Lea, Eli og Kirsti Guldberg (2010), *Liv og røre. Mat og folk på Møllaren*. Bergen: Vitalitetssenteret Frivillighetssentral.

- Loga, Jill (2010), *Livskvalitet. Betydningen av kultur og frivillighet for helse, trivsel og lykke. En kunnskapsoversikt*. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport 2010:1.
- Melve, Jørgen (2002), *Innverknad i lokale avgjerdsprosessar – Lokale dialogfora som grunnlag for innverknad for minoritetar og deira organisasjonar*. Bergen: IMER-Rapport 20/2002.
- Møhlenpris Velforening (2011), Lesedato 25.03.2011. [http://www.mohlenpris.org/index.php?option=com\\_content&view=article&id=48&Itemid=37](http://www.mohlenpris.org/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=37).
- Næss, Øyvind, Marit Rognerud og Bjørn Heine Strand (2007), «Sosial ulikhet i helse. En faktarapport». Rapport 2007/1, Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Protokoll fra Bergenhus bydelstyre, 15.02.10.
- Putnam, Robert (2000), *Bowling alone. The Collaps and Revival of American Community*. New York: Simon & Achuster.
- Putnam, Robert (2007), «E pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century – The 2006 Johan Skytte Prize». *Scandinavian Political Studies* 30 (2), June 2007.
- Skare, Ulv Tore (2009), «Protestaksjonen Nygårdshøyden» i *Fritid – Arkivdagen 2009*. Bergen: Bergen Byarkiv.
- SK Djerv. DVD «Djerv for alle». Bergen: SK Djerv.
- SK Djervs medlemsblad nr. 3/2006.
- SK Djervs medlemsblad nr 2/2008.
- SK Djerv. Årsberetning 2006 for Hovedstyret.
- St. melding. nr. 20 (2006-2007) «Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller».
- St. Paul Menighet (2010), Lesedato 29.03.2011: <http://bergen.katolsk.no/index.htm>
- Strandbu, Å. (2010), *Idrett, kjønn, kropp og kultur*. Oslo: NOVA, Rapport 10/06.
- Svendsen & Svendsen (2006), *Sosial kapital. En introduktion*. København: Hans Reitzel Forlag.
- Vatne Pettersen, Silje (red.) (2009), *Innvandrere i Norge kommuner. Demografi, levekår og deltakelse i arbeidsstyrken*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå, rapport nr. 36.
- Ødegård, Guro (2007), «Troløs ungdom. Endringer i ungdoms deltakelse i frivillige organisasjoner fra 1992 til 2002» i Stranbu & Øia. *Ung i Norge. Skole, fritid og ungdomskultur*. Oslo: Cappelen akademiske Forlag.
- Ødegård, Guro (2010), *Foreningsliv i et flerkulturelt lokalsamfunn – En studie om integrasjon og sosial kapital*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, rapport nr. 6.
- Øia, T. & Vester, V. (2007), *Møter i det flerkulturelle*. Oslo: NOVA Rapport 21/07.

# Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

## Rapport 2011:5

<i>Forfatter/Author</i> Forfatter Jill Loga
<i>Tittel/Title</i> Inkludering i nærmiljø En studie av frivillige organisasjoner som flerkulturelle møteplasser
<i>Sammendrag</i> Rapporten belyser deltakelse i lokalt foreningsliv på tvers av klasse og etnisitet, og erfaringer med å inkluderingarbeid i frivillige foreninger. Studien bygger på ulike typer data som statistikk, dokumentanalyse, deltakende observasjon og kvalitative intervjuer med kommunalt ansatte og ildsjeler i foreningslivet. Det frivillige foreningslivet som belyses er lokalisert på Møhlenpris i Bergen, og omfatter således også beboere i omkringliggende sentrumsbydeler ved indre del av Damsgårdsundet. Dette er i dag områder som i følge den siste levekårsundersøkelsen for Bergen har enkelte økende utfordringer. Dette er dessuten også områdene i Bergen med høyest innvandretetthet og det er områder som både i dag og tidligere er kjent for høy grad av sosial skjevhet. Dagens foreningsliv blir belyst også ut fra tidligere tiders foreningsliv som var både langt mer omfattende og også sterkere klassedelt. I rapporten skilles det mellom tre større og parallelle sosiale strukturer med tilhørende foreninger i dette boområdet. Først er det lokalt foreningsliv som omfatter både nyere aktiviteter på Frivillighetssentralen og det gamle og tradisjonsrike foreningslivet som for eksempel idrett og buekorps. Videre er det et ekspanderende nettverk knyttet til universitetet og til beboere med høy grad av mobilitet og mindre lokal forankring i nærmiljøet. Til slutt er det trossamfunnene som både før og i dag har vært tilstedeværende i dette nærmiljøet. For minoritetsbefolkning er det særlig det katolske trossamfunnet som utgjør en omfattende og flerkulturell sosial arena, og som på mange måter synes å erstatte den funksjon minoritetsforeninger har i mange lokalsamfunn andre steder. For majoritetsbefolkningen lokalt foregår det sosiale fellesskapet i liten grad gjennom trossamfunn. Det er primært de formaliserte, sekulære foreningene og aktiviteter innen idrett, kultur og frivillighet i nærmiljøet som utgjør fellesskapsarenaer for majoritetsbefolkningen. Særlig gjelder det barne- og ungdomsaktiviteter for barn og deres foreldre. Rapporten konkluderer med at det gjøres mange gode, inkluderende initiativ, men at det synes vanskelig å etablere stabile, felles arenaer for majoritet og (særlig enkelte) minoritetsgrupper.
<i>Emneord</i> Frivillighet, lokalsamfunn, nærmiljø, foreninger, samfunnsbygging, inkludering, integrasjon, minoriteter, innvandrere, sosial ulikhet, frivillig sektor, sosial kapital

*Summary*

The report presents results of a research project investigating processes of integration of minorities in local community associations. The study consists of different kinds of data e.g statistics, analysis of public documents, participating observation and qualitative interviews. The local associations investigated are placed in the urban area of Bergen called Møhlenpris, but this also includes participants from nearby areas in inner part of Damsgårdsundet. Today, this is local areas in Bergen associated with certain challenges concerning social inequality. This is also areas with the highest share of immigrant residents in Bergen, and it is also areas which both today and in earlier times are known for a high degree of social inequalities. The report emphasise three different social structures locally. The first consists of the traditional associations and the newer activities the Vitalitetssenteret. The second social structure central in this area is in relation to the University and the different education institutions. The third major social structure concerns religion the different belief systems located here. For minorities it is especially the comprehensive Catholic Church, St. Paul, which represents an important multicultural arena for social interaction. The size and importance of this arena may be one of the reasons why the local community does not have a developed share of minority organisation. Even though belief systems may be important arenas for new immigrants, these arena's is not where the local residents of the majority population gather and interact socially. The conclusion in the report is that there has been taken several initiatives to establish common social arenas for both majority and minorities, mostly within (or in connection to) the majority organisations, but the responses from the locals working with inclusion is that it is difficult to establish stable common meeting places locally.

*Index terms*

Volunteering, social cohesion, community building, local community, inclusion, integration, immigrant, social inequality, voluntary sector, social capital